

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Пряшівський університет у Пряшеві (Словаччина)

Інститут проблем виховання НАПН України

Національна рада жінок України

Рівненський державний гуманітарний університет

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет соціальної та психологічної освіти

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Гендерний центр

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

ПРОСОЦІАЛЬНА ОСОБИСТІТЬ У ГЕНДЕРНОМУ ВИМІРІ: ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Матеріали

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Умань, 31 травня 2023 р.)

Умань
2023

Редакційна колегія:

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Тарасова Т. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту проблем виховання НАПН України;

Войтовська А. І., доктор філософії, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рецензенти:

Кочубей Т. Д., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Кулик М. О., голова Міжнародного благодійного фонду «Небайдужі»;

Каркач А. В., заступник голови ради з питань діяльності виконавчого органу, начальник управління соціального захисту населення Подільської районної ради у м. Полтава

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 14 від 31 травня 2023 року)*

Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та
П82 **прикладні аспекти : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю**
(м. Умань, 31 трав. 2023 р.). Академічна доброчесність як цінність освітньо-наукової діяльності : матеріали регіонального наук.-практ. онлайн-семінару (м. Умань, 22 трав. 2023 р.) / МОН України, Пряшівський ун-т у Пряшеві (Словаччина), Ін-т проблем виховання НАПН України [та ін.] ; [редкол.: О. О. Кравченко, Н. М. Коляда, Т. В. Тарасова, А. І. Войтовська ; рец.: Т. Д. Кочубей, М. О. Кулик, А. В. Каркач]. – Умань : ЦП «Компринт», 2023. – 260 с.

ISBN 978-617-8269-56-2

До збірника увійшли матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико- методологічні та прикладні аспекти» яка відбулася 31 травня 2023 р. та регіонального науково-практичного онлайн семінару «Академічна доброчесність як цінність освітньо- наукової діяльності» який відбувся 22 травня 2023 р. в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Матеріали конференції представляють погляди дослідників та фахівців-практиків на актуальні проблеми з дотримання прав людини та гендерної рівності. В них розглядаються різні варіанти їх регулювання. Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів та аспірантів) наукові керівники

УДК 316.61:305(06)

ISBN 978-617-8269-56-2

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2023

ЗМІСТ

Албул Ірина Володимирівна УКРАЇНА ВИСТОЇТЬ: ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ПОРЯТУНОК	9
Андрєєва Руслана Миколаївна ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ: ГЕНДЕРНО- ВІКОВИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ	12
Андрусик Олена Олександрівна ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ЕМОЦІЙНУ СФЕРУ ОСОБИСТОСТІ	15
Балдинюк Олена Дмитрівна ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО БАТЬКІВСТВА	18
Безлюдна Наталія Валентинівна, Дудник Наталка Василівна ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ВИМОГА ЧАСУ	21
Березан Валентина Ігорівна, Губарь Ольга Григорівна РОЛЬ ТА МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В КОМАНДІ СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	24
Біляк Юлія Ігорівна, Андрусик Олена Олександрівна ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	29
Богчук Оксана Володимирівна ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ МОЛОДІ	32
Бойко Ольга Миколаївна ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ: СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ	34
Бондаренко Олена Сергіївна ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ГРОМАДАХ В УКРАЇНІ	36
Бояр Вікторія Іванівна ВІДПОВІДАЛЬНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ЯК КРИТЕРІЙ ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ	39
Варивода Юлія Юріївна ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	43
Верхоляк Марія Романівна ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	46
Вожжова Єлизавета Русланівна, Тарасенко Неллі Вікторівна ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	54
Гуща Анастасія Андріївна, Хондак Інна Іванівна LCMS-СИСТЕМИ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ КОНТЕНТОМ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	56

Денисюк Оксана Юріївна САМОТНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ	59
Дишлюк Катерина Володимирівна, Шеленкова Наталія Леонідівна ПРОБЛЕМА СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	63
Єгоров Володимир Анатолійович КОРЕКЦІЯ РОЗЛАДІВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	66
Зубко Ольга Сергіївна, Бутенко Ольга Григорівна ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ЗАГАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ	69
Іващенко Катерина Віталіївна ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ІНКЛЮЗІЇ	73
Ісаченко Вікторія Павлівна КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ	76
Калинюк Олексій Михайлович РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВИХОВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	79
Кікінежді Оксана Михайлівна ЕГАЛІТАРНА ОСОБИСТІСТЬ В УМОВАХ ЕВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ	83
Коваль Ольга Юріївна, Гордійчук Оксана Євгенівна ЦИФРОВІ СЕРВІСИ У ФОРМУВАННІ ВМОТИВОВАНОСТІ ДИТИНИ З ООП ДО УЧІННЯ В ДИСТАНЦІЙНИХ УМОВАХ	86
Кочубей Тетяна Дмитрівна, Мельникова Ольга Миколаївна ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	89
Кравцова Тетяна Олександрівна РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ СУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ООП ТА ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	93
Кравченко Оксана Олексіївна, Войтовська Алла Іванівна АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	96
Кравченко Оксана Олексіївна, Дудник-Богомаз Олена Володимирівна ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	100
Кудла Марія Валеріївна, Зарицька Галина Олександрівна ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ	103
Левченко Наталія Володимирівна, Коляда Наталія Миколаївна МОЛОДІЖНЕ ВОЛОНТЕРСТВО: НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ	107
Мазур Ірина Леонідівна, Балдинюк Олена Дмитрівна СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	112

ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
Малишевська Ірина Анатоліївна	115
ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	
Массанов Анатолій Вікторович	118
ПРОСОЦІАЛЬНІСТЬ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	
Матрос Ольга Олександрівна	120
СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІТЕЙ ЗА МЕЖАМИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
Мироненко Анастасія Павлівна, Балухтіна Олена Миколаївна	125
ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗА КОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ	
Міщенко Марина Сергіївна	128
СУЧАСНІ ЗАСОБИ ІКТ ПІДТРИМКИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	
Моргай Лілія Анатоліївна	131
ВОЛОНТЕРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	
Моторна Марія Василівна	134
МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЗВО	
Наконечна Марія Миколаївна	138
ПРОСОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	
Недошовенко Євгеній Анатолійович, Полехіна Вікторія Миколаївна	141
ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ	
Нікітіна Наталія Петрівна	144
«ШТУЧНЕ СПІЛКУВАННЯ» ЯК НАСЛІДОК ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	
Осетрова Оксана Олександрівна	148
ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	
Пархета Любов Петрівна	151
ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
Пахотіна Тетяна Григорівна, Бойченко Марина Анатоліївна	154
ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	
Пєша Ірина Василівна	156
БАНКИ МОЛОДІЖНИХ ІНІЦІАТИВ ЯК МЕТОД ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ	
Підвальна Юлія Василівна	160
РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	
Повстенко Орина Андріївна, Балухтіна Олена Миколаївна	163
ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЛІКАРІ БЕЗ КОРДОНІВ» В УКРАЇНІ	

Полехіна Вікторія Миколаївна ГУВЕРНЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	166
Поліщук Наталія Миколаївна, Коляда Назарій Ігорович ВОЛОНТЕРСЬКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН	170
Поліщук Олена Романівна ЗАСТУПНИЦТВО ЯК РІЗНОВИД ПРОСОЦІАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ	173
Потьомкіна Нанулі Зурабівна СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОМФОРТУ: НАЛАШТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ФІЛЬТРА ПРОСОЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА	175
Прищепа Світлана Михайлівна СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	179
Роєнко Світлана Олександрівна, Вайссенбургер Марина Володимирівна СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ: ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ЦЕНТР НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ» ПАЛАНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ	182
Ротарь Катерина Євгеніївна. Кобець Олександр Володимирович ДО ПРОБЛЕМИ РЕАДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	185
Рябцун Сергій Сергійович ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ	188
Савченко Наталія Володимирівна ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	191
Сватенков Олександр Васильович ПОТЕНЦІАЛ ЗАКЛАДІВ ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДПОЧИНКУ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	194
Семигіна Тетяна Валеріївна РОЛЬ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	196
Сеньовська Надія Леонідівна НАШІ ЗАХИСНИЦІ: ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ	200
Скочко Максим Олександрович ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	203
Стельмашук Жанна Григорівна ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	205
Ташкінова Оксана Анатоліївна ВОЛОНТЕРСЬКЕ СЕРЦЕ МАРІУПОЛЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ Е-	208

ЩОДЕННИКІВ СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ Тітова Любов Олександрівна	212
ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ Ткачук Лариса Василівна	215
ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ Ткачук Мирослава Михайлівна	218
СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ – ПОКАЗНИК ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ Фунтікова Ольга Олександрівна, Макаренко Світлана Іванівна	221
ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА Ціпан Тетяна Степанівна	224
ЕКОЛОГІЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО Чернета Світлана Юріївна	227
ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ Шевчук Оксана Миколаївна	230
УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВОЛОНТЕРСЬКОМУ РУСІ Юрченко Оксана Володимирівна	233
ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ В УМОВАХ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	

Албул Ірина Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
ORCID: 0000-0001-7056-3157

УКРАЇНА ВИСТОЇТЬ: ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ПОРЯТУНОК

Просоціальна активність характеризується гуманістичною спрямованістю, емоційно-чуттєвими та ціннісно-мотиваційними аспектами, що характеризує і волонтерську діяльність. Для волонтера важливо особиста безпосередня участь у вирішенні певної суспільно важливої проблеми, при чому принцип добровільності є визначальним, адже волонтер діє за покликом душі, з почуття потреби реалізувати свою громадянську позицію.

З 24 лютого 2022 року волонтерський рух в Україні посилюється у геометричній прогресії. Небайдужі українці, об'єднавшись у волонтерські загони, зосередили свою увагу на найгостріших напрямках суспільного життя: підтримка переселенців; підтримка госпіталів; підтримка ЗСУ, нацгвардії; захист тварин; підтримка людей у СЖО; психологічна підтримка; юридична підтримка; культурний розвиток та соціалізація.

В Україні діють низка вимог до волонтера та його діяльності: благодійністю офіційно можуть займатися особи, які досягли 14 років і мають бажання це робити; офіційно оформлена волонтерська організація має більше можливостей щодо закупівель; співпраця з благодійним фондом полегшить організацію збору коштів; діяльність волонтерської організації вимагає відповідальності, прозорості і звітності.

Нині у нашій державі, яка героїчно протистоїть агресору, існує велика кількість волонтерських організацій, які допомагають Національній гвардії, українській армії та іншим формуванням (зокрема і добровольчим) ще від 2014 року: «Крила Фенікса» (забезпечення української армії всіма

необхідними засобами індивідуального захисту, технікою, обладнанням, а також лікуванням поранених та закупівлею індивідуальних аптечок для воїнів ЗСУ, БПЛА); «Народний проект» (закупівля техніки, медикаментів, побутових речей); «Армія SOS» (виготовлення БПЛА для передавання їх військовими та проведення власної розвідки для армії; закупівля, програмування планшетів для артилеристів зі встановленням програм, які значно пришвидшують роботу; постачання автотранспорту, глушників для зброї, радіорозвідувального обладнання тощо); «Підтримай армію України» (матеріально-технічне забезпечення військових); «Фонд Діани Макарової» (підтримка поранених, біженців, сімей військових); «Повернись живим» (забезпечення військових тепловізорами, приладами нічного бачення, переносними радіостанціями, прицілами, обмундируванням, GPS-навігаторами); «Combat-UA» (допомога військам спецпризначення); БФ «Миротворці України» (забезпечення української армії екіпіруванням, транспортними засобами, аптечками, закупівля та ремонт запчастин для військової техніки); Всеукраїнський фонд «Територія Добра» (допомога людям на лінії зіткнення); ГО «Картографічна Сотня» (електронні та паперові карти, спеціальні програми, навігатори); «Матриця технологій» (виготовлення БПЛА і інших військових технологій); «Київська міська Спілка ветеранів Афганістану» (збір, закупівля та доставка гуманітарної допомоги до військових підрозділів; Волонтерське об'єднання «Кожен Може допомогти» (допомага військовослужбовцям, а також постраждалим цивільним, вимушеним переселенцям); «ДемАльянс допомога» (психологічна, юридична та інформаційна допомога солдатам та їх родинам, пункти приймання речей, одягу); Волонтерська ініціатива «Герої АТО» (збір та систематизація інформації про поранених бійців); ГО «Екологія і Здоров'я» (пропаганда здорового способу життя, допомага з доставленням медикаментів); Об'єднання патріотів «Волонтери без кордонів» (закупівля та доставка необхідних речей військовим); ГО «Волонтерський рух Батальйон Сітка» (виготовлення камуфляжних сіток, маскувальних костюмів, збір одягу

для військових); «Кухарська сотня столиці» (приготування їжі, сухпайки для бійців); Фонд «Мир і Ко» (допомога біженцям); «Благодійний фонд Притули» (забезпечення українських воїнів засобами зв'язку, оптичними пристроями, дронами та БПЛА, транспортом та засобами тактичної медицини); «Razom for Ukraine» (закупівля технічного приладдя для армії, гуманітарна допомога); «UNITED 24» (підтримка ЗСУ, забезпечення медичних й гуманітарних потреб цивільних, відновлення інфраструктури в регіонах); «KSE Foundation» (закупівля бронежилетів, касок, пікапів, дронів, засобів зв'язку, аптечок і турнікетів для українських бійців); «КОЛО» (закупівля технічного обладнання ЗСУ); «Згряя» (координація гуманітарних вантажів для цивільних й військових: медикаменти, устаткування для лікарів, техніка, екіпірування, засоби тактичної медицини для ЗСУ, ТрО та правоохоронців на передовій); Український католицький університет (закупівля захисної амуніції, медикаментів і техніки на передову, покриття гуманітарних потреб внутрішньо переміщених осіб та медичних потреб лікарів); «Корпорація монстрів» (закупівля дронів, авто, генераторів, гідраторів, аптечок, біноклів та навушників, бронежилетів та шоломів, одягу).

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, реалізуючи місію «навчання-дослідження-громадське служіння» постійно здійснює волонтерську діяльність: збір коштів на підтримку військовослужбовців на фронті, закупівля засобів гігієни, їжі, тепловізорів; підтримка поранених бійців у госпіталах, участь у роботі Хабу для військовослужбовців та членів їх родин, соціальні акції для членів сімей захисників України, співпраця у реалізації проектів «Спільно. Точки зустрічі», «Співдія», благодійні акції, аукціон з продажу картин та ін.

Список використаних джерел

1. Волонтерські організації України. URL: <https://tsn.ua/ato/volonterski-organizaciyi-ukrayini-perelik-ta-kontakti-2004886.html>

2. Про внесення змін до Закону України "Про волонтерську діяльність" щодо підтримки волонтерської діяльності URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-20#Text>

3. Українське волонтерство. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>

Андрєва Руслана Миколаївна

студентка р/41 групи

ОП «Соціальна робота»

Іващенко Катерина Віталіївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ: ГЕНДЕРНО-ВІКОВИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ

Тема насильства та агресії є однією з найактуальніших з кінця 20-го століття. Питання домашнього насильства поступово почало обговорюватися, переважно завдяки зусиллям неурядових жіночих організацій та експертів з гендерних і соціальних досліджень. Тиск громадськості призвів до активної державної підтримки кризових центрів та притулків для жінок, які зазнали насильства.

Домашнє насильство пов'язане з наступними факторами: 1) поєднання інтенсивних емоцій та інтимності, пов'язаних із сімейним життям. Саме це поєднання є потенційно небезпечним з точки зору частоти випадків насильства в сім'ї; 2) схильність інших дорослих членів сім'ї терпляче ставитися до насильства і навіть схвалювати його. Насильство в сім'ї може бути тісно пов'язане з соціальним стресом. Існує низка проблем, які

підвищують рівень напруженості та призводять до насильства. Таких як: відсутність роботи, фінансові труднощі, проблеми зі здоров'ям і різні погляди на виховання дітей. Звичайно, ці проблеми можуть викликати високий рівень тривоги та роздратування.

Будь-яке насильство можна поділити на дві групи: перша - розкриває природу насильницької поведінки (фізичне насильство, психологічне насильство, сексуальне насильство, економічне насильство), що в більшості випадків має інтегративний характер. До другої належать різні характеристики суб'єкта (вік, стать, значні проблеми зі здоров'ям, сімейні стосунки, релігія, соціальний статус, етнічна та расова приналежність).

Поширеною формою насильства є домашнє насильство над жінками, яке деструктивно впливає на сімейний устрій та моральний стан суспільства. Сексуальне та гендерно-зумовлене насильство є порушенням прав людини. Цей вид насильства закріплює стереотипи гендерних ролей, заперечує людську гідність особистості та зупиняє людський розвиток.

Домашнє насильство може відбуватися між близькими людьми, такими як чоловік і дружина, друг і подруга, батьки і маленькі діти, а також літні батьки і їхні дорослі діти. Домашнього насильства може зазнати будь-хто, але найбільше страждають від нього жінки та діти.

Спираючись на концепцію гендерної асиметрії, владу та гендерні відносини вважають головними чинниками виникнення насильства. Оскільки, саме чоловіки вчиняють найбільше насильства щодо жінок та дітей. Жінки вважаються здатними до актів насильства лише з метою самозахисту і використовувати значно простіші та безпечніші форми насильства, ніж чоловіки.

Домашнє насильство можна розділити на два аспекти: фізичний аспект і моральний аспект, такий як приниження, образа і психологічна жорстокість. Залежно від об'єкта, домашнє насильство можна поділити на три види:

1) насильство батьків над дітьми; 2) подружнє насильство; 3) насильство над старшими родичами.

Проблема жорстокості та насильства, в тому числі сексуального насильства над дітьми, стає все більш актуальною в останні десятиліття. У сучасному світі з'являються нові форми цього соціального явища, серед яких комерційна сексуальна експлуатація та торгівля дітьми, дитяча порнографія в соціальних мережах та використання дітей і підлітків для задоволення сексуальних бажань в Інтернеті.

Зараз існують різні визначення, які характеризують насильство та жорстоке поводження з дітьми. Серед них – «нехтування дитиною», «жорстоке поводження з дитиною» та «невипадкова травма». Класифікація насильства ґрунтується на таких аспектах: залежно від стратегії поведінки кривдника воно може бути відкритим або прихованим (непрямим). За тривалістю: насильство можна поділити на одноразові акти та акти насильства, що тривають роками. За місцем і середовищем: насильство може відбуватися вдома, в навчальних закладах або на вулиці.

Основними видами насильства над дітьми є: фізичне насильство - навмисне нанесення тілесних ушкоджень дітям віком до 18 років; сексуальне насильство - використання дітей для сексуального задоволення; психологічне насильство - поєднання принизливого ставлення до дітей з образами та знеціненням; нехтування - незадоволення основних життєвих дітей та підлітків віком до 18 років потреби (одяг, їжа, медична допомога, притулок і захист). Звичайно, в більшості випадків має місце поєднання декількох видів насильства. Найсерйознішою психологічною травмою з точки зору її наслідків є сексуальне насильство, вчинене щодо дітей. Найпоширенішою формою такого насильства є інцест, тобто сексуальні стосунки між членами сім'ї.

Менш помітними, але набагато більш поширеними в житті людини є страждання, яких вони зазнають щодня, з боку тих, хто повинен про них піклуватися – жінок, яких ображають і принижують їхні партнери, людей похилого віку, над якими знущаються їхні опікуни, і молодих людей, над

якими знуцаються їхні однолітки. Тому жодна країна, місто чи район не захищені від насильства.

Список використаних джерел

1. Забезпечення діяльності мобільних бригад соціально-психологічної допомоги як спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб від домашнього насильства : методичний посібник. Київ: 30 березня 2020. – 190 с.

2. Комплексна Програма корекційної роботи з чоловіками, які вчиняють насильство або належать до групи ризику щодо його вчинення: інф.-методичні матеріали / за заг. ред. Бондаровської В. М., Журавель Т. В., Пилипас Ю. В. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2014. 284 с.

Андрусик Олена Олександрівна,

викладач кафедри психології,

здобувачка третього (аспірантського) рівня вищої освіти

спеціальності «053 Психологія»

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0001-5101-6211

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ЕМОЦІЙНУ СФЕРУ ОСОБИСТОСТІ

Останнім часом, питання, які пов'язані з особливостями статі людини та її психологічними відмінностями входять в число найбільш обговорюваних у світі. Дана зацікавленість означеною проблематикою обумовлюється значною кількістю взаємовідношень між людьми в різних сферах їх життя: спілкуванні, професійній діяльності, соціальних відносинах, освіті, сімейному та повсякденному житті.

Гендер - це продукт соціалізації, який будується соціально та

зумовлюється культурою суспільства в конкретний історичний період.

Відповідно до цього можна окреслити функціональні особливості прояву гендерних відмінностей в психічній діяльності людини, які полягають в тому, що чоловіки та жінки істотно відрізняються один від одного не тільки за фізичними і фізіологічними характеристиками, але і за психологічними властивостями [4].

Гендерні особливості впливають і на емоційну сферу особистості. Так жінки вважаються більш емпатичними, емоційними, експресивними. Жінки більш вільні у прояві своїх емоцій. Чоловіча поведінка навпаки вбачається у стриманості почуттів. Чоловіки вважаються більш егоцентричними, схильними до злості та агресії. Однак що з цього є вродженим, а що стереотипом гендерної поведінки.

Багато дослідів та експериментів показують, що жінки і чоловіки по різному виявляють емоційність. В дитячому віці це не так явно, але з віком гендерні відмінності в емоційній сфері стають очевидними. Відмінності в емоційній експресії чоловіків і жінок психологи пов'язують з особливостями виховання. К. Юнгу вважав, що у хлопчиків в процесі їх виховання почуття придушуються, в той час як у дівчаток вони домінують. Хлопцям забороняється бути емоційними. Емоції які вважаються гарними у прояві дівчат, висміюються у прояві хлопців. Тому маючи від народження однакову емоційність дівчат заохочують її проявляти, а хлопців навпаки заохочують стримувати [1]. Джонсан та Шульман виявили, що жінки проявляють більше почуттів до оточуючих, чоловіки ж навпаки відрізняються більш егоцентричністю. Існує такий стереотип, що жінки більш схильні до емпатії ніж чоловіки. Проводячи великий та багато охоплюючий дослід Ненсі Айзенберг та Леннон виявили, що чим більш очевидним було те, що тест виявляє рівень емпатії, тим менші гендерні відмінності виявлялись. Великі відмінності були в дослідях зі шкалами, де випробуваний повідомляв, наскільки емпатичним він хоче бути, середні результати були у дослідях в яких повідомлялось про свої почуття після переживання емоційної ситуації.

відмінностей у емпатії не було. Все це свідчить, що чоловіки також вміють виявляти почуття та співпереживати, проте вважають зі стереотипів це не відповідає чоловічій ролі. В жінках з дитинства підтримують та схвалюють цю якість, вважаючи, що емпатія це жіноча якість. Тому чоловіки намагаються не виявляти емпатії у своїй поведінці. На вміння співпереживати впливають і дитячі ігри, так дівчата граючи з ляльками розвивають емпатійну експресію, а ігри хлопців цьому не сприяють [2]. Є. Маккобі та К. Джеклин проводячи експериментальні досліді прийшли до висновку, що від народження та перші роки життя дівчата та хлопці мають однакову частоту та інтенсивність гніву. Проте з часом у хлопців вона зростає, а у дівчат навпаки зменшується. Це пояснюється тим, що дівчата бояться проявляти гнів, бо можуть понести за це покарання. До прояву гніву у хлопців відносяться більш прихильно. Тому маючи від народження однакову частоту та інтенсивність гніву у дівчат та хлопців з віком вона починає суттєво відрізнитись. Що стосується запальності, то дослідженням П. А. Ковалева виявлено, що вона більш виявляється у жіночій статі [3]. До агресивності схильні як жінки, так і чоловіки. Дженетт Хайд своєю працею виявила, що тільки 2-5% агресивної поведінки можна пояснити гендерними особливостями. Вважається що чоловіки більш виявляють злість, однак відчувають її однаково як і жінки. Фейбс і Мартін своєю працею виявили, що чоловікам більше властиво, порівняно з жінками, вести себе агресивно, що змушує деяких думати, що чоловіки проявляють більше злості. В деяких емоціях чоловіки перевершують жінок: так переживання таких негативних емоцій, як гнів, презирство і огиду, та по точності декодування невербальних сигналів, які свідчать про переживання гніву у оточуючих [1]. Почуття провини чоловіки та жінки відчувають по різному. Тривожність жінки та чоловіки теж по різному відчувають. Так багато дослідів підтверджують, що жінки більш тривожні ніж чоловіки. Велика тривожність та нейротизм у жінок виявляється й у більшій занепокоєності ніж у чоловіків [3].

Аналіз емоційної сфери особистості показує, що жінки є більш емоційними у своєму прояві. Жінки мають високий рівень тривожності, вони більш експресивні ніж чоловіки, проявляють більшу емпатію до оточуючих. Для чоловіків навпаки характерне прагнення приховувати свої емоції. Все це є проявом того, що поведінка хлопців більш регламентується з боку суспільства. Через те, що гендерне виховання залишає великий вплив на емоційній сфері особистості, можна говорити про існування гендерно типових «чоловічих» і «жіночих» емоцій.

Список використаних джерел

1. Берн Ш. Гендерна психологія. СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 320 с.
2. Кікінежді О. М., Кізь О. Б. Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2006. С. 85–87.
3. Літвінова О. В. Гендерна психологія : навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів. Луганськ : Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2010. 236 с.
4. Словник гендерних термінів / уклад. З. В. Шевченко. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2016. С. 58–59.

Балдинюк Олена Дмитрівна,

к.п.н., доц., доцент кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи,

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

<https://orcid.org/0000-0003-4276-7819>

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО БАТЬКІВСТВА

Проблема цілеспрямованого вивчення ставлення молоді до материнства і батьківства в науковому плані досі залишається відкритою. Дослідження показують, що уявлення молоді відносно власної сім'ї

нерозривно пов'язані з народженням та виховання дітей. Відповідно, необхідними передумовами для укладання шлюбу є економічна спроможність та незалежність, готовність узяти на себе відповідальність за виховання та розвиток дітей, наявність додаткових обов'язків, до чого молодь, зокрема студентська, що не завжди готова.

– економічні умови (несприятливі обставини життєдіяльності сім'ї, відсутність комфортного житла; недостатні грошові доходи батьків; низька матеріальна забезпеченість, в тому числі відсутність можливості додаткового навчання дитини в музичній школі, ізостудії, в гуртках і секціях; безробіття або часткова зайнятість батьків, інфляція тощо);

– медико-соціальні проблеми (інвалідність, хронічні захворювання членів сім'ї, включаючи алкоголізм і наркоманію, порушення репродуктивної функції, нехтування санітарно-гігієнічними нормами);

– соціально-демографічні чинники (поява небажаної дитини, неповна або багатодітна сім'я, родина з повторним шлюбом і зведеними дітьми, сім'я з неповнолітніми батьками тощо);

– соціально-психологічні проблеми (незрілість, безвідповідальність, егоїзм батьків, їх педагогічна неспроможність, низький освітній рівень; деструктивні емоційно-конфліктні відносини між подружжям, батьками і дітьми; озлобленість батьків, розчарування в житті, асоціальна спрямованість поведінки);

– морально-етичні фактори (низький морально-етичний рівень членів сім'ї, аморальність і бездуховність, відчуження особистості);

– правові чинники (правовий нігілізм, низький рівень правової культури, правова функціональна безграмотність, насильство, правопорушення тощо) [1].

Основною стратегічною метою реалізації сімейної політики держави по відношенню до молодшої сім'ї є організація відповідних умов для створення, збереження, розвитку благополучної молодшої сім'ї в якості суб'єкта соціальної структури українського суспільства, зміцнення сімейного способу

життя і в повній мірі виконання сім'єю функцій як соціального інституту.

Соціально-педагогічна робота з молододю сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави, суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення умов її життєдіяльності, розширення можливостей у реалізації прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку всіх її членів, залучення до трудового, суспільно творчого процесу [2].

Державна політика щодо молододї родини не зводиться тільки до матеріальної підтримки і допомоги у виконанні її функцій, а спрямована на створення умов для активної інноваційної участі сімейного союзу в житті українського суспільства. Основною стратегічною метою реалізації сімейної політики держави по відношенню до молододї сім'ї є організація відповідних умов для створення, збереження, розвитку благополучної молододї сім'ї в якості суб'єкта соціальної структури українського суспільства, зміцнення сімейного способу життя і в повній мірі виконання сім'єю функцій як соціального інституту.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї : курс лекцій / О. І. Бондарчук; МАУП. К., 2001. 170 с.
2. Буленко Т. В. Соціально-психологічні основи функціонування сучасної молододї сім'ї. *Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2010. № 9.

Безлюдна Наталія Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID: 0000-0002-1308-4448

Дудник Наталка Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-4823-3463

ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ОСОБИСТСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ВИМОГА ЧАСУ

В умовах повномасштабної війни розгорнутої рф проти України 24 лютого 2022 р. перед нашою державою, суспільством, освітою постали нові виклики. Однак, війна також може сприяти розвитку сильної громадської свідомості і піднести на передній план потребу взаємодопомоги та соціальної підтримки. Відповідно до таких реалій з'явилося і нове соціальне замовлення – формування просоціального покоління українців з високорозвиненою системою цінностей. Бути просоціальною особистістю означає бути готовим до взаємодопомоги, волонтерства, співпереживання, відповідальності, толерантності, емпатії. Формування просоціальної особистості майбутнього педагога є важливим завданням, оскільки саме вчителі відіграють ключову роль у вихованні та навчанні молоді

Поряд зі здобуттям загальних, фахових компетентностей і програмних результатів навчання зі спеціальністю, майбутній учитель формується як просоціальна особистість, патріот, громадянин з високими національно-ціннісними орієнтаціями, здатним формувати індивідуальний світогляд у підростаючого покоління. Нова українська школа спрямована на формування

цінностей, які є запорукою щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Виховний процес є невідривною складовою всього освітнього процесу і спрямовуватиметься на формування в здобувачів освіти загальнолюдських цінностей, зокрема, морально-етичних (чесність, гідність, справедливість, турбота, повага до себе та інших людей, повага до життя), соціально-політичних (патріотизм, національна само ідентичність, свобода, демократія, культурне різноманіття, повага та шанобливе ставлення до рідної мови і культури, до довкілля, повага до закону та Конституції, солідарність, відповідальність).

Отже, сучасний заклад вищої педагогічної освіти має не лише забезпечувати надання якісних освітніх послуг, а й стати своєрідним форпостом формування національно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Надзавданням для всіх закладів освіти адаптувати освітній процес до умов війни, створити такі механізми виховного впливу, які би мотивували здобувачів освіти до формування національної свідомості, національної ідентичності, національної гідності, професійно-ціннісних орієнтацій.

Як показує практика Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини ефективними формами та методами такої роботи є досвід волонтерства, участь у громадських ініціативах та інших формах добродійної діяльності, які формуватимуть у майбутніх педагогів тверду громадянську позицію, в основі якої перебувають найвищі фундаментальні загальнолюдські та на

Багато здобувачів освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини беруть активну участь у роботі Ресурсного центру для внутрішньо переміщених осіб. Метою центру є надання освітніх послуг та здійснення просвітницьких заходів, соціально-психологічного супроводу, надання комплексної реабілітації за видами (психологічна, соціальна, професійно-трудова, спортивна, медична) та інтеграції до життя Уманської територіальної громади. Наші студенти неодноразово отримували нагороди за активну участь у Всеукраїнському проєкті «СпівДія заради

Дітей». З метою підтримки здобувачів освіти і співробітників Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та інших захисників, які тримають оборону та відвойовують окуповані території, студенти, викладачі, співробітники університету стають організаторами та долучаються до благодійних марафонів, акцій та концертів («Доброволець: Україна дорожча за життя!», «День Державного Гімну», «Єднаймо душі словом Кобзаря», «Тримаймо стрій») тощо.

На підтримку воїнів, які боронять Україну наші студенти беруть активну участь у чисельних спортивних змаганнях, мистецьких заходах, які сприяють формуванню національної свідомості майбутніх педагогів, шанобливого ставлення до успадкування духовних і культурних цінностей українського народу. За активну участь у підтримці обороноздатності нашої батьківщини, людяність, чуйність, небайдужість до захисників Вітчизни, добрі вчинки та оперативно надану благодійну допомогу колектив Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини отримав подяку. Як показує досвід ці та інші форми позааудиторної роботи є найбільш ефективними у формуванні національно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів.

Ці та інші акції допоможуть майбутнім педагогам розвивати просоціальні риси особистості та стати взірцем для своїх учнів у сфері соціального взаємодії та добробуту.

Березан Валентина Ігорівна,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної роботи, реабілітації та повоєнної адаптації,

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Губарь Ольга Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

РОЛЬ ТА МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В КОМАНДІ СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Розвиток сучасного суспільства відзначається формуванням нового погляду на освіту та місце людини в соціумі. Відтак освіта в процесі функціонування має прагнути до набуття таких якостей, як доступність, рівність, загальність. Першочерговим завданням суспільного розвитку в межах міжнародного руху «Освіта для всіх» (Education for All (EFA)), ініційованого ЮНЕСКО стає забезпечення кожного правом на задоволення освітніх потреб, отримання якісної базової освіти. Таким чином, центральним інноваційним процесом вітчизняної системи освіти в сучасних умовах, не зважаючи на триваючі військові дії, є функціонування інклюзивного навчання, підґрунтям якого є Постанова Кабміну «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (№ 872 від 15.08.2011 р., зі змінами та доповненнями від 2017 року), та «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (№ 957 від 15.09.2021 р., зі змінами та доповненнями від 2022 року), що сприяють активному розвитку в українському освітньому просторі інклюзивної освіти як альтернативи

системі спеціальної освіти.

Стратегія супроводу інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є результатом роботи В. Бондар, Е. Данілавичюте, І. Дмитрієвої, В. Засенка, А. Колупаєвої, С. Миронової, В. Синьова, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Таранченко, О. Федоренко, А. Шевцова та ін. Положення щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору (вихователів, педагогів, корекційних педагогів, соціальних педагогів, психологів) висвітлено у працях В. Андрущенко, М. Альохіної, В. Гладуш, Т. Дегтяренко, І. Демченко, І. Зязюна, В. Кременя, А. Колупаєвої, В. Лугового, В. Огнев'юка, Н. Пахомової, В. Синьова, Д. Супрун, О. Таранченко, З. Шевців, А. Шевцова, М. Шеремет та ін.

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [1]. Отже, жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії, успішне функціонування якого залежить від ефективного впровадження та дотримання основного принципу – менше зовнішньої, більше внутрішньої диференціації.

З моменту офіційного введення загальної доступності інклюзивної форми навчання значна кількість батьків дітей з ООП виявили бажання надати власним дітям можливість навчатися разом з однолітками. Слід зауважити, що за останній рік система інклюзивної освіти зазнала серйозних змін на фоні активного розвитку та розбудови освітньої системи в попередні роки, кількість спеціальних ЗЗСО зменшилася (у 2022-2023 н. р. – **290** закладів з контингентом 34029 учнів; у 2021-2022 н. р. – 310 закладів з контингентом 36294 учні) [4].

Очікувано, що дитина з ООП переживає в процесі інтеграції певні труднощі, проте для неї це необхідний досвід, яким можна скористатися в подальшому житті. В умовах війни кількість труднощів, які стають на шляху інтеграції дітей та ускладнюють функціонування закладів освіти з інклюзивною формою навчання у військовий час збільшилась, серед них: наявність значної кількості тривог; постійні зміни найближчого оточення; скупчення великої кількості людей в одному приміщенні; неготовність укриттів до прийому дітей з ООП відповідно до принципу архітектурної доступності; відсутність можливості відвідувати заклади освіти через відсутність укриттів; дистанційна форма навчання, що призводить до обмеження кола соціального спілкування, наявність постійних психотравмуючих факторів та ін.

Таким чином, перед закладом освіти та командою супроводу дитини з ООП, постає ще більша кількість завдань та проблем, від вирішення яких залежить успішність соціалізації дітей даної категорії. Сьогодні соціальний педагог, як учасник команди супроводу, є провідним фахівцем із соціального виховання, фахівцем з виховної роботи з дітьми та молоддю з ООП, який покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для їх розвитку й соціалізації.

Основним завданням психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу вважається підтримка комфортного освітнього соціального середовища, яке сприяє повному розкриттю та розвитку пізнавальних, особистісних і творчих ресурсів дитини. Реалізація даного завдання покладена на учасників команди супроводу, одним з яких є соціальний педагог.

Соціальний педагог в інклюзивному середовищі здійснює соціально-педагогічний патронаж дитини з ООП та її батьків; виявляє соціальні проблеми, які потребують негайного вирішення, при потребі направляє до відповідних фахівців з метою надання допомоги; вивчає соціальні умови

розвитку дитини з ООП; сприяє процесу соціалізації дитини з ООП, її адаптації в новому колективі; інформує дитину з ООП та її батьків про мережу закладів позашкільної освіти, залучення дитини до участі в гуртках, секціях з урахуванням її можливостей; надає рекомендації учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з ООП в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в дитячому колективі, подолання особистісних, міжособистісних конфліктів; захищає права дитини з ООП, за відповідним дорученням може представляти її інтереси у відповідних органах та службах. Крім цього, соціальний педагог сприяє розвитку соціальних умінь школярів, а також надає належну моральну підтримку сім'ям дітей, їх рідним і вчителям, допомагає долати складні життєві ситуації [2].

Безперечно, основною умовою успішної реалізації вище зазначених завдань є активне включення соціального педагога в роботу команди психолого-педагогічного супроводу, провідним принципом якої є командний підхід у роботі. Він передбачає ефективну співпрацю вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів.

Отже, складність і багатогранність навчально-виховної діяльності в умовах інклюзивної освіти вимагає від соціального педагога міцних інтегративних теоретичних знань та практичних умінь із соціальної, спеціальної педагогіки та інклюзивної освіти, що сприятиме підвищенню ефективності та результативності діагностичної, реабілітаційної, пропедевтичної та консультативно-просвітницької роботи. Саме тому в ПНПУ імені В. Г. Короленка з 2006 року з метою підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в інклюзивному просторі до обов'язкових дисциплін було введено курс «Основи корекційної педагогіки» [3], а з 2012 року – «Основи інклюзивної освіти» [2]. Крім цього, здобувачі можуть підсилити свої компетентності завдяки вільному вибору дисциплін,

серед яких такі, як: «Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в умовах інклюзії», «Забезпечення якості інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами», «Діяльність соціального педагога в інклюзивному освітньому просторі» та ін.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивне навчання. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
2. Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-1 від 02.01.2013 р. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_9-1736-13#Text
3. Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю : Наказ міністерства освіти і науки України № 691 від 02.12.2005 р. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0691290-05#Text>

Статистичні дані. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб- сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichn>

Біляк Юлія Ігорівна
студентка IV курсу
факультету соціальної психологічної освіти
Науковий керівник: **Андрусик Олена Олександрівна**
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна діяльність в житті людини є не лише засобом, що забезпечує її існування та життєдіяльність, а й способом пізнання і перетворення навколишнього світу, умовою розвитку особистості, метою, потребою та змістом життя. Професійна діяльність в основному сприймається як соціально-економічна категорія, але роль людини у трудовій діяльності зумовлює необхідність вивчення різних психологічних, фізіологічних, соціальних та інших її характеристик з погляду їх впливу на процес праці та особливостей взаємозв'язку, взаємодії із змістом, засобами, умовами й організацією праці.

Особливістю проходження людиною свого професійного шляху є не тільки розвиток її особистості та становлення як суб'єкта праці, але також періодична зміна характеру самої діяльності (як її виду, так і змісту, умов, організації тощо), що зумовлює нестаціонарність процесу взаємозв'язку, взаємодії, взаємозалежності людини і діяльності, специфічність цього процесу для кожної професії (або їх сукупність). Це визначає необхідність вивчення закономірностей функціонування системи «людина-професія», розуміння ролі та цілей виконуваних фахівцем професійних обов'язків, готовності до їх виконання і мотивацію для продуктивної та успішної праці. Різні науковці надають свої визначення поняття «психологічної готовності до професійної діяльності», акцентуючи увагу на різних аспектах. Зокрема,

деякі дослідники вважають, що психологічна готовність включає знання, уміння, навички та стійкі інтереси, спрямовані на реалізацію професійних завдань. Інші дослідники акцентують увагу на мотиваційному компоненті психологічної готовності, виділяючи важливість внутрішньої мотивації, ціннісних орієнтацій та потреб особистості в професійній діяльності.

Основні компоненти психологічної готовності включають:

а) Мотиваційний компонент – він відображає внутрішні потреби, інтереси та цінності особистості, які спонукають її до здійснення професійної діяльності. Мотиваційний компонент включає також стійкість мотивів, здатність до самомотивації та відповідальність за результати своєї роботи.

б) Когнітивний компонент – це система знань, умінь та навичок, необхідних для виконання професійних завдань. Когнітивний компонент передбачає також здатність до аналізу, синтезу, оцінки та ухвалення рішень у професійній сфері.

в) Емоційний компонент – це здатність особистості керувати своїми емоціями, переживаннями та стресом, пов'язаним з професійною діяльністю. Емоційний компонент включає емпатію, розвиток емоційної інтелектуальності та здатність до саморегуляції емоційного стану.

г) Поведінковий компонент (продовження) – здатність до адаптації до змін, конструктивного вирішення конфліктів та розвиток комунікативних навичок, необхідних для успішної взаємодії у професійному середовищі.

д) Особистісний компонент – це сукупність психологічних особливостей, які характеризують індивідуальність особи та впливають на її професійну діяльність. Особистісний компонент включає такі аспекти, як самооцінка, саморозвиток, самоконтроль, саморегуляція, володіння собою, гнучкість, відкритість до нового досвіду та здатність до самоаналізу.

Для того, щоб особистість була успішною у професійній діяльності, необхідно розвивати всі ці компоненти психологічної готовності

Отже, в процесі формування психологічної готовності до професійної діяльності необхідно враховувати індивідуальні особливості особистості та

ступінь розвитку кожного компонента, а також специфіку професійної діяльності. Для успішної професійної діяльності важливо вибрати професію, яка відповідає особистим мотивам та потребам, тому що тільки така діяльність може стати джерелом задоволення та розвитку для особистості. Зокрема, працівники, які мають мотивацію допомогти людям, можуть бути більш задоволені від своєї роботи, яка дозволяє їм допомагати іншим та вирішувати соціальні проблеми. У свою чергу, працівники, які мають мотивацію для вирішення власних психологічних проблем та забезпечення саморозвитку, можуть бути більш успішними в творчих професіях, де важливо розвивати свій потенціал та знайомитись зі світом на новому рівні .

Отже, мотивація грає важливу роль у формуванні професійної готовності. Різні мотиви можуть впливати на ефективність професійної діяльності та задоволення від роботи. Важливо знайти таку професію, яка відповідає особистим мотивам та потребам, тому що тільки така діяльність може стати джерелом задоволення та розвитку для особистості.

Список використаних джерел

Бринза І.В., Будіянський М.Ф. Готовність до змін як ресурс подолання психологічної кризи. Наука і освіта. 2016. № 11. С. 43–48.

Наумцева Е.А. Психологическая готовность к организационным изменениям: подходы, понятия, методики. Организационная психология. 2016. № 2. С. 55–74.

Кузнецов М.А. Анализ эмоционального компонента жизнеспособности несовершеннолетних заключенных / М.А. Кузнецов, И.А. Кузнецов // Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя.

Богочук Оксана Володимирівна
студентка р/41 групи ОП

«Соціальна робота»

Івашенко Катерина Віталіївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ МОЛОДІ

Гендерні стереотипи молоді відображають уявлення та очікування, що суспільство має щодо поведінки, ролей та характеристик, притаманних чоловікам і жінкам на підлітковому та молодшому дорослому віці. Ці стереотипи можуть впливати на сприйняття, можливості і самооцінку молодих людей залежно від їхньої гендерної ідентичності.

Деякі поширені гендерні стереотипи, що впливають на молодь, включають:

Рольові очікування: Уявлення, що хлопці повинні бути сильними, агресивними, незалежними та успішними, тоді як дівчата повинні бути залежними, дбайливими, емоційними та привабливими. Це може впливати на вибір професій, хобі, соціальну активність та інші аспекти життя молодих людей.

Вигляд і зовнішність: Стереотипи щодо вигляду можуть диктувати, яким має бути тіло, одяг, макіяж тощо. Наприклад, чоловіки можуть стикатися з очікуванням бути мускулистими та витривалими, тоді як жінки можуть бути піддаваними тиску щодо ідеалізованої тонкої фігури.

Розподіл ролей: Гендерні стереотипи можуть впливати на розподіл ролей у сім'ї, освітніх закладах та громадському житті. Наприклад, очікування, що жінки повинні займатися домашніми справами, а чоловіки - заробітною діяльністю, можуть обмежувати можливості та амбіції молодих людей.

Ставлення до емоцій: Стереотипи щодо ставлення до емоцій можуть впливати на вираження та сприйняття почуттів молодих людей. Наприклад,

уявлення, що хлопці не повинні показувати слабкість або проявляти емоції, може призвести до пригнічення та негативного впливу на їх психічне здоров'я.

Гендерні стереотипи можна об'єднати у *три групи*.

Перша група – це стереотипи чоловік-жінка. Чоловікам і жінкам приписують певні психологічні якості та особливості особистості. Чоловіків і жінок розглядають з точки зору нормативних уявлень про соматичні, психічні та поведінкові характеристики, які вважаються типовими для кожної статі. Повсякденне сприйняття має тенденцію абсолютизувати психофізіологічні та соціальні різниці між статями. Ці нормативні уявлення (стереотипи) полярно і ієрархічно протиставляють чоловіків і жінок: чоловіки вважаються домінантними, незалежними, компетентними, впевненими у собі, агресивними і здатними до логічного мислення; жінки вважаються покірними, залежними, емоційними, конформними і ніжними.

Друга група гендерних стереотипів стосується закріплення сімейних та професійних ролей відповідно до статі. Для жінок головними соціальними ролями є сімейні ролі (мати, господиня), для чоловіків - професійні. Чоловіків звичайно оцінюють за професійними успіхами, а жінок - за наявністю сім'ї та дітей. В народі існує думка, що «нормальна» жінка бажає одружитися і мати дітей, і всі інші інтереси, які вона може мати, є другорядними по відношенню до цих сімейних ролей. Жінок, які не бажають одружуватися, мати дітей, описують як ненормальних або принаймні дивних. Вважається, що для виконання традиційної ролі домашньої господині жінка повинна розвивати свої здібності бути чутливою, співчутливою та турботливою. У той же час чоловікам прописується орієнтуватися на досягнення, а від жінок вимагається орієнтація на людей та бажання встановлювати близькі міжособистісні взаємини.

Третя група гендерних стереотипів пов'язана з різницею у змісті праці. Жінки займаються експресивною сферою діяльності, де головне - виконавський та обслуговуючий характер праці. Інструментальна сфера - це

сфера діяльності для чоловіків, де головне - творча, конструктивна та керуюча праця.

Список використаних джерел:

1. Гендерні ролі та стереотипи : рейтинг 2021. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_gender_032021_fin.pdf
2. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. Київ: Український ін-т соціальних досліджень, 2002. 121 с.
3. Лавриненко Н.В. Гендерні стереотипи масової свідомості. Українське суспільство: моніторинг – 2000 р. Інформаційно-аналітичні матеріали / за ред. В.М.Ворони, А.О.Ручки. Київ: І-нт соціології НАН України, 2000. 546 с.

Бойко Ольга Миколаївна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0002-6746-3304

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ: СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

В сучасному світі громадяни похилого віку формують стійкий попит на соціальні послуги. У найближчому майбутньому він буде зростати. Тож процес надання допомоги людям літнього віку повинен носити інноваційний та творчий характер, адже пов'язаний з постійним пошуком більш ефективних та економічних способів використання ресурсів літньої людини,

її фізичного та інтелектуального потенціалу. Саме тому постає необхідність вивчення інноваційних методів соціальної роботи для організації практичної соціальної роботи з людьми похилого віку.

Проблему методів роботи з людьми похилого віку досліджувались з вченими в різних напрямках, що пов'язані з різними аспектами старіння в межах фізіології, психології, медицини, соціології (Ананьєв Б., Анциферова Л., Грановська Р., Козлова Т., Краснова О. та ін.). Міждисциплінарний характер проблеми та виникнення нових перспективних напрямів соціальної роботи, таких як надання соціально-педагогічних послуг соціально незахищеним категоріям населення, доводить підвищений інтерес вітчизняних та зарубіжних вчених до освіти людей похилого віку (Агапова О., Архіпова С., Букач М., Ермак Н., Капська А., Карпенко О., Коваленко С., Козубська І., Лапшина Е., Мигович І., Міщик Л., Робак В., Сухобська Г. та ін.).

Упровадження перспективного напрямку соціальної роботи, яким є надання соціальних послуг літнім людям, передбачає створення умов для можливостей застосування інновацій у соціальних закладах державного та недержавного підпорядкування, в закладах вищої освіти, закладах підвищення кваліфікації тощо [1, с. 49].

Останні роки набувають популярності та є досить затребуваними такі технології роботи з літніми людьми, як організація університетів третього віку, шкіл психологічної стійкості, шкіл безпеки осіб похилого віку. Наприклад, в університетах третього віку літні особи навчаються на різних факультетах – правової грамотності, інформаційних технологій, психології, творчого розвитку, іноземних мов тощо, по закінченні чого слухач отримує диплом. Школи психологічної стійкості осіб похилого віку призначені для стимулювання їх до роботи над собою, збереження власної психіки, протистояння старечій деменції, зниження конфліктності у спілкуванні з оточуючими, корекції рівня тривожності та інших значимих компонентів психології похилого віку [2, с. 32]. У школі безпеки осіб похилого віку вони

дізнаються, як протидіяти маніпуляціям, не стати жертвою шахраїв, вивчають ергономіку житла тощо.

Отже, важливість запровадження інноваційних методів соціальної роботи з людьми похилого віку полягає у залученні таких людей до громадського життя, збереження ними впевненості у собі, у протидії соціальній ізоляції і самотності.

Список використаних джерел

1. Інновації у соціальних службах: навч.-метод. посіб. / Семигіна Т.В., Покладова В.В., Грига І.М. та ін. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2002. 162 с.
2. Лукашевич М.П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посібн. 2-ге вид., доп. і випр. Київ: МАУП, 2003. 168 с.

Бондаренко Олена Сергіївна,

магістрантка

Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ГРОМАДАХ В УКРАЇНІ

Соціальна політика в територіальній громаді повинна упорядкувати суперечливу взаємодію індивідуальних, групових та спільних інтересів з метою їх спільної реалізації, регулювати соціальні відносини, які визначають становище та роль людей не лише в межах територіальної громади, а й суспільства в цілому, спрямованість діяльності на задоволення соціальних інтересів.

Так, основними напрямками соціальної політики в умовах сьогодення є насамперед:

□ реагування на різке погіршення життя населення шляхом розробки і реалізації програм соціально-економічного розвитку території;

– постійне інформування територіальних громад про роботу органів публічної влади щодо залучення інвестицій на відповідну територію;

– реалізація спільно з підприємствами екологічних програм, побудова та модернізація підприємств, які забезпечують водопостачання, утилізацію сміття тощо;

– перспективний розвиток на відповідній території підприємств усіх форм власності та реалізація місцевих програм зайнятості населення та розвитку підприємництва;

– реагування на відсутність планового характеру формування і регулювання цін на послуги житлово-комунального господарства, охорони здоров'я шляхом залучення субвенцій та посилення контролю за ціновою політикою і якістю роботи закладів соціальної сфери;

– розширення можливостей реалізації соціальної політики шляхом прийняття місцевих нормативних актів, які розширюють можливості фінансування та підтримки соціальних програм;

– реалізація програм забезпечення житлом молодих сімей тощо.

При цьому досягнути ефективної реалізації основних напрямів соціальної політики в територіальній громаді можна лише:

– в умовах децентралізації влади;

– адекватного розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– відповідальності за якість та розвиток соціальної інфраструктури, необхідної для реалізації соціальних прав мешканців відповідної території та представлення їх соціальних інтересів на регіональному рівні;

□ шляхом спільних дій влади та населення, зокрема всіляке сприяння соціальному партнерству як одному з можливих інструментів соціальної політики, спрямованої на сталий соціально-економічний розвиток

територіальної громади;

- діяльності громадських організацій;
- активній участі кожного члена територіальної громади у вирішенні його проблем шляхом проведення громадських слухань з наболілих соціальних проблем,
- ініціювання загальних зборів громадян за місцем їх проживання, місцевих ініціатив тощо.

Зарубіжний досвід таких країн, як Франція, Велика Британія переконливо свідчить про те, що соціальна сфера є одним із пріоритетних напрямів державної політики, важливим проявом якої виступає надання сім'ям (особам), які перебувають у складних життєвих обставинах, ряду соціальних послуг.

Подальше вдосконалення інституту соціальних послуг в Україні насамперед слід пов'язувати з відпрацюванням дієвих та ефективних механізмів надання соціальних послуг з урахуванням особливостей суб'єктів їх отримання. Необхідно вдосконалювати механізми здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах.

Оскільки система соціального захисту України потребує поглибленого наукового аналізу з позицій виявлення нових шляхів і напрямів її удосконалення, доцільно слідувати загальноєвропейській тенденції, коли держави сприяють активізації діяльності громадських організацій у цій сфері. При цьому у нормативно-правовому полі передбачити чітке визначення правових засад взаємодії державних і недержавних інституцій у сфері надання соціальних послуг, координації їх діяльності, правовий статус громадських об'єднань та їх представників, які здійснюють діяльність із надання соціальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Ярмоленко Ю.О. Основні підходи до стратегічного планування сталого розвитку АПК України та європейський досвід // Теорія та практика державного управління. – 2016. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-4/doc/5/03.pdf>.

2. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth // EUR-Lex Access to European Union law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A52010DC2020>.

Бояр Вікторія Іванівна

аспірантка, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ВІДПОВІДАЛЬНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ЯК КРИТЕРІЙ ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ

В сучасних умовах одним із важливих критеріїв формування просоціальної особистості є відповідальне ставлення до здоров'я. Оскільки здоров'я населення – це суспільна цінність, яка повинна бути забезпечена системою наукових і практичних заходів збереження і зміцнення здоров'я, діяльністю структур, які їх реалізують та усвідомленою турботою кожного члена суспільства про особисте і громадське здоров'я. Здоров'я населення загалом, підростаючих поколінь зокрема є «інтегральним показником соціального благополуччя, важливим складником забезпечення стійкого і стабільного розвитку – бажаної перспективи й мети для кожної країни та світової спільноти» [4].

Саме тому питання здоров'я людини і здоров'я нації сьогодні виходять на перший план при вирішенні внутрішніх і зовнішніх завдань розвитку кожної країни в цілому та формуванні просоціальної особистості зокрема.

На сучасному етапі розвитку суспільства здоров'я населення загалом, підростаючих поколінь зокрема є інтегральним показником соціального благополуччя, важливим складником забезпечення стійкого розвитку – бажаної перспективи й мети для кожної країни та світової спільноти. У цьому контексті міжнародне співтовариство визначило концептуальні засади

сприяння покращенню здоров'я у глобалізованому світі як цілісного, системного процесу, котрі викладені в низці документів планетарного масштабу (Оттавська Хартія, Всесвітня Декларація з охорони здоров'я «Здоров'я для всіх у XXI столітті», Бангкокська Хартія та ін.) [2].

Держави-члени ВООЗ у всьому світі, зокрема і в Європейському регіоні, рішуче налаштовані на виконання трьох взаємопов'язаних стратегічних пріоритетних завдань, викладених у Тринадцятій загальній програмі роботи ВООЗ на 2019–2023 рр. (ЗПР-13): «прагнення до універсального охоплення послугами охорони здоров'я (Universal Health Coverage, УНС); посилення захисту людей від надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я; забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю всіх громадян у будь-якому віці» [3, с. 8].

Водночас зміцнення здоров'я нації залежить не тільки від системної, комплексної діяльності державних і недержавних структур, організованих зусиль усього суспільства, а й від відповідального ставлення кожної людини до здоров'я, яке визнається основою продуктивного довголіття, фізичного, психічного та соціального благополуччя. Закономірно, що сьогодні одним із найголовніших завдань є навчання людини відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших як до найвищої суспільної й індивідуальної цінності.

Сьогодні пріоритет формування відповідального ставлення до здоров'я визначається тим, що це один із найважливіших факторів, котрий впливає на стан здоров'я, необхідна умова досягнення благополуччя кожної людини, країни, стійкого розвитку планети й відвернення імовірної загрози антропологічної катастрофи. Відповідальне ставлення до здоров'я як окремої особистості, так і міжнародної спільноти має загальнолюдську значущість, що передбачає необхідність системної, комплексної діяльності з його формування. Важливість формування у підростаючого покоління відповідального ставлення до здоров'я детермінується передовсім визначальною роллю здоров'я цієї категорії населення у створенні здорового

майбутнього.

За даними соціологічних опитувань, «стан фізичного розвитку і здоров'я дітей та молоді постійно знаходиться в центрі уваги громадськості. За даними МОЗ України тільки 5–8% випускників шкіл сьогодні є практично здоровими, 80–85% школярів хронічно хворі, 50–55% мають морфофункціональні відхилення, понад 40% страждають різними нервово-психологічними розладами» [5, с. 75].

Сучасні трактування сутності здоров'я як значущого феномену соціального буття, складного та глобального явища представлені в концептуальних засадах сприяння покращенню здоров'я. Здоров'я є водночас фундаментальною потребою та правом людини; загальнолюдською й індивідуальною цінністю; процесом, здатністю і результатом – станом повного благополуччя в усіх сферах життєдіяльності; системною якістю, що характеризує цілісність людського буття і передбачає набуття особистістю компетентності, складовими якої є уміння визначати й реалізовувати свої прагнення та потреби; забезпечувати зміни на краще в навколишньому середовищі, здійснювати контроль за факторами здоров'я. Фактори здоров'я – це узагальнений термін для характеристики сукупності чинників та умов, що впливають на здоров'я людини. Наголошено на важливості здоров'я не тільки на індивідуальному, а й на громадському рівні, що обумовлює виокремлення терміна «громадське здоров'я», під яким розуміється сукупне здоров'я людей, які проживають на певній території або держави загалом, і станом котрого визначається рівень соціального благополуччя.

Отже, відповідальне ставлення до здоров'я визначаємо як позицію особистості, що обумовлює регуляцію реакцій і вольове здійснення діяльності стосовно факторів здоров'я для оптимального поєднання особистих можливостей та можливостей середовища задля досягнення благополуччя.

Процес формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівській молоді – явище складне, комплексне, системне. Означений

процес і, відповідно, соціально-педагогічні технології як спосіб його реалізації, обумовлюються створенням умов, які сприяють його ефективному здійсненню.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у підсиленні міждисциплінарних досліджень актуальних питань формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівській молоді, активізації участі молоді та громад, волонтерів в означеному процесі, а також залучення молоді до волонтерської діяльності.

Список використаних джерел

1. Гусак П. М. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: Монографія / П. М. Гусак, Н. В. Зимівець, В. С. Петрович. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 219 с.

2. Джакартська декларація про провідну роль зміцнення здоров'я у XXI столітті. ВООЗ. 21-25 липня 1997 р.
www.who.int/hpr/NPH/docs/jakarta_declaration_en.pdf.

3. Європейська програма роботи на 2020–2025 рр. Спільні дії для міцнішого здоров'я. URL:
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/345924/WHO-EURO-2021-1919-41670-59496-ukr.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Зимівець Н.В. Концептуальні засади сприяння покращенню громадського здоров'я. *Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* : зб. наук. пр. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Сер. № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. Вип. 5. (Ч. 1). С. 196–207.

5. Круцевич Т. Ю., Безверхня Г. В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення. Київ: Олімпійська література, 2010. 248 .

Варивода Юлія Юрїївна,
здобувачка третього (освітньо-науковго)
рівня вищої освіти II року навчання
спеціальності 231 Соціальна робота
Уманський державний педагогічний
Університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0002-8028-7878

Науковий керівник:
Кравченко Оксана Олексїївна,
док.пед.наук, проф.,
Уманський державний педагогічний
Університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0002-9732-6546

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пандемія коронавірусу, що розпочалася у 2020 році, а згодом і повномасштабне вторгнення Росії змусили адаптуватися заклади освіти до організації освітнього процесу дистанційно. Сьогодні віртуальне реальність допомагає не наражати життя учасників освітнього процесу на небезпеку.

Більшість ЗВО сьогодні повноцінно функціонують та надають освітні послуги онлайн. Однак освітній процес до пандемії та війни передбачав не лише освітньо-наукову роботу студентів, а й позааудиторну. Вона має чималий вплив на успішну інтеграцію здобувачів вищої освіти у освітнє середовище, життєдіяльність міста та громади, у яких навчаються студенти.

Серед таких заходів були проведення екскурсій до місцевих музеїв з метою сприяння згуртованості студентської спільноти; пізнанням історико-

культурної спадщини краю, у якому вони навчаються; підвищення рівня патріотичності, громадської позиції; формування свідомої, духовної та культурної особистості.

Переважає більшість закладів музеїв сьогодні надають свої послуги віртуально, однак під час використання віртуальних засобів музейної педагогіки необхідно пам'ятати про їхню адаптацію для здобувачів з особливими освітніми потребами.

Перевагами віртуальних засобів музейної педагогіки є:

1. наочність;
2. інтерактивність;
3. варіативність засобів та напрямків застосування;
4. градація рівнів складності;
5. можливість застосування при дистанційній та змішаній формах організації освітнього процесу;
6. доступність об'єктів, що вивчаються незалежно від їх місцезнаходження;
7. можливість здійснення у будь-яких часових рамках (за тривалістю, за часом доступу);
8. незалежність від погодних умов, пори року;
9. можливість багаторазового повтору;
10. безкоштовність;
11. персоналізованість;
12. широкий спектр цифрового інструментарію [1, с. 240].

Отже, використання засобів музейної педагогіки сприятиме організації освітнього процесу і не виключатиме таких складових, як соціальна інтеграція та адаптація здобувачів вищої освіти.

Проте варто звернути увагу під час підбору віртуальних екскурсій та / або турів на їхню адаптованість для здобувачів з ООП. Такі засоби повинні відповідати Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1).

Контент, обраний викладачем, має бути доступним всім, не зважаючи на будь-які обмеження:

- порушення зору: сліпота, слабкий зір, дальтонізм;
- порушення слуху: глухота, слабкий слух;
- порушення опорно-рухової системи;
- порушення інтелектуальної сфери: труднощі зі сприйманням нової інформації, нездатність сфокусуватись на великій кількості інформації;
- обмежена дрібна моторика: обмежена здатність користуватись мишкою, повільна реакція, а також різні комбінації вад.

З досвіду факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини було організовано віртуальну екскурсію [3], використовуючи 3D-тур, що був розроблений у межах проекту «Культурно-рекреаційно-туристична Черкащина: інклюзивно-соціальна 3D-карта» [2]. Варто зауважити, що сайт і всі матеріали відповідають вимогам WCAG 2.1.

Вважаємо, використовуючи віртуальні засоби музейної педагогіки, під час дистанційного навчання зважати на такі загальні рекомендації:

1. Попередньо повідомити про організацію відповідного заходу.
2. Обирати матеріал, який адаптований вимогам WCAG 2.1.
3. Обирати матеріал не занадто довгий та зрозумілий для усіх учасників заняття.
4. Ставити контрольні запитання після прослуханої інформації.
5. Не поспішати, за необхідності робити паузи.
6. Надіслати покликання здобувачам, щоб вони мали можливість за необхідності самостійно переглянути матеріал.

Отже, використання засобів музейної педагогіки під час організації дистанційного навчання сприятиме соціалізації здобувачів вищої освіти, у тому числі з особливими освітніми потребами. Аби такий захід та / або заняття були доступними для всіх варто урахувувати потреби кожного

учасника.

Список використаних джерел

1. Дробін А.А., Віртуальна екскурсія як форма організації освітнього процесу природничої дисципліни: методологічні особливості. *Інноваційна педагогіка*. 2022, Вип. 46, С. 239–243, DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.48>
2. Культурно-рекреаційно-туристична Черкащина: інклюзивно-соціальна 3D-карта. URL: <http://surl.li/gwrwy> (дата звернення: 08.05.2023).
3. Онлайн-дискусія: «Чи варто використовувати засоби музейної педагогіки під час організації освітнього процесу?» URL: <http://surl.li/gwsjb> (дата звернення: 08.05.2023).

Верхоляк Марія Романівна

викладач-методист

ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Система соціального захисту в Україні в сучасних умовах постійно потребує до себе уваги з боку держави та суспільства. Зміни в Україні у останні роки призвели до сильного погіршення становища населення, тому потреба у ефективній роботі системи соціального захисту постає перед нами

як ніколи. Але ефективна робота установ соціального захисту неможлива без висококваліфікованих фахівців, які досконало володіють усіма необхідними професійними навичками та вміннями, напрямами соціально-педагогічної діяльності волонтерів.

Одним із таких напрямів соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні цілого ряду соціальних послуг для тих, хто їх потребує. Волонтерство – добровольча діяльність, заснована на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства і яка не переслідує цілей отримання прибутку, отримання оплати або кар'єрного зростання; мета його – всебічне задоволення своїх особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям. Волонтерська праця передбачає: службу на благо суспільства; отримання тільки моральної віддачі від роботи, без яких би то не було фінансових заохочень; мотивацію через особисту залученість. Будь-яка людина, що свідомо і безкорисливо трудиться на благо інших, може називатися волонтером.

Волонтери важливі для кожного суспільства, тому що вони працюють без користі для себе, показуючи цим суспільству, що є ще в житті речі більш цінні ніж отримання матеріальної нагороди. Охорона навколишнього середовища, культура, розвиток і позитивний імідж країни є основними напрямами роботи волонтерів. Ось, що допомагає суспільству впевнено стояти на ногах, а волонтеру – отримати задоволення і безцінний життєвий досвід, набути професійних знань та навичок.

Україні, сучасному суспільству потрібні свідомі, компетентні, поінформовані громадяни з активною громадянською позицією, які спроможні ухвалювати самостійні рішення та нести відповідальність за власні вчинки.

Активна громадянська позиція – це антипод байдужості та відстороненості. Людина, яка володіє цією якістю, цікавиться всім, що відбувається в країні та у світі, бере участь у будь-яких починаннях, вона

мотивована та компетентна щодо майбутньої активної участі у громадському житті.

Отже, постає питання підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, здатних до організації волонтерської діяльності, розвитку в студентській молоді соціальної активності, громадянської позиції, навичок усвідомленого та активного вибудовування власного життя.

Ця категорія спеціалістів, крім теоретичних знань, має володіти вміннями, навичками та особистими характеристиками. Заклади фахової передвищої освіти мають забезпечити не тільки теоретичну підготовку, а й формувати необхідні професійні якості, тому для підготовки професійних фахівців ЗФПО активно долучають студентів до волонтерської діяльності.

Питанню волонтерства присвячено чимало доробок як зарубіжних, так і вітчизняних науковців.

Окремі аспекти діяльності волонтерів розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах І. Зверєвої, Г. Лактіонової, Ю. Поліщука, С. Савченка, С. Харченка обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю. У дослідженнях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської, В. Петровича розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Вітчизняні науковці З. Бондаренко, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук розглядають волонтерство як фактор професійного становлення майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників.

В Україні ідея волонтерства сягає в далекі часи, вглиб історії, коли українці, виховані на моральних і етичних традиціях православ'я, подавали безоплатну допомогу нужденним співгромадянам. Сьогодні в нашій країні з'являється нове розуміння волонтерства. Все більше людей виявляють соціальну активність і свідомість. Молодь бере участь в акціях допомоги дітям-сиротам та людям з обмеженими можливостями, очищають місто і здають донорську кров, надають різні види допомоги захисникам нашої

держави, допомагають дітям, які постраждали від війни, забезпечуючи їх освітою та розвитком.

Соціальна значущість визначеної проблеми, а також потреби практики зумовили актуальність цієї тематики.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до організації волонтерської діяльності та виокремлення її значення в процесі професійного становлення майбутніх фахівців.

Історію волонтерського руху досить важко простежити, оскільки раніше точно ніхто не фіксував дії такого роду. Але сама історія людства вказує на те, що ні одному суспільству були не чужі ідеї добровільної і безкорисливої допомоги. Волонтерство – поняття настільки ж давнє, як і поняття «соціум». У суспільстві завжди були люди, для яких способом самореалізації, самовдосконалення, зв'язку й спілкування з іншими людьми була праця на благо інших, на благо того співтовариства, в якому цій людині довелося народитися і жити. Добровольча допомога може приймати різні форми: від традиційних видів взаємодопомоги до спільних зусиль тисяч людей, спрямованих на подолання наслідків стихійного лиха, врегулювання конфліктних ситуацій, викорінення бідності, надання фінансової та медичної допомоги пораненим військовим, ветеранам та їх сім'ям і т.д.

Волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану, неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – це роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами. Наразі в Україні волонтери нарівні з фахівцями соціальної сфери є суб'єктами соціально-педагогічної роботи. За їх активної участі у діяльності державних соціальних служб для недержавних організацій, які надають соціальні послуги населенню, розв'язуються такі важливі суспільні завдання, як профілактика девіантної поведінки, організування змістовного дозвілля та оздоровлення дітей і підлітків,

допомога у соціальній реабілітації осіб з інвалідністю тощо.

Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

У світовій практиці основною ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого особистого вільного часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно (без примусу та вказівок «згори») витрачає на діяльність, корисну людям і суспільству загалом.

У Записці Генерального секретаря ООН, адресованій Комісії соціального розвитку Економічної та соціальної ради ООН, вказано характеристики волонтерства: турбота про людей; солідарність і гуманна корисливість; духовна якість і громадянська чеснота; багате джерело людського досвіду; нові інтелектуальні ресурси; участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції; забезпечення надійної платформи для відновлення зв'язків між людьми; нове бачення соціальної дійсності [3, с. 119-121].

На сьогодні, згідно з чинним законодавством України, волонтерську діяльність здійснюють за такими напрямками:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;
- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення

національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

-та інші напрями відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» [2].

До основних напрямів соціально-педагогічної діяльності волонтерів належать:

- соціально-реабілітаційна робота, запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі;
- соціальна опіка та захист найменше захищених категорій дітей та молоді;
- соціальний супровід молоді, допомога її інтеграції в суспільство[3, с. 125].

У Педагогічному фаховому коледжі Львівського національного університету імені Івана Франка до програми підготовки студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня фаховий молодший бакалавр включено дисципліну «Методика організації волонтерської діяльності», мета якої полягає в оволодінні студентами знаннями про особливості розвитку волонтерської діяльності, розвитку в студентській молоді соціальної активності, формування індивідуального стилю професійної поведінки та діяльності, усвідомлення важливості та необхідності організації волонтерської діяльності.

Основні завдання дисципліни:

- визначити роль та функції волонтерів у сфері соціально-педагогічної роботи, окреслити коло їхньої діяльності в організаціях різного

типу;

- ознайомити з методами залучення людей до волонтерської діяльності та способами їх заохочення;
- навчити складати волонтерські програми та здійснювати управління діяльністю волонтерів;
- формувати індивідуальний стиль професійної поведінки та діяльності майбутніх фахівців.

Зважаючи на роль самостійної, навчально-пізнавальної діяльності студентів у період навчання, програмою передбачено широкий спектр різноманітних пошукових, науково-дослідних завдань, виконання яких забезпечує поглиблене вивчення теоретичного матеріалу. Наприклад: написання рефератів, підготовка повідомлень, розробка бесід, ігрових програм, плакатів, брошур для навчального закладу, проведення волонтерських акцій, розробка волонтерських програм (проектів).

Велику частку в змісті підготовки фахівця соціальної сфери займає проходження студентами практики: професійно-орієнтованої, соціально-педагогічної, шляхом залучення студентів до участі у волонтерських заходах, що проводяться у рамках програм центрів соціальних служб, закладів освіти, навчально-реабілітаційних центрів, Центру соціально-психологічної допомоги у Львівській області, Львівського притулку для дітей – служби у справах дітей ЛОДА.

Професійне становлення особистості відбувається під час навчання у коледжі. Велику роль відіграють якості особистості, які розкриваються і вдосконалюються у процесі здобуття освіти та в подальшій соціально-педагогічній діяльності. До них відносяться такі професійні та особисті якості, як толерантність, гуманізм, емпатія, комунікабельність, організаторські здібності, вміння знаходити спільну мову з різними категоріями населення, оптимізм.

Отже, підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до організації

волонтерської діяльності відбувається в рамках вивчення навчальної дисципліни «Методика організації волонтерської діяльності» під час самостійної, навчально-пізнавальної діяльності у період навчання. Велику роль у змісті підготовки займає проходження студентами практики в соціальних установах, центрах соціальних служб, закладах освіти, в притулках для дітей, шляхом залучення студентів до участі у волонтерських заходах.

Таким чином, теоретично-практична підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до організації волонтерської діяльності здійснюється шляхом введення до освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» навчальної дисципліни «Методика організації волонтерської діяльності» як вибіркового компонента.

Список використаних джерел:

1. Волковницька Т.М. Волонтерська діяльність як метод підготовки фахівців соціальної сфери. *Проблеми соц. роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2012. № 1. С. 144–149.
2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 10 грудня 2003 року №3236-VI. Дата оновлення: 13.12.2022. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 22.05.2023)
3. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / О.В. Безпалько, І.Д. Зверева, Т.Г. Веретенко / за ред. О.В. Безпалько. Київ. Академвидав, 2013, 312 с.

Вожжова Єлизавета Русланівна

студентка 511 ср групи
факультету соціально-педагогічних наук
та іноземної філології,
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Тарасенко Неллі Вікторівна

доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3990-1813>

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пошук ефективних шляхів формування та збереження здоров'я всіх верств населення, а особливо дітей, є однією з найбільш важливих і актуальних проблем сьогодення. Значний внесок у розробку теоретико-методичної концепції формування здорового способу життя дітей, зокрема підліткового віку, зроблено вітчизняними та зарубіжними вченими різних наукових галузей: медицини, права, валеології, педагогіки, психології, соціальної педагогіки тощо.

Узагальнюючий огляд означеного питання дає можливість констатувати, що проблематика формування здорового способу дітей різних вікових категорій не є новою для наукового поля, однак ціннісний аспект здорового способу життя підлітків та його формування засобами

дистанційного навчання не був предметом самостійного вивчення.

Поняття «засоби дистанційного навчання» (ЗДН) має декілька визначень. Так, під поняттям «засоби дистанційного навчання» розуміють інструменти, технології та ресурси, що використовують для забезпечення освітнього процесу на відстані. Тобто, ЗДН це ті інформаційно-комунікаційні технології, платформи, окремі інструменти, що дозволяють отримувати знання, навички, зокрема в аспекті формування здорового способу, та виконувати спеціальні завдання.

На нашу думку до засобів дистанційного навчання, що можуть бути використані з метою формування здорового способу життя підлітків можуть бути включені наступні:

- електронні платформи навчання: Міжнародна платформа SEE Learning Університету Еморі, Національна платформа «EdWay», навчальна платформа Prometheus, студія онлайн-освіти EdEra тощо;
- програми, які надають освітній матеріал. Наприклад, навчальна програма Соціально-емоційне та етичного навчання (СЕЕН, Learning Social Emotional and Ethical (SEE) Learning);
- веб-сайти: TeensHealth, Go Ask Alice!, Planned Parenthood Teen, TeensHealth from Nemours;
- відеоконференції на безкоштовних платформах Zoom, Microsoft Teams, Skype, Moodle, Google Classroom тощо.
- електронні матеріали, які можна завантажити або переглянути в Інтернеті: електронні підручники, відеоуроки, презентації, інтерактивні завдання, онлайн ігри тощо;
- веб-ресурси: відеохостінг (YouTube, Vimeo), блоги, форуми, мобільні додатки, Google-інструменти тощо;
- застосунки для створення та представлення матеріалу: PowerPoint, Blackboard, PhotoShop, Word тощо;
- месенджери: Telegram, Viber, WhatsApp, WeChat тощо.

Слід зазначити, що ефективність формування здорового способу життя підлітків засобами дистанційного навчання значною мірою залежить від дотримання принципів системності, послідовності, цілеспрямованості, клієнтоцентризму та від включеності в процес діяльності мультимедійної команди фахівців, що використовують надані їм можливості в інтересах дітей.

Отже, засоби дистанційного навчання можна вважати потужним інструментом, який може сприяти позитивному впливу на процес формування здорового способу життя підлітків, у тому числі на його основні компоненти: когнітивну, мотиваційну, емоційну та поведінкову сфери.

Гуца Анастасія Андріївна

1-й курс рівня магістр,

Архітектурне проектування інформаційних систем

Хондак Інна Іванівна

старший викладач кафедри охорони праці,

Харківський національний університет радіоелектроніки

LCMS-СИСТЕМИ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ

УПРАВЛІННЯ

ОСВІТНІМ КОНТЕНТОМ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ

ВОЄННОГО ЧАСУ

Останнім часом діяльність навчального закладу розглядається як послідовні взаємопов'язані процеси, які проходять через безліч підрозділів і служб, орієнтованих на реалізацію поставлених стратегічних цілей. Більш того, менеджмент у сфері освіти також виходить на новий рівень, який вимагає від керівників уміння ефективно використовувати ресурси, грамотно оптимізувати якісні процеси. Очевидним стає той факт, що існує

необхідність забезпечити процес управління закладом освіти інформаційним інструментарієм, який допоможе керівництву приймати оптимальні рішення і результативно здійснювати роботу в цілому.

Система управління освітнім контентом (Learning Content Management Systems) – це інформаційно-технічний програмний комплекс для ефективного забезпечення стаціонарного та дистанційного навчання в онлайн-режимі. Комплекс надає користувачам програмні інструменти для створення освітнього продукту, організації спільного вивчення навчального контенту, обміну освітніми інформаційними потоками між командою викладачів [1]. LCMS орієнтована на розробників контенту, фахівців з методологічного компонування курсів і керівників проектів навчання.

Технологія LCMS побудована на базі концепції представлення змісту навчання як сукупності багаторазово використовуваних навчальних об'єктів, які зберігаються в репозиторії, однак мають свою цільову аудиторію і певний контекст застосування [2]. Навчальний об'єкт – це ізольований фрагмент навчального матеріалу. Часто складається з трьох компонентів: мета навчання (підсумковий рівень знань студента або той, що планується після завершення навчання), навчальний контент, необхідний для досягнення поставленої мети і різні форми оцінки знань, які дозволяють зрозуміти, чи досяг процес навчання своєї мети.

Програмний комплекс управління охоплює дані різної спрямованості і обсягу. Серед них:

- документальні файли;
- освітній відеоконтент (схеми, картинки, фотографії, скановані копії документів, відеоролики, структуровані слайди, демонстрації);
- наукові дані;
- методики та алгоритми віддаленої навчальної підготовки.

Система підтримує вищеперелічені типи даних, структурує матеріал і забезпечує зручний документообіг між викладачами та студентами.

Програмний комплекс однаково дієво працює як в закладах стаціонарного навчання, так і при віддаленій перепідготовці фахівців.

У сфері дистанційної додаткової освіти управління навчальним контентом реалізується з допомогою мереж інтранет (intranet) та Інтернет (Internet).

Мережа інтранет являє собою відокремлену комунікаційну лінію, віртуальні можливості якої обмежені рамками конкретного навчального закладу (організації, школи, університету, установи). Структура роботи інтранету будується на алгоритмах, аналогічних функціонуванню Інтернет-мережі. Інтранет використовує поширені онлайн-протоколи HTTP (онлайн-служби), FTP (протокол пересилання і обміну файлів) і SMTP (поштові веб-агенти). І як наслідок, працює в режимі внутрішнього веб-ресурсу освітнього закладу з залученням протоколів HTTP і HTTPS (рис.1). Управління та обмін освітнім контентом структурується за схемою «клієнт - центральний сервер». Дистанціювання студентів від центрального сервера не виходить за рамки освітнього закладу. Контроль доступу до освітнього контенту всередині мережі здійснюється за допомогою вбудованого в Microsoft Windows міжмережевого екрану - брандмауера.

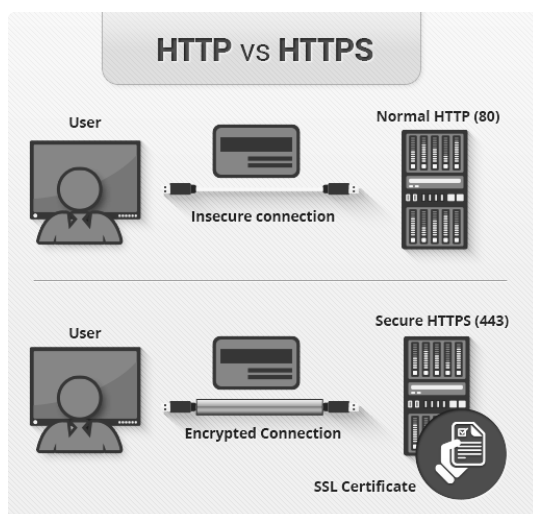

Рисунок 1 – Різниця між протоколами HTTP і HTTPS

В умовах глобальної економічної кризи багатьом підприємствам і організаціям не під силу оплачувати професійну перепідготовку співробітників, і пов'язані з нею сторонні витрати. Системи управління освітнім контентом LCMS забезпечують дистанційну професійну підготовку фахівців без відриву від виробництва». Вони мінімізують фінансові і тимчасові витрати без зниження якості наданих знань.

Список використаних джерел:

1. Топузов М. О., 2011. Інформаційне забезпечення сучасного ВНЗ як засіб активізації й інтенсифікації ефективного управління освітнім процесом. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну, 5, с.205-207.

2. Калініна Л. М., 2008, *Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом*. Доктор педагогічних наук. *Державний заклад вищої освіти "Університет менеджменту освіти"*.

Денисюк Оксана Юріївна,
студентка II курсу, 264 групи
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
факультет соціальної та психологічної освіти,
спеціальності 053 Психологія,
Освітня програма Психологія

САМОТНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Проблеми самотності постали перед людством у XXI столітті особливо гостро. І хоча проблема самотності була актуальною упродовж усього часу існування людства, саме у наш час, коли фіксується перенаселення планети,

коли міста перетворюються на мегаполіси, в яких проживають по декілька мільйонів людей, тим не менш, саме зараз самотність стає основною проблемою. Адже відчуття самотності стає причиною не тільки різноманітних психічних розладів, але й призводить до депресії та суїцидів, особливо це стосується підлітків.

Проблема самотності стала предметом дослідження видатних філософів А. Камю, С.Кьєркегор, Ф. Ніцше, Х. Ортега-і-Гассет, Ж.-П. Сартр, М. Хайдеггер, А. Шопенгауер та інші. У межах педагогіки і психології дослідження феномену самотності відображені у працях А. Маслоу, К. Роджерса, Х. С. Сллівана, З. Фройда, Е. Фромма, К. Хорки, Е. Еріксона, К. Г. Юнга, в яких ученими були розглянуті психологічні передумови виникнення самотності і запропоновані психотерапевтичні шляхи його подолання.

Українське «самотність» (німецький аналог – Alleinsein, англійський та французький – solitude) глибинно пов'язане з більш вкоріненими у безпосередність буття і, напевно, більш давніми словами «самота», «самотина».

Зміст самого терміна «самотність» має значення «залишитися наодинці з самим собою» [3, с. 223].

Як стверджує вчений Н. Хамітов: «Самотність є буттєва межа людини. Вона є стан, ситуація, яку наша мова вловлює через категорію буття, а не пере-бування. Людина, що знаходиться у самотності, несе в собі усталеність та глибинну усвідомленість, якої ще немає у людини на самоті. Тому самотність є усвідомлена та внутрішньо-екзистенціально поглиблена самота» [2, с. 19].

Оскільки самотність виражає *буття людини самої по собі*, як таке, що наповнене стражданням в результаті відчуження від себе та роду, втрати та пошуку само-тотожності, тому науковці визначають її (самотність) як надзвичайно екзистенціально напруженим станом і ситуацією.

«Великий тлумачний словник української мови» розглядає «самотність», як «властивість і стан за значенням самотній // Усвідомлення такого стану» [1, с. 1292]; а також у значенні «самітній» – одинокий, лише один; єдиний. 2. Який залишився, живе і т.ін. наодинці, без нікого (про людину); сам. 3. Який не має сім'ї, рідних, близьких; одинокий; сам // у знач. ім. самітний, -мітного, ч.; самітна, -мітної, ж. Людина, що не має родини або не живе в родині // який відбувається без сім'ї, рідних, близьких» [1, с. 1287]. В українській мові слово «самотність» виражає буття суб'єктів, особистостей, тоді як «самітність» досить часто виступає ознакою об'єктів. У цьому контексті надзвичайно показовим є приклад використання слова «самітньо», а саме: «Будинок стоїть самітньо». Цей приклад дає підстави зробити висновки: самітність як характеристика людського буття означає його об'єктну замкненість, а тому значною мірою де-екзистенціалізацію та де-антропологізацію як складові моменти де-персоналізації, що призводить до занурення людського буття у стихію безособового, яку М. Гайдеггер означив як «das Man».

Можна стверджувати, що самітність – це егоцентрично подолана самотність. Якщо самітність веде до індивідуалізації людського буття з її відокремленням, від-особленням та само-об'єктивацією, то самотність призводить до персоналізації людини з такими її характеристиками як самотворення та співтворення.

Отже, самотність ми розуміємо як складний феномен, що розгортається на трьох рівнях: буденному, граничному й метаграничному. Відповідно, на всіх рівнях можна спостерігати як позитивні, так і негативні аспекти самотності. Позитивна самотність людини призводить до глибшого самоусвідомлення, пошуку внутрішніх ресурсів, що зумовлює духовне єднання з іншими людьми. Усамітнення дає людині змогу задовольнити дві екзистенційні потреби: побути на самоті із самою собою й водночас зберегти зв'язок і єдність із навколишнім соціальним середовищем. Усамітнення є

умовою розгортання творчої діяльності, продукування нових культуротворчих смислів.

У світовій науковій думці виділяють декілька видів самотності.

Перший вид – так звана фізична (фактична) самотність, при якій людина страждає від почуття самотності через відсутність поряд інших людей.

Другий – духовна (психологічна) самотність, при якій людина постійно знаходиться в оточенні інших людей, спілкується з ними, але все одно відчуває почуття самотності. Пояснення даного стану є відсутність людей, які можуть вислухати, допомогти в складній ситуації і завжди бути поряд.

М. Юрченко виділяє три фази самотності:

1. *Раптова, тимчасова самотність.* Відчуття самотності триває короткий час і є реакцією на зовнішні обставини. Наприклад переїзд, перебування в лікарні, безробіття (втрата роботи), від'їзд дітей/батьків/родичів/друзів. Ця фаза самотності не шкідлива, а допомагає пристосуватися до нових життєвих обставин і фіксує у свідомості зміни, що відбуваються у житті людини.

2. *Поступовий відхід від нормального життя.* Самотність стає супутником людини. Наші здібності встановлювати контакти і проводити час з іншими людьми поступово послаблюються, поступово людина починає менше сміятися, роздумувати та говорити про життєві ситуації.

3. *Хронічна самотність.* Почуття самотності триває місяцями або навіть роками. Людина ніби кам'яніє. Усі наші навички встановлювати контакти і підтримувати їх, бути цікавими для інших, отримувати визнання та визнавати інших зникли. Оточуючі, знайомі більше не знають, що з такою людиною робити, як спілкуватися. Люди, які страждають від хронічної самотності відчувають себе зайвими, непривабливими і все більше втрачають віру в свої здібності, уходять в ізоляцію, стають по відношенню до інших усе «ядовитішими» і роздратованими [4, с. 40–47].

У такому випадку почуття самотності – це сигнал тривоги, що в нашому житті щось змінилося і що людина не здійснила своє призначення, не задовольнила свої потреби.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Хамитов Н.В. Философия одиночества. *Опыт вживания в проблему. Одиночество женское и мужское.* Київ : Наук. думка, 1995. 170 с.
3. Шинкарук В. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
4. Юрченко М. А. Одиночество и уединение. *Гуманитарные и социальные науки.* 2008. № 3. С. 40–47.

Дишлюк Катерина Володимирівна

здобувачка П/42 групи, освітня програма «Психологія»,

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Шеленкова Наталія Леонідівна

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри психології
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМА СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Поняття «діти з особливими потребами» є узагальненим і визначає всіх дітей, потреби яких виходять за межі загальноприйнятих норм. Це стосується

дітей з порушеннями психофізичного розвитку, особливо дітей з інвалідністю, дітей із соціально незахищених верств населення, але насамперед дітей. Це поняття покликане замінити поширені терміни «аномальні діти», «діти з порушеннями розвитку», «діти з відхиленнями», які конкретизують їх як інвалідів, ідіотів та даунів, що вказує на ненормальність та неповноцінність людини. Логічність використання цього терміна підтверджує вислів видатного дослідника, дефектолога Л. Виготського: «Тим часом зрозуміло кожному, що сліпа чи глухоніма дитина насамперед є дитина і вже потім - дитина особлива, сліпа чи глухоніма» [1].

Діти з особливими потребами мають труднощі, які пов'язані не тільки з фізичними обмеженнями та дискомфортом, але й з тим негативним ставленням до них. В сучасному суспільстві є багато уявлень про дітей з особливими потребами, як про тих хто не може нічого робити, та потребує допомоги, і викликає до себе багато жалю.

В сучасному суспільстві гостро постає питання щодо ставлення до дітей з особливими потребами. Більшість дітей з типовим розвитком навчаючись разом в класі можуть дискримінувати таку дитину.

Ставлення до дітей з інвалідністю значною мірою є результатом впливу соціального середовища та специфіки, пов'язаної зі сферою почуттів, потреб і можливостей. У літературі поширена думка, що це визначена ієрархічна структура, елементи якої знаходяться в строгому взаємозв'язку на трьох рівнях – макросистемі, мезосистемі та мікросистемі, які максимально повно відображають процес формування ставлення до дітей з обмеженими можливостями.

Багато дітей народжуються з обмеженими можливостями, тоді як інші можуть отримати інвалідність пізніше в житті через різноманітність факторів. Ці фактори включають інфекційні захворювання, спадкові захворювання або нещасні випадки. Інвалідність також може бути наслідком недоїдання, відсутності належної профілактичної медичної допомоги, впливу

забруднення навколишнього середовища або в результаті конфліктів.

В сучасному суспільстві до дітей з особливими потребами ставляться менш прихильніше, ніж до дітей з типовим розвитком. Проблемою є, що не всі діти мають рівний доступ до якісної освіти та нормального, повноцінного людського спілкування. Реформування усіх галузей освіти в Україні, вимагає нових підходів до проблеми оновлення її змісту та удосконалення методів та форм навчання. Проблема в неналежному вихованні дітей, які не знають, як потрібно поводитися та спілкуватися з дітьми з обмеженими можливостями. Не потрібно остерігатися таких дітей, потрібно допомогти, коли їм це необхідно.

В наш час народжується багато дітей з вадами розвитку. Тому держава повинна допомагати адаптувати, таких дітей в суспільстві. Великою проблемою є дискримінація дітей з особливими потребами. Такі діти зазнають більше насильства, за для перешкоди цьому, в школах мають навчатися такі діти на рівні з іншими. Потрібно навчати дітей ставитися з повагою до дітей з особливими потребами.

Виховання дитини з особливими потребами є дуже складним завданням для батьків. Частіше всього батьки не можуть сприймати те, що їхня дитина навряд чи зможе вести повноцінне, самостійне життя. Виховання дитини з особливими потребами вимагає чималих зусиль. Тому таким батькам необхідна допомога, з боку держави та суспільства.

Негативне ставлення та думки щодо дітей з інвалідністю та пов'язаних з нею обмежень занадто часто міцно вкорінені, і їх важко розсіяти. Особливо в країнах, що розвиваються. Важливе завдання полягає в тому, щоб сформувати в суспільстві розуміння проблем дітей, які мають обмежені можливості.

Отже, в сучасному суспільстві з одного боку ставлення до дітей з інвалідністю значно покращилось. Проблема толерантного ставлення є загальною, багато людей, готові допомогти таким дітям. Також є багато

дорослих ставляться менш прихильніше, ніж до дітей з типовим розвитком. Це залежить від виховання, тому ще з дитинства потрібно забезпечувати повагу, співчуття, подолання байдужості до проблеми дітей з особливими потребами.

Список використаних джерел:

1. Безпалько, О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної культури, 2003. 134 с.
2. Зверева, І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Вид. 2-ге. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

Єгоров Володимир Анатолійович

магістрант

Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини

КОРЕКЦІЯ РОЗЛАДІВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Комплексні дослідження психічного здоров'я військовослужбовців набувають особливої актуальності оскільки зростає значимість раннього виявлення і подальшої швидкої корекції розладів психічного здоров'я у військовослужбовців, викликаних різними психогеніями. Це робить необхідним розробку системи заходів щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців в рамках превентивної психологічної реабілітації і формування групи посиленої психологічної уваги.

Для категорії військовослужбовців з граничними станами відсутні комплексні програми профілактики і диференційні превентивно-

реабілітаційні програми. У ході проведення психопрофілактичних заходів у військовослужбовців з розладами донозологічного рівня психічного здоров'я основними критеріями ефективності таких заходів повинні бути:

- зникнення в психічному стані психопатологічних симптомів,
- нормалізація суб'єктивної оцінки свого стану.

Показаннями до психологічної реабілітації є:

- зниження адаптаційних можливостей, тривожні, песимістичні, депресивні або інші негативні результати, що виявляються під час проведення психологічного обстеження з використанням тестів;
- збільшення астеничних симптомів – відчуття утомленості, швидка стомлюваність, зниження когнітивних функцій і (або) пам'яті, неухважність, фізична і психічна загальмованість, непродуктивна діяльність;
- прогресуюча інтравертація (замкнутість, бажання усамітнитись, обмеження кола спілкування з близькими товаришами, родичами), зниження інтересу до раніше значимих прив'язаностей, захоплень;
- невмотивована і невласлива для військовослужбовця підвищена соціальна або інша активність (екстравертація) в період виконання завдань або після прибуття з району виконання завдань за призначенням у поєднанні з нестійким настроєм;
- суб'єктивна оцінка самим військовослужбовцем погіршення самопочуття із вказівкою на зміну працездатності, тривогу, відчуття внутрішньої напруги, які з'явилися в період або безпосередньо після прибуття з району виконання завдань, при цьому зберігається позитивна установка на продовження служби в підрозділі після періоду відпочинку;
- ознаки підвищення рівня психологічної дезадаптації, які виявляються в зниженні якості і об'єму виконуваних військовослужбовцем завдань, у тому числі повсякденних обов'язків, при помітному бажанні військовослужбовця виконати доручене.

Тривалість психологічної реабілітації військовослужбовців має тривати не менше 14 діб. Під час планування реабілітаційних заходів для учасників бойових дій, необхідно використовувати диференційований підхід, з урахуванням потреби в медико-психологічній, психіатричній та соціальній допомозі. Реабілітаційні заходи рекомендується проводити через 7-10 днів після повернення з району проведення військових дій для короткострокової відпустки для оздоровлення.

Список використаних джерел:

1. Волошин П.В., Марута Н.О., Шестопалова Л.Ф., Лінський І.В., Підкоритов В.С., Ліпатов І.І., Бучок Ю.С., Заворотний В.І. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах: методичні рекомендації // Харків, ДУ «Інститут неврології психіатрії та наркології НАМН України», 2014. 80 с.
2. Хандогіна О. В., Ірха В. П. Нові підходи до проблеми соціальної адаптації учасників бойових дій, що перебували в зоні АТО. Загальна і медична психологія. № 1. 2018. С. 110.

Зубко Ольга Сергіївна,
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти,
ОНП «Освітні, педагогічні науки»,
факультет соціальної та психологічної освіти, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID 0009-0003-4911-9731

Науковий керівник – Бутенко Ольга Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ЗАГАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Визначальним чинником прогресу будь-якого суспільства є його законодавче забезпечення. Тому, започатковуючи власний науковий пошук, ми вважали за необхідне перш за все проаналізувати наявну нормативну базу щодо забезпечення гендерної рівності як невід'ємного складника загальної концепції рівності в Україні.

Так, у ході теоретичного дослідження виявлено, що проблема забезпечення прав і свобод людини, гендерної рівності знаходить відображення в цілій низці держаних нормативно-правових документів (Конституція України, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок» [1], Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 930 «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1578-р «Про затвердження плану заходів з реалізації

зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності» [2], Розпорядження Кабінету Міністрів від 02 грудня 2020 р. № 1517-р «Питання збору даних для моніторингу гендерної рівності» [3] та ін.).

Цінною для нашого дослідження є схвалена Кабінетом Міністрів [України](#) 20 грудня 2022 року Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2023 року [4] (далі – Стратегія). Основною *метою* Стратегії є комплексне втілення принципів, політики та заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності та недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти як одне з ключових питань фундаментальних прав і пріоритетів у контексті євроінтеграції.

Стратегія ґрунтується на таких *принципах*: *змістових* (отримання демократичних цінностей і свобод, рівності, справедливості, демократії, верховенства права, егалітарності (рівності прав і можливостей), поваги до людської гідності, доступності, недискримінації); *функціональних* (системність, інклюзивність та широке, активне і значуще залучення жінок і чоловіків та всіх заінтересованих сторін до реалізації цієї Стратегії, проведення моніторингу та оцінки прогресу її реалізації, відкритість і прозорість, інноваційність, інтерсекційність та врахування потреб різних груп залежно від можливих додаткових підстав для дискримінації) та *організаційних* (об'єктивність та обґрунтованість визначення проблем у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, проведення оцінки їх масштабу, відповідність міжнародним нормам та зобов'язанням) [4].

Цільовими групами реалізації Стратегії визначено: *здобувачки і здобувачі освіти* – учениці/учні, студентки/студенти, стажистки/стажисти, аспірантки/аспіранти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою її здобуття; *управлінський, педагогічний та науково-педагогічний*

персонал у сфері освіти, який забезпечує ефективність та якість її функціонування, від чийх уявлень, поглядів, ідеалів, оцінок та переконань значною мірою залежить світогляд майбутніх поколінь; батьки та законні представники здобувачок і здобувачів освіти, які здійснюють виховання дітей та молоді, формують їх уявлення про світ та є взірцем поведінки; персонал органів управління освітою, який приймає управлінські та кадрові рішення, визначає умови для роботи закладів освіти, зокрема реалізує державну політику щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти [4].

Операційний план заходів на 2022-2024 роки з реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року містить чотири стратегічні цілі:

Стратегічна ціль 1. Комплексне впровадження принципів, політики і заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності та недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти як одне з ключових питань фундаментальних прав і пріоритетів у контексті євроінтеграції.

Стратегічна ціль 2. Посилення ролі закладів освіти у координації дій суб'єктів реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, запобігання та протидії насильству і дискримінації та вдосконалення освітнього процесу на засадах рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності, недискримінації, інклюзивності та протидії насильству, зокрема за ознакою статі.

Стратегічна ціль 3. Посилення компетенції і можливості професійної спільноти фахівчинь і фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розширення міжнародного співробітництва у напрямі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стратегічна ціль 4. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і

чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації, впровадження практик інклюзивності у сфері освіти як основи для подолання наслідків військових дій і післявоєнної відбудови України [4].

Таким чином, можемо констатувати, що державна гендерна політика спрямована на забезпечення і дотримання рівних прав жінок і чоловіків в контексті вітчизняної освіти і науки і є запорукою демократичного європейського майбутнього України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 52, ст. 561) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1578-р «Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-%D1%80#Text>

3. Розпорядження Кабінету Міністрів від 02 грудня 2020 р. № 1517-р «Питання збору даних для моніторингу гендерної рівності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zboru-danih-dlya-monitoringu-gendernoyi-rivnosti-s21220>

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-р «Про схвалення [Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року](#) та затвердження операційного плану заходів на 2022- 2024 роки з її реалізації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>

Іващенко Катерина Віталіївна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-1133-9635

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ІНКЛЮЗІЇ

Гендерна рівність - це принцип, що передбачає рівні права, можливості та статус для жінок і чоловіків у суспільстві. Вона прагне усунути нерівність, дискримінацію та стереотипи, що ґрунтуються на гендерних ролях і призводять до нерівності в доступі до ресурсів, можливостей і влади.

Гендерна рівність означає, що всі люди, незалежно від їхньої гендерної ідентичності, мають однакові права на освіту, здоров'я, працю, участь у політичному процесі та інші сфери життя. Вона підтримує ідею рівноправ'я та рівності можливостей між жінками і чоловіками, а також визнає права та потреби осіб з різними гендерними ідентичностями.

Гендерна рівність включає у себе боротьбу з гендерним насильством, насильством на гендерній основі і дискримінацією. Вона спрямована на створення справедливого суспільства, в якому немає обмежень і стереотипів, пов'язаних з гендером, і де всі особи мають можливість реалізувати свій потенціал і жити вільно від дискримінації та насильства.

Гендерна рівність є важливим принципом для досягнення сталого розвитку і побудови справедливих суспільств. Вона сприяє покращенню економічного зростання, соціальної справедливості та громадської гармонії. Реалізація гендерної рівності вимагає зусиль усіх секторів суспільства, включаючи уряд, громадські організації, бізнес та громадян.

Гендерно-інклюзивний підхід - це підхід, що сприяє створенню

справедливого, рівноправного та різноманітного середовища, яке враховує потреби, права та інтереси різних гендерних груп.

Гендерно-інклюзивний підхід передбачає відмову від стереотипів та дискримінації на гендерній основі. Він визнає, що гендерна ідентичність є соціально-конструйованим поняттям і що існують багато різних способів бути чоловіком, жінкою або виражати свою гендерну ідентичність.

У гендерно-інклюзивному підході здійснюється активне залучення різних гендерних груп у процеси прийняття рішень, розробки політик та програм. Він покликаний забезпечити рівні можливості для всіх осіб незалежно від їхньої гендерної ідентичності, включаючи жінок, чоловіків, трансгендерних осіб, неконформуючих гендеру осіб та інших.

Гендерно-інклюзивний підхід також враховує специфічні потреби та виклики, з якими стикаються різні гендерні групи, і забезпечує належне функціонування системи підтримки та послуг, що враховують ці потреби.

Гендерно-інклюзивний підхід має на меті зміну соціокультурного контексту, стереотипів та норм, що підтримують нерівноправність і дискримінацію на гендерній основі, та сприяє побудові суспільства, де кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал незалежно від гендерної ідентичності.

Якщо говорити про гендерну рівність в інклюзії – це означає забезпечення рівних можливостей, доступу та поваги для осіб з різними гендерними ідентичностями в контексті інклюзивного суспільства. Вона покликана забезпечити, щоб усі люди, незалежно від їхньої гендерної ідентичності, мали можливість повноцінно брати участь у суспільстві, отримувати якісні освітні та медичні послуги, мати доступ до праці та кар'єрного росту, а також бути представленими в усіх сферах життя без дискримінації і стереотипів.

Гендерна рівність в інклюзії вимагає врахування різних потреб і перспектив різних гендерних груп, включаючи жінок, чоловіків,

трансгендерних осіб, неконформуючих гендеру осіб та інших. Це означає, що програми, політики та практики повинні бути гендерно-чутливими, враховуючи особливості і потреби кожної гендерної групи.

У контексті інклюзії, гендерна рівність означає також боротьбу зі стереотипами, дискримінацією та насильством на гендерній основі. Вона спрямована на створення безпечного та підтримуючого середовища для всіх осіб, де вони можуть вільно виражати свою гендерну ідентичність, розвиватися та брати участь у соціальних, культурних та політичних процесах.

Реалізація гендерної рівності в інклюзії вимагає системних змін у суспільстві, включаючи законодавство, політику, освіту та свідомість громадян. Це позитивно вплине на всіх членів суспільства, сприятиме створенню більш справедливого та рівноправного суспільства, де кожна людина має можливість розкрити свій потенціал та жити без обмежень, незалежно від їхньої гендерної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Горностаєв П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру : навчальний посібник / за ред. В. Агеєвої та ін. Київ: К.І.С., 2004. С. 132 – 156.
2. Громадський моніторинг Державної програми з утвердження гендерної рівності в Україні URL : <http://wcu-network.org.ua/ua/possessing-equal-rights/publication>
3. Кравець В. П. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2008. 476 с.

Ісаченко Вікторія Павлівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
соціальної педагогіки та
соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
ORCID 0000-0003-0224-1214

КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Консультавання та інформування населення про надання соціальних послуг є одним з провідних видів діяльності в системі соціальної роботи. Інформаційно-консультативні послуги повсякденно реалізує практично кожен фахівець соціальної сфери, працюючи з людьми, що знаходяться в складних життєвих обставинах, кризовій ситуації, в умовах стресу. Надання допомоги клієнту у важкій життєвій ситуації включає інформування; навчання навичкам, що його поліпшенню ситуації; допомога в аналізі проблем, проясненні конфліктних зон та пошук шляхів вирішення проблемної ситуації. Для реалізації інформаційно-консультативної послуги на високому рівні необхідне освоєння основ консультавання, безперервне професійне зростання, та супервізійний супровід фахівця з соціальної роботи.

Вбачається, що інформування громадськості про соціальні послуги здійснюється суб'єктами, що надають соціальні послуги; структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві, виконавчими органами місцевих рад, обласних державних адміністрацій, Міністерством соціальної політики України, кожен із яких

розповсюджує інформацію про соціальні послуги [1].

Діяльність із інформування громадськості про соціальні послуги націлена на те, щоб сприяти доступу населення до соціальних послуг через надання повної та достовірної інформації щодо можливості їх отримання, а також сприяє реалізації державної соціальної політики [1].

Інформування про соціальні послуги може здійснюватися шляхом: забезпечення населення відомостями з питань отримання соціальних послуг та щодо суб'єктів, що їх надають;

забезпечення інформацією про наявні соціальні послуги спеціалістів, які за своїми повноваженнями повинні надавати населенню інформацію про такі послуги (друковані інформаційні матеріали, інформація на стендах тощо) [1].

Консультування визначається як стратегія, технологія і метод професійної допомоги. Зміст поняття «консультування» включає особливий вид відносин між соціальним працівником і клієнтом.

Незважаючи на широкий зміст терміну "консультування", його основне значення полягає в тому, щоб допомогти клієнту управляти власним життям завдяки реалістичною оцінці і розуміння своїх переживань.

Складові консультування:

- 1) особистість клієнта і його переживання;
- 2) особистість консультанта;
- 3) взаємовідносини між клієнтом і консультантом;
- 4) процедури (методи, техніки) консультування, спрямовані на вирішення проблем клієнта [2].

У літературі виділено три основні **підходи в консультуванні**, що базуються на фундаментальних теоріях психологічних шкіл:

1. Проблемно-орієнтоване консультування. Направлено на аналіз сутності та зовнішніх причин проблеми, пошук шляхів вирішення.
2. Особистісно-орієнтоване консультування, центром уваги якого є

аналіз індивідуальних причин проблеми, деструктивних особистісних стереотипів та їх попередження в майбутньому.

3. Консультування, орієнтоване на виявлення ресурсів для вирішення проблеми [3].

Виділяють дві основні цілі консультування:

- 1) підвищення ефективності управління клієнтом власним життям;
- 2) розвиток здатності клієнта вирішувати проблемні ситуації і розвивати наявні можливості [2].

Єдиної класифікації методів консультування не існує, проте виділяють кілька підстав для класифікації:

- 1) дослідження проблем (збір інформації, діагностика);
- 2) зняття емоційної напруги;
- 3) визначення пріоритетів проблем і робота над її вирішенням;
- 4) психопрофілактика [3].

Отже, соціальна послуга консультування – комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для виходу зі складної життєвої ситуації та адаптації особи, сім'ї до нових умов соціального середовища, спрямованих на усунення/приспосовування обмежень життєдіяльності, підтримку соціальної незалежності, збереження та продовження соціальної активності особи, сім'ї. Проводиться шляхом забезпечення професійного спілкування між надавачем соціальної послуги (консультантом) та отримувачем соціальної послуги.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо інформування населення про соціальні послуги від 28.10.2014 № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0828739-14#Text>

2. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 248 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/syst_soc_zab.pdf

3. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи реформування. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf

Калинюк Олексій Михайлович,
аспірант I-го року навчання
ОПП Освітні, педагогічні науки,
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВИХОВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Побудова громадянського суспільства неможлива без участі молодих людей – учнів та студентів, які повинні стати справжніми громадянами своєї країни – самодіяльних, самостійних людей, які реалізуються в громадянській позиції [3, с. 50]. Це актуалізує завдання формування громадянської культури, позитивної зміни ставлення до таких понять, як громадянська і правова поведінка, любов до Батьківщини, захист інтересів держави, формування громадянської та національної ідентичності.

Так, Генеральною Асамблеєю ООН прийнято резолюцію «Освіта в інтересах демократії» (2015), яка закликає всі органи системи ООН використовувати освіту для пропаганди миру, прав людини, демократії тощо.

У 2020 році Генеральний секретар ООН до Міжнародного Дня демократії закликав уряди прислухатися до людей, що вимагають змін, налагоджувати нові канали для діалогу і поважати свободу мирних зборів. У державній політиці України в галузі освіти також відбулися важливі зміни

щодо місця і ролі громадянської культури в загальному освітньому процесі. Законодавчі документи в галузі освіти на державному рівні проголошують громадянськість і патріотизм духовно-моральною і соціально- значущою цінністю, а громадянську культуру – одним з найважливіших принципів державної політики: Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (2018), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки (2021) та ін.

Свої погляди на громадянське суспільство викладено у дослідженні В. Рибалки у таких тезах:

- метою громадянського суспільства має стати людина як найвища цінність;
- громадянське суспільство має будуватись як «зверху», так і «знизу», а також у «вертикальному» та «горизонтальному» вимірах – зусиллями всіх організованих груп народу;
- мають бути визначені і побудовані доцільні форми об'єктивного, неупередженого і чесного громадянсько-суспільного інформування про реальний стан життя народу, суспільства і держави;
- важливою функцією громадянського суспільства має виступати самоконтроль й неперервний і безпосередній громадянський контроль дій усіх гілок влади та чиновників;
- мають бути відпрацьовані реальні види відповідальності влади і членів самого громадянського суспільства за невиконання, фальсифікацію чи гальмування виконання загальноприйнятих рішень громадян [4, с. 207].

Подібні функції громадянського суспільства розкриваються й іншими науковцями, до яких відносять:

- об'єднання вільних громадян з метою організації й управління їх діяльністю за допомогою формальних і неформальних організацій, соціальних настроїв, думок та інших засобів;
- соціалізацію індивіда, що здійснюється в трьох сферах (діяльності,

спілкуванні, самосвідомості), у процесі якої відбувається становлення громадянина, засвоєння ним цінностей, норм, установок, зразків поведінки, властивих даному суспільству;

- відстоювання і захист прав особистості, пошук шляхів і засобів упорядкування відносин громадянина і держави;

- здійснення оцінної, нормативно-регламентуючої, контролюючої, координуючої функцій, що регулюють суспільні відносини за допомогою гласності, свободи слова;

- збереження загальнолюдських цінностей, гармонізація загального і особливого в існуванні різних соціальних груп, національних культур;

- піднесення загальнолюдських інтересів, шляхів прогресу, розвитку цивілізації над прагматичними інтересами окремих груп, індивідів, держав [1].

Сенс загальних підходів до громадянського суспільства, на наш погляд, полягає в наступному:

1. Проблема громадянського суспільства – це морально-політична проблема. Сенс її полягає в зміні характеру взаємовідносин людини і держави при наявності загальнодемократичного принципу свободи.

2. Ключова проблема правової держави – формування і підтримка реальних зразків правової поведінки громадян. Зразки поведінки і діяльності в будь-якій культурі виступають основою функціональної трансляції соціального досвіду, формування традицій. У цьому інтереси держави і суспільства сходяться.

3. Розмежування громадянського суспільства і держави не означає їх протистояння, хоча і допускає протиборство. Воно окреслює різні способи організації і людського співжиття, заснованого на узгодженні, гармонізації різноманітних інтересів індивідів.

У цьому сенсі акцент в категорії «громадянське суспільство» слід робити не на протистоянні державі, а на інтегрованості суспільства: територіальній інтеграції, національній інтеграції між елітою і масами, поведінковій інтеграції

з погляду з'ясування цілей діяльності держави [2, с. 75].

Правовою держава може стати тільки разом зі становленням громадянського суспільства. Правова держава – продукт, гарант громадянського суспільства. Права людини – системоутворююча складова і громадянського суспільства і правової держави.

4. Громадянське суспільство – саморегулююча і одночасно керована система. Воно саморегулюється так, що саме для себе формує керуючу систему – апарат державної влади. Саморегулююче суспільство задає параметри і межі державного втручання, зумовлює функції і завдання держави. У цьому полягає демократичний принцип взаємовідносин громадянського суспільства і держави.

5. Громадянське суспільство має бути в достатній мірі гомогенним, єдиним. Таке суспільство сповідує однакові ціннісні переконання.

Отже, перехід до громадянського суспільства, де вільно можна не тільки обговорювати політичні проблеми і впливати на їх рішення, а й брати участь в їх виконанні, вимагає наявності регулятивного загальнодемократичного принципу свободи.

Список використаних джерел:

1. Вербицька П. В. Громадянське виховання учнівської молоді: сучасні аспекти розвитку : монографія. Київ : Генеза, 2009. 384 с.

2. Дерев'янку Н. Теоретичні основи системного підходу до формування громадянської культури особистості. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного інституту. Серія : Педагогіка*. 2001. № 4. С. 7–13.

3. Пріма Д. А. Формування громадянської позиції майбутнього вчителя: теоретичні підходи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 3. С. 164–168.

4. Рибалка В. В. Соціально-психологічні умови формування сучасного громадянського суспільства та особистості громадянина як основи

морально-політичного розвитку, духовної єдності і прогресу української держави. *Міжнародні Чепанівські психолого-педагогічні читання*. 2015. Т. 14. С. 196–207.

Кікінежді Оксана Михайлівна
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка
ORCID: 0000-0002-9240-279X

ЕГАЛІТАРНА ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення пріоритетним завданням державної соціогуманітарної політики України постає проблема забезпечення національного механізму досягнення гендерної рівності як невід’ємної умови дотримання основоположних прав і свобод людини та соціальної справедливості, що потребує перебудови усіх соціальних інституцій та процесів на нових, демократичних принципах, вільних від будь-якої форми дискримінації, зокрема за ознакою статі. У контексті реалізації Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 р. та затвердженого Кабінетом Міністрів України операційного плану щодо її реалізації на 2022 – 2024 рр., зокрема Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 р., наголошується на взаємопов’язаності змістових, функціональних та організаційних принципів, що передбачають дотримання демократичних цінностей і свобод, рівності, справедливості, верховенства права, егалітарності (рівності прав і можливостей), поваги до людської гідності, доступності, недискримінації тощо. Серед восьми стратегічних цілей у цілі 7 «Освіта з урахуванням гендерної тематики»

зазначено: сприяння здобуттю вільної від гендерних стереотипів загальної середньої освіти; забезпечення вільної від гендерних стереотипів професійної орієнтації здобувачів освіти; сприяння самореалізації жінок та чоловіків у різних галузях науки; проведення для закладів освіти інформаційної кампанії щодо запобігання проявам насильства та дискримінації та реагування на такі прояви (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-2023-%D1%80#Text>).

У контексті гуманітарної безпеки України «ідеологія самовизначення» молоді (В. Кремень), в тому числі і гендерна, є важливим пріоритетом в гуманізації освітнього простору (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, В. Васютинський, Т. Говорун, В. Кравець, С. Максименко, С. Сисоєва, М. Слюсаревський, О. Сухомлинська, В. Татенко, Т. Титаренко та ін. учені). Як зауважує директор Інституту проблем виховання НАПН Іван Бех, «сучасне реформування освіти докорінно відрізняється від усіх попередніх тим, що вперше здійснюється не на основі державно-класових ідеологічних запитів, а за ідеями смисло-ціннісного буття людини, за логікою її еволюційного розвитку. Ця логіка передбачає повноцінний інтелектуально-духовний розвиток кожної особистості, її всебічну творчу самореалізацію... У сучасній культурі переважає орієнтація на людиноцентризм, культивуються ідеї гідності людини. Культура гідності спрямовує педагогіку на смисло-ціннісні основи життя людини, її екзистенційну сутність» [1, с. 15-16].

Здійснений контент-аналіз найбільш виразних настановлень класиків філософсько-педагогічної думки (Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Г. Ващенко, М. Драгоманов, С. Русова, А. Макаренко, К. Ушинський та ін.) дав змогу виявити «педагогічну матрицю» гендерного виховання, позитивний досвід поширення егалітарних настановлень, довести, що просоціальна особистість виступає суб'єктом життєздійснення, історіокультури, свободотворчості [2; 3].

У контексті людиноцентричної парадигми та унікальної гуманістичної зорієнтованості «гендерної матриці» української педагогічної думки ми визначаємо егалітарну особистість майбутніх фахівців і фахівчинь НУШ як

суб'єкта самотворчості, відкритої, самодостатньої, гендерно компетентної особистості, що сповідує принципи рівноцінності та паритетності статей в особистісному та професійному життєздійсненні – ключової фігури у створенні гендерно справедливої освітньої середовища [4].

У процесі наших досліджень з'ясовано, що засадничими у провідному механізмі гендерного самовизначення студентської молоді є методологічні принципи особистісно-егалітарного підходу як-от: реалізація ідеї рівноправ'я статей; індетермінація біологічною належністю гендерних ролей; утвердження егалітарного світогляду: гендерну компетентність як обізнаність із нормативами статевої поведінки, гендерну чуйність як створення умов для повноцінного розвитку представників різної статі попри статеві стереотипи та упередження, здатність розв'язувати проблеми навчання і виховання з позиції егалітарної гендерної ідеології та гендерну толерантність як повагу до основоположних прав та свобод людини.

Побудова освітнього середовища, сприятливого для становлення егалітарної особистості майбутніх конкурентоспроможних фахівців і фахівчинь соціономічних професій, охоплює підготовку дівчат і хлопців до гнучкого соціостатевого репертуару в різноманітних сферах життєдіяльності з урахуванням їхніх здібностей, уподобань, нахилів, можливостей; забезпечення рівних умов для пропагування ідеї рівноваги та взаємозамінності гендерних ролей, повноти розвитку індивідуальності, гармонійної цілісності особистості незалежно від її статевої належності, що є основою освітньо-професійної підготовки та демократичного світобачення нової генерації громадян і громадянок України в умовах євроінтеграції, активізації їх громадянської позиції у відстоюванні національної ідентичності та української державності.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Педагогічна наука у контексті експериментально-виховних стратегій. *Рідна школа*. 2016. № 2 – 3. С. 15 – 20. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2016_2-3_6

2. Гендерні дослідження: прикладні аспекти : монографія / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін. ; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2013. 448 с.

3. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Сусллова ; оновл. вид. Київ : Вістка, 2021. 170 с.

4. Кікінежді О. Становлення егалітарної особистості майбутнього педагога: історія, здобутки та перспективи діяльності кафедри психології // Humanitarium. Переяслав (Київ. обл.) ; Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М. М., 2020. Т. 43, Вип. 1 : Психологія. С. 7–22. <https://doi.org/10.31470/2308-5126-2019-43-1-7-22>

Коваль Ольга, 5 курс 513 група

Науковий керівник:

канд.пед.наук **Гордійчук Оксана Євгенівна**

Факультет педагогіки психології

та соціальної роботи,

кафедра педагогіки та методики початкової освіти

Чернівецького національного

університету імені Ю.Федьковича

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ У ФОРМУВАННІ ВМОТИВОВАНОСТІ ДИТИНИ З ООП ДО УЧІННЯ В ДИСТАНЦІЙНИХ УМОВАХ

Через військові дії, багато українських учнів вимушено перебувають на дистанційній та дистанційно-асинхронній формах навчання. Тому, перед педагогами виникає нагальна потреба опанувати всі можливі умови та цифрові сервіси з метою формування вмотивованості учнів, загалом, а

дитини з особливими освітніми потребами, зокрема, до учіння та підвищення їх навчальних досягнень.

Як продемонстрував наш практичний досвід, саме цифрові сервіси дають можливість зробити навчальний процес диференційованим, особистісно зорієнтованим, мобільним. Оптимальними, з огляду апробованих нами, вважаємо є кілька цифрових платформ. Охарактеризуємо значення та умови застосування окремих, задля застосування в очному, дистанційному та дистанційно-асинхронному навчанні учнів.

Learningapps – програма, яка дає дозволяє педагогу самостійно створювати вправи різних типів за конкретною тематикою, або ж рекомендує свої варіанти вправ. Варіативність завдань допоможе дитині легко засвоїти тему, навчитися виконувати завдання різних типів. Також, особливістю цього сайту є те, що під час помилки завжди з'являється пояснення, чому саме ця відповідь не є правильною та вірогідне судження.

Classcraft – онлайн платформа, на якій уроки створюються у формі квесту: діти обирають свого героя (героя відеогри) та проходять у команді місію (тему уроку). Навчання спрямоване на самостійне засвоєння знань учнями за допомогою створення проблемних ситуацій. Також, на платформі наявні відеоуроки з покроковими інструкціями. В *Classcraft* міститься об'ємна бібліотека готових квестів, створених іншими педагогами, кожен з яких можна імпортувати у власний обліковий запис та редагувати. Якщо дитині з ООП важко адаптуватися в навчальному колективі, то саме в цій грі дитина може себе проявити.

Дитячі ігри на «*ПлюсПлюс*»[2] сприяють розвитку уваги, пам'яті, розвитку концентрації на одній справі. Цінність в тому, що саме дітям з особливими освітніми потребами необхідно допомогти освоїти звичайні справи, для прикладу: вміння доглядати за собою, складати речі, оплачувати свої покупки в магазині тощо. За допомогою лише вербального пояснення досягти подібного не легко. Тому пропонуємо наступні платформи, в роботі з

якими учень легко в ігровій формі зрозуміє і матиме можливість сформувавши нові навички.

На платформі «*Igru.com.ua*» [3] рекомендовано чисельну кількість різноманітних ігор для різних вікових категорій з тими чи іншими цілями в застосуванні, зокрема: для соціалізації («Дитячий садок», «Друзі»); для освоєння навичок догляду за собою та самообслуговування («Догляд за котиком», «Догляд за немовлятком»); навчання розраховуватися за послуги, та обслуговувати інших («Одягалки», Кафе»); на освоєння учнем практичних навичок домогосподарства («Прибирання»), тощо.

Дуже важливо залучати дітей з особливими освітніми потребами до творчого навчального процесу, сприяти усвідомленню того факту, що вони – важлива складова класного колективу, частина суспільства. Це слугуватиме важливим стрижнем у формуванні мотивації дитини з ООП до учіння.

Досить часто вчитель може зіштовхнутися з такою проблемою: під час підготовки відеопривітання класу, дитина з ООП боїться або ж відмовляється фотографуватися, або брати участь у колективній зйомці. В такому випадку, допомогти дитині подолати свій страх, або ж залучити її до процесу монтуванням відео, створення графічного дизайну тощо, побувати в ролі відеооператором та відзняти кілька кадрів – це провідне завдання педагога.

З цього приводу, для обробки відео та графічного дизайну рекомендуємо такі платформи: **Magisto, VideoToolbox, Kizoa.**

На наше глибоке переконання, підтримувати зоровий контакт під час навчання, та здійснення спілкування онлайн, варто використати платформи: google meet та zoom, Skype, Webinar. TrueConf.

Застосування новітніх цифрових сервісів та технологій, допоможе педагогам Нової української школи ефективно увиразнити, осучаснити та диференціювати освітній процес загалом, та підвищити рівень умотивованості дитини з ООП до учіння в очних, дистанційних умовах, зокрема.

Список джерел:

1. Лист МОН України від 15.06.2022 № 1/6435-22 "Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами"
2. <https://plus-plus.tv/games/schenyachiy-patrul-buduy-mist-razom-z-nami>
3. <https://igru.com.ua/ihry-dlia-divchat.html?start=180>
4. <https://www.minetest.net/>

Кочубей Тетяна Дмитрівна

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
orcid.org/0000-0002-9104-8442

Мельникова Ольга Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
orcid.org/0000-0002-6051-3372

ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Одним із важливих напрямів закладів дошкільної освіти (ЗДО) є здійснення соціального виховання через створення умов для розвитку дитини та її духовно-ціннісної орієнтації у процесі взаємодії групових та індивідуальних суб'єктів у трьох тісно взаємопов'язаних і водночас відносно автономних аспектах: освіти, організації соціального досвіду та індивідуальної допомоги дитині [1; 2]. Тому успішне вирішення завдань формування просоціальної особистості можливе за умови, якщо освітній простір формує систему цінностей і потреб, задовольняє соціокультурні

потреби всіх суб'єктів освіти, сприяє відтворенню реального культурного простору, відносин співробітництва, співтворчості тощо.

У соціокультурному освітньому середовищі закладами дошкільної освіти реалізуються такі функції: засвоєння норм та ідеалів, можливості задоволення соціальних потреб (у любові, повазі, визнанні), задоволення потреб у різних видах діяльності, побудові індивідуальної картини світу, безпеці, самоактуалізації особистості. Тобто ЗДО виступає системоутворюючим чинником у створенні простору дитинства, у межах якого формується нова система взаємодій, котра дає змогу розробити й апробувати інноваційні освітні проєкти, новий зміст виховання, гуманістичні технології виховання в інтересах дітей. Соціокультурне освітнє середовище ЗДО є надзвичайно важливим у формуванні соціально компетентної особистості дитини дошкільного віку, адже нині все частіше можемо спостерігати жорстокі взаємовідносини дітей, агресивність дитячої спільноти та інші негативні явища в дитячому середовищі. Факти порушення поведінки дітьми, а також не завжди правильне розуміння і трактування ними визнаних суспільних норм моралі й етики свідчать про необхідність нових підходів до проблеми формування у них просоціальної поведінки. Тому, починаючи з дошкільного дитинства, необхідним є своєчасне проведення превентивної педагогічної роботи у запобіганні негативним проявам поведінки у дітей дошкільного віку та формування у них просоціальних якостей особистості.

Доцільність проведення превентивної педагогічної роботи, яка ускладнюється на кожному наступному віковому періоді розвитку дитини, дає змогу не втратити можливості превентивної дії на попередньому. За визначенням В. Приходько, превентивна діяльність є детермінованим об'єктивними і суб'єктивними чинниками самостійним, спеціалізованим видом загального педагогічного процесу, що має свою мету, принципи, зміст, форми і методи, є пріоритетним у системі психолого-педагогічних,

медичних, правових, соціально-захисних проблем у дослідженнях різних країн світу [1, с. 117].

Превентивна діяльність також спрямована на виховання просоціальної та творчої особистості, здатної до активних дій щодо попередження відхилень норм і правил поведінки, виховання вольових зусиль, збереження стійкості до різних проявів асоціальної поведінки в суспільстві. Метою превентивної діяльності є надання допомоги особистості у виробленні захисних механізмів, що дають змогу не піддаватися впливу асоціальних проявів у дитячому, сімейному середовищі, а також формування гуманної, просоціальної та соціально відповідальної особистості, яка усвідомлює необхідність запобігання можливим відхиленням, які могли б привести її до порушення усталених моральних і правових норм у мікро- і макросередовищі. У цьому контексті під превентивною діяльністю розуміємо вид виховної діяльності, що сприяє оволодінню дітьми системою знань, умінь і навичок, які дають змогу усвідомлено ставитися до різних негативних явищ у суспільстві; формуванню у них ціннісних орієнтацій, що не допускають асоціальних дій; стимулюванню внутрішнього самоконтролю, щоденного прагнення до утвердження моральної життєвої позиції. Тому участь дитини у превентивній діяльності наочно демонструє їй, як вона має реалізовувати себе, який життєвий шлях вибрати та як спілкуватися з оточуючими її людьми.

Тому, саме старший дошкільний вік є сенситивним віковим періодом здійснення превентивної педагогічної роботи з дітьми та формування у них просоціальної поведінки. Соціокультурний освітній простір закладу дошкільної освіти можна охарактеризувати як безбар'єрний, доступний, організований, інтегрований, комфортний, безпечний, адаптивний, що становить систему умов для успішного розвитку, засвоєння елементів культури кожною дитиною з урахуванням їхніх вікових особливостей, внутрішніх ресурсів і можливостей здоров'я. Усвідомлена включеність у

середовище всіх суб'єктів, розуміння ними своєї ролі у виконанні функцій та вирішенні загальних завдань, відчуття своєї значущості для отримання загального результату, виразність емоційного компонента у соціокультурному середовищі, позиціонування середовища як значущого чинника впливу на формування моральних установок особистості, вибір ціннісних орієнтацій, вектори її поведінки та розвитку – усе це відіграє важливу роль у виконанні соціальних функцій середовища та формування просоціальної особистості.

Тому необхідність проєктування та організації соціокультурного освітнього середовища закладу дошкільної освіти полягає у створенні умов щодо формування просоціальної особистості та недопущення здійснення негативних вчинків дитиною, а також у постійній модифікації змісту всіх компонентів соціокультурного середовища відповідно до конкретних потреб зростаючої особистості. Такий підхід забезпечить дитині стан захищеності, успіху, поваги, визнання та любові тощо.

Список використаних джерел:

1. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей : дис канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2004. 277 с.
2. Радул В. Соціальна активність у структурі соціальної зрілості (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. 256 с.
3. Савченко О. Я., Богданова А. М. Виховний потенціал початкової школи : посібник. Київ, 2009. 226 с.

Кравцова Тетяна Олександрівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та спеціальної
освіти

Центральноукраїнський державний
університету імені Володимира

Винниченка,

ORCID 0000-0002-6892-3739

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ СУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ООП ТА ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Зростання кількості студентів з ООП та інвалідністю суттєво актуалізує питання організації інклюзивної освіти у закладах вищої освіти України. Таке зростання зумовлено російською агресією проти України та активними бойовими діями на значній території держави, відтак і зростає кількість юнаків та юнок з ООП та інвалідністю, що потребують успішного освоєння обраної освітньої програми студентами, так і психологічного благополуччя в період навчання. Дослідження проблеми навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах вищої освіти здійснено такими науковцями як А.Колупаєва, О.Кравченко, О.Таранченко, О.Литвинова, І.Стадницька, І.Малишевська, Т.Чупіна та ін. інших.

Оскільки навчання в умовах цифрового освітнього простору є актуальною та необхідною складовою освітнього процесу, то реалізація індивідуальної освітньої траєкторії для цієї категорії студентів, є викликом, й потребує врахування їхніх індивідуальних особливостей та потреб. Тому метою дослідження є аналіз використання принципів універсального дизайну та технологій адаптивної освіти для забезпечення доступності освіти для всіх

категорій студентів та побудові на цій основі індивідуальної освітньої траєкторії.

Інклюзивна освіта у ЗВО передбачає формування та підтримку такого освітнього простору, в якому ні студенти з ООП, ні студенти з нормо типовим розвитком не будуть відчувати труднощів у процесі міжособистісної взаємодії, навчання. Реалізація ефективної моделі підтримки студентів з ООП дозволяє ефективно використовувати переваги для розвитку «універсального дизайну у сфері освіти». Так у Законі України «Про освіту» розкривається сутність поняття «універсальний дизайн у сфері освіти», який визначається як дизайн предметів, оточуючого середовища, програм та послуг освітньої діяльності, який взмозі забезпечити їх ефективне використання широкою аудиторією без спеціальної їхньої адаптації або підготовки [2, с.3].

Враховуючи розуміння поняття «універсальний дизайн у сфері освіти», доцільно наголосити, що впровадження принципів універсального дизайну тісно пов'язане з успішною інтеграцією осіб з ООП в соціальний простір ЗВО, надає великий вплив на формування позитивного виховання та навчання студентів. Варто зауважити, що цифровий освітній простір побудований на основі «універсального дизайну» має відповідати таким вимогам: гнучкість, простий та інтуїтивно зрозумілий дизайн освітніх платформ та освітніх компонентів, має бути структурована та легко сприйнятлива інформація, що передбачає докладання мінімальних фізичних зусиль здобувачів з ООП та інвалідністю.

Надання якісної освіти у ЗВО передбачає створення індивідуальної освітньої траєкторії для кожного, враховує потреби всіх учасників освітнього процесу, дозволяє добирати, вдосконалювати та оновлювати форми, методи, засоби викладання та навчання. Зазначимо, що цифрові технології в сучасному світі – це не лише інструмент, а середовище існування, яка відкриває нові можливості: навчання в будь-який зручний час, безперервну

освіту, можливість проектувати індивідуальні освітні маршрути, зі споживачів електронних ресурсів стати творцями [1, с.180]

Реалізація «універсального дизайну» має бути відображена у робочих програмах освітніх компонентів, які мають бути побудовані на засадах мобільності та гнучкості. У процесі викладання для осіб з ООП та інвалідністю необхідно використовувати різні навчальні методики та цифрові технології спрямовані на різні способи сприйняття інформації, що покращить рівень сприйняття навчальної інформації осіб з різними нозологіями.

Також необхідно адаптувати темп та ритм виконання завдань здобувачем освіти, гнучко підходити до організації підсумкового та поточного оцінювання із урахуванням можливостей стану здоров'я здобувачів з ООП. Зазначимо, що інформаційно-комунікативні й цифрові технології надають можливість інтенсифікувати освітній процес, підвищити рівень і якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. За допомогою медіа- та інтерактивних засобів викладачам легше використовувати підхід до викладання на основі впровадження інноваційних підходів, включаючи використання «кейсів», дослідно-пошукової роботи, ділових ігор. Як результат, студенти набагато краще засвоюють інформацію та формують відповідні навички, перебуваючи в емоційно-комфортному середовищі, не втрачають бажання навчатися, генерувати ідеї та творити [1, с.196]

Отже у процесі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти з ООП цифрові технології створюють освітнє середовище із підвищеним рівнем доступності. Зміна підходів до організації освітнього процесу з дотриманням засад універсального дизайну освіти робить суспільство більш інклюзивним та демократичним.

Список використаних джерел:

1. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня*

2019 р. 2019 . С. 188–197.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№178-179). С. 1-10.

Кравченко Оксана Олексіївна

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
декан факультету соціальної
та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0002-9732-6546

Войтовська Алла Іванівна

доктор філософії,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0003-4960-6348

АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Для України гендерні проблеми сьогодні постали особливо гостро. Визначення їх потребує концептуального розуміння практичного просторового і часового втілення. Смісл і характер цих проблем зумовлені і залежать від культури жіноцтва і чоловіцтва, національних відмінностей, релігійного середовища, характеру ментальності, історичних традицій,

розмірів території, нерівномірності заселення її тією чи іншою статтю, географічних умовах тощо.

Проблеми гендерної політики вивчали С. Гришак, І. Іванова, О. Кікінежді, Т. Марценюк, І. Мунтян, Н. Приходькіна, О. Рассказова, П. Терзі та ін.

Негативно впливає наявність антигендерного ставлення до перетворень в Україні з боку відсталої частини суспільства. Такі ситуації існують і в інших країнах навіть гендерно розвиненої Європи [2].

Відкидання гендеру, що має місце в українському суспільстві навіть серед окремих політиків і державотворців, є не що інше як політична диверсія. Гендерні стратегії часто зводяться до перспективного планування, розрахованого на 5-7 років. Стратегія передбачає бачення суспільства не на кілька років, а мінімум на два-три покоління вперед. Такою є потреба сучасного темпу соціального розвитку. Ті зібрання, на яких проголошується «стратегічне планування» є не що інше як дитячі розмови радянсько-піонерського змісту.

Нав'язування окремими чоловіками сумнівної ідеї про шкідливість гендеру, прагнення ототожнити його з рухами геїв і лесбіянок, твердження, що гендер не є властивий для українського суспільства, є не що інше, як намагання соціологічну категорію «гендеру» замінити біологічною категорією «статі». Гендерний підхід є продукт культури людства, є предмет багатьох наукових досліджень і поступове утвердження напрямку нових знань – гендерології. Гендерні стратегії напрацьовані Радою Європи і як країна європейської орієнтації Україна має орієнтуватися на культуру, створену цивілізаціями.

Особливістю сучасної України є те, що жінки становлять майже дві третини суспільства. Країна стає жіночою. Така ситуація – результат політико-економічного і антропологічного геноциду в умовах радянської системи, її антилюдської технократичної політики (Чорнобиль, хімічні

підприємства, періодичні вибухи на шахтах та ін.), що залишається ще не переборена, участі в різних війнах і сучасних воєнних діях з боку росії, в яких перебуває Україна, система потрясінь при переході країни на шлях незалежності тощо. В таких демографічних умовах вирішення проблеми становища жінки – її самореалізації, прояву різних форм активності, забезпечення нормальних гендерних відносин пов'язане з проблемою захисту і збереження чоловічого соціуму. Ця проблема не є лише національно-державною або власне чоловічою проблемою. Вона має знайти формулювання на світовому рівні як складова поліпшення становища жінок і пошуку шляхів її вирішення. Псевдопояснення, що базуються на попередніх теоріях поліпшення становища жінок, існуючих поза зв'язком зі становищем чоловіків, не дають практичного результату. Більш того, вони відроджують хаотичний, примітивний спосіб мислення [1].

Сучасна війна в Україні, як і у будь-якому суспільстві, своєю складовою несе гендерний компонент. Ця складова лежить глибинно. Коли йдеться про війну, то складовою її змісту є не лише захоплення територій і захист державного суверенітету, а насамперед фізичне знищення чоловічого населення, а також психологічна, біологічна руйнація чоловічого і жіночого організму, порушення соціальних і особистісних відносин між чоловіками і жінками, їх огрублення, зміни в якісному організмі чоловічого і жіночого соціуму.

Проблема збереження чоловічого соціуму не є лише проблемою миротворення. Вона пов'язана з фізичним і психічним збереженням чоловічої особистості, що лягає на жінку, формування миролюбного розв'язання жінкою всіх проблем у повсякденному житті при зіткненні з агресивними проявами чоловічої поведінки як наслідку участі у війнах, у подоланні техногенних і дорожніх катастроф, у стресових соціально-політичних ситуаціях в країні тощо.

Сьогодні гендерна структура перебуває в стані потрясінь під впливом

сучасних військових дій, окупації українських територій, що несуть нові потрясіння, внутрішню перебудову гендерних відносин і пошук жінками шляхів розв'язання повсякденних проблем.

Незалежна Україна має вже майже три десятиліття самостійного розвитку. Це був складний час. Але при всіх негараздах це був і великий поступ до гідності, свободи і справедливості. поряд з ними завжди розглядалась і практично втілювалась рівність. Вони наповнюють і примножують життєву енергію українських жінок і чоловіків.

Список використаних джерел:

1. [Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна; Гендер у політиці. Правові аспекти гендеру. Основи теорії гендеру: Навч. посіб. К.: К.І.С. 2004. 326 с.](#)
2. Мельник Т. М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. *Закони зарубіжних країн з гендерної рівності*. 2-ге доп. вид. К.: СтилоС, 2010. 437 с.

Кравченко Оксана Олексіївна
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету соціальної та педагогічної освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
ORCID: 0000-0002-9732-6546

Дудник-Богомаз Олена Володимирівна
магістрантка освітньо-професійної програми «Соціальна робота»
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Указами Президента України № 64/2022 від 24 лютого та № 133/2022 від 14 березня 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України введено воєнний стан – особливий правовий режим, що вводиться в разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності. В умовах воєнного стану освітній процес в усіх закладах освіти України відбувається дистанційно. Перед освітянською спільнотою постали нові завдання, як щодо організації освітнього процесу, так і різних видів позанавчальної діяльності здобувачів освіти.

Беззаперечно, що всі заклади вищої освіти, які сьогодні готують фахівців для соціальної сфери, мають мету стати сучасною, конкурентоздатною спільнотою, яка може покращити якісну професійну підготовку майбутніх соціальних працівників. Проте, великий досвід у формуванні соціального лідерства майбутнього фахівця із соціальної роботи в умовах воєнного стану має колектив факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Як свідчать результати нашого опитування, найбільш сприятливим для формування соціального лідерства майбутніх соціальних працівників є науково-практичні центри та інші професійно орієнтовані осередки, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи (Студентська соціально-психологічна служба, Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія», Гендерний центр, Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційносоціального туризму «Без бар'єрів», Молодіжний центр «START», Науковопрактичний центр родинного виховання, Центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт»)

На факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини впроваджено інноваційний проєкт – Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія» (далі – Табір «Дія»), «мета якого – формування у студентів високої патріотичної свідомості, почуття вірності до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [1]. Табір «Дія» розпочав свою роботу у 2014 році внаслідок трагічних подій у державі – революційні зміни у листопаді 2013 – березні 2014 р., війна на Сході країни. Його створення продемонструвало високу лідерську та громадянську позицію студентства УДПУ імені Павла Тичини, готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність. У 2022 році виповнилося 8 років з часу створення Табору «Дія». І за цей час відпрацювало 16 тематичних змін.

Варто зазначити, що для формування соціального лідерства майбутніх фахівців із соціально роботи на факультеті вдало поєднано аудиторну, позааудитору та соціально-виховну діяльність здобувачів освіти завдяки впровадженню студентів різноманітних *форм* (традиційні та інтерактивні

(інформаційні лекції, тренінги, майстер-класи, освітні та волонтерські проекти, дискусійні зустрічі, квести), *методів* (метод-тренінгу, кейсів, метод брендингу, активізації лідерського потенціалу, творчі методи мотивації, створення ситуацій успіху) та *засобів* (масові відкриті освітні онлайн платформи, соціальні мережі, інформаційні технології та засоби комунікації).

Уважаємо, що на факультеті створено всі умови для розкриття та зростання лідерського потенціалу майбутніх соціальних працівників, формування в них громадянської самоідентичності, навичок постійного навчання, саморозвитку та самовдосконалення. Одним із основних завдань є і надалі популяризувати студентський лідерський рух для згуртування молодих перспективних людей, що бажають реалізувати проведення змін; стимулювати різноманітні прояви лідерської, громадянської та соціальної активності студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Кравченко О. Соціально-виховна робота зі студентською молоддю в умовах дистанційного навчання, зумовленого воєнним станом. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, (2(8), 99–108.
URL:<http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/268060>

Кудла Марія Валеріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Зарицька Галина Олександрівна,
здобувач вищої освіти, освітньо-наукова програма
011 «Освітні, педагогічні науки»
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі престиж держави, добробут її громадян визначаються не лише наявністю природних ресурсів або інших матеріальних благ, а й рівнем сформованості соціальної компетентності, де кожна особистість здатна спиратися на свої різнобічні здібності та вміння швидко адаптуватися до нових умов життя, мотивуючи себе до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Це завдання актуалізується та поєднується з проблемою виховання особистості, яка здатна будувати свої стосунки з оточуючими на основі взаєморозуміння, взаємоповаги та толерантності.

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що проблемі формування соціальної компетентності у здобувачів освіти присвячено наукові розвідки таких науковців як: Т. Алексеєнко, І. Беха, О. Кононко, О. Лебедева, О. Литовченко, В. Радула та інших.

Взагалі, компетентність у перекладі з латинського (compete) означає – досягаю, відповідаю, підходжу. В науковій літературі компетентність подається в двох значеннях:

- 1) коло повноважень наданих законом, статутом або іншим актом організації чи посадовій особі;
- 2) як знання, досвід людини [1].

У здобувачів освіти соціальна компетентність передбачає формування активної життєвої позиції, адаптацію, готовність до безперервної освіти, конкурентоспроможності на ринку праці, потребу ініціативно включатися в систему нових економічних відносин. Засвоєння соціальної компетентності обумовлює прояв та розвиток важливих людських якостей і здібностей особистості, ставлення до праці, оволодіння соціальним досвідом. Також однією з основних характеристик соціальної компетентності є взаємодія людини з суспільством, соціумом, іншими людьми, виступаючи як сукупна характеристика громадянської зрілості та соціальна дієздатність особистості, вміння передбачати наслідки своїх дій, поведінки дотримання балансу загальних та особистих інтересів у різнобічній діяльності та побудові соціальних взаємин.

Науковець О. Литовченко виділяє такі складники соціальної компетентності:

- когнітивний (знання власного «Я», знання норм спільної діяльності, правил спілкування; поінформованість про соціальне життя);
- емоційно-ціннісний (ціннісні орієнтації особистості, які зумовлюють і зумовлюються ставленням до існуючого знання; здатність виявляти соціальні почуття(емпатія, довіра, повага);
- практично-діяльнісний (здатність ефективно взаємодіяти з оточенням, застосовувати соціальні знання та досвід; здатність доцільно поводитися у суспільстві, здатність до самореалізації індивідуального «Я» в межах суспільних вимог та морально-етичних принципів) [3].

Переконані у тому, що формуванню соціальної компетентності здобувачів освіти сприяє використання різних видів діяльності в освітньому процесі та позакласній роботі. Так, за допомогою народної творчості, з

застосуванням діяльнісних методів навчання, у здобувачів освіти розвивається здатність до співпраці, прищеплення загальнолюдських цінностей, що сприятиме зміцненню колективу в цілому.

Однією з ефективних форм класної та позакласної роботи, що сприяє формуванню соціальної компетентності є театралізація, сюжетно-рольова гра, проектна робота. З їх допомогою здобувачі освіти вчаться проживати різні життєві ситуації та краще пізнають себе в соціумі, створюються умови для особистості та формується адекватна соціальна поведінка, набуття досвіду певних дій в тій чи іншій ситуації, співпраця, відкриття в собі «лідерів» та членів команди.

Для того, щоб засвоєні соціальні знання не залишалися на рівні формальної обізнаності з нормами поведінки, а втілювалися в життя, варто створювати такі ситуації, щоб діти відчули необхідність застосувати знання на практиці, збагачували свій практичний досвід. Таку можливість надають педагогу сюжетно-рольові ігри. Їх мета – набуття досвіду дій шляхом гри, допомогти навчитися через досвід і почуття [2]. Сюжетно-рольова гра виступає технологією апробації студентом майбутніх соціальних ролей; може також використовуватися для отримання конкретних навичок поведінки. Вона імітує реальність, надає можливість учасникам діяти «наче справді». У сюжетно-рольовій грі відсутній готовий сценарій, опис дій і вчинків героїв. Учасникам гри пропонується ситуація, яка потребує від них, відповідно до обраної ролі (пасажира, покупця, господаря), самостійно обрати способи поведінки та будувати взаємини з партнерами по грі на основі засвоєних правил етикету. Ті психічні стани, які гравці переживають під час гри, закарбовуються у свідомості й пізніше відіграють провідну роль у процесі самовизначення особистості, пошуку її власної ідентичності. Таким чином, групова робота змушує здобувачів освіти усвідомити та озвучити власні цінності, необхідність зміни деяких з них; сприяє розвитку вмінь моделювання, кооперації, вміння розуміти та приймати себе та інших.

Отже, формуванню соціальної компетентності у здобувачів освіти сприяє бажанням пізнавати оточуючий світ і готовність до сприймання соціальної інформації та володіння навичками соціальної поведінки. Тому необхідною умовою є цілеспрямована допомога в побудові ефективних поведінкових стратегій, а розвиток соціальної компетентності повинен стати одним із найважливіших напрямів роботи в професійно-технічній освіті. Усвідомлення педагогами проблеми формування соціальної компетентності та врахування вікових особливостей, а також того, що забезпечить добір ефективних методів та форм роботи сприятиме високій результативності освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Шахрай В. Соціальна компетентність особистості в науковій літературі. URL:
<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28811/31-Shahray.pdf>
(дата звернення 15.03.2023).
2. Мудрик А. К. Соціальний інтелект та соціальна компетентність. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №3. С. 6.
3. Литовченко О. В. Виховання соціально компетентної особистості в позашкільному навчальному закладі. *Шлях освіти*. 2009. №4. С. 28–31.
4. Кондрашова Л. В., Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник. Кривий Ріг, 2008. 187 с.

Левченко Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-5479-1907

Коляда Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID: 0000-0001-7743-7831

МОЛОДІЖНЕ ВОЛОНТЕРСТВО: НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» (2011) «волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [1].

Також згідно цього Закону «волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;

- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії

особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів;

- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;

- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків

- бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;
- утвердження української національної та громадянської ідентичності;
 - надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;
 - надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;
 - сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи;
 - сприяння центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям, об'єднанням громадян, а також фізичним особам, які здійснюють соціальний патронаж, у проведенні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також звільнені від подальшого відбування зазначених видів покарань на підставах, передбачених законом;
 - надання волонтерської допомоги особам, які постраждали внаслідок інфекційних (небезпечно інфекційних, особливо небезпечних інфекційних) хвороб та епідемій;
 - надання волонтерської допомоги, пов'язаної із захистом та рятуванням тварин;
 - надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством» [1].

В. Болотова, Н. Ляшенко, Т. Байдак виокремлюють основні принципи волонтерської діяльності: добровільність, незалежність, єдність, універсальність, неординарність, зацікавленість [2]. Т. Лях волонтерську

діяльність розділила на такі напрямки: взаємодопомога або самодопомога; благодійність; участь і самоврядування; просвітництво або пропаганда [3; 2].

До основних та актуальних на теперішній час напрямів роботи волонтерства науковці відносять: допомога українській армії (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків); допомога пораненим, військовим госпіталям та лікарням, у яких лікуються поранені військовослужбовці; допомога сім'ям тимчасових переселенців (юридична, психологічна та гуманітарна допомога, пошук житла та роботи, адаптація в новому місті та соціумі); допомога сім'ям учасників бойових дій (психологічна, юридична, гуманітарна); технічна допомога: відновлення старих, ремонт, удосконалення, бронювання бойових машин [4; 2]. У волонтерській діяльності використовують такі засоби і способи допомоги: збір коштів, речей, перевезення зібраної допомоги до місць призначення, відвідування поранених у лікарнях [4; 2].

В Україні більше 5 років діє програма «Мріємо та діємо», яка сприяє розвитку лідерського потенціалу молоді, формуванню української ідентичності, створенню сприятливого середовища для молоді і стимулюванню наявного потенціалу для роботи. Програма «Мріємо та діємо» впроваджується за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується IREX у партнерстві з Zinc Network, Будуємо Україну разом (БУР), Центром «Розвиток корпоративної відповідальності» (CSR Ukraine), Міжнародним республіканським інститутом (IRI) та Making Cents International. Також в межах діяльності програми Українським центром вивчення громадської думки «СОЦІОІНФОРМ» було проведено дослідження, результати якого засвідчують, що молодіжне волонтерство в Україні – це допомога тим, хто цього потребує. Найпоширенішими сферами волонтерства до повномасштабної війни були: збір коштів та придбання обладнання, медикаментів для військових, будівництво приміщень для ВПО, людей похилого віку, малозабезпечених сімей, допомога притулкам для тварин. Під час повномасштабної війни – придбання техніки для військових,

гуманітарна допомога переселенцям та постраждалим, плетіння маскувальних сіток [5].

Отже, молодіжне волонтерство в Україні є актуальною, потрібною діяльністю на теперішній час. Основні напрямки такої роботи – зооволонтерство, підтримка дітей-сиріт, благодійні пожертви, волонтерство для військових та ветеранів, волонтерство для ВПО та пенсіонерів, ековолонтерство, інклюзивне волонтерство тощо.

Список використаних джерел

1. Про волонтерську діяльність: Закон України № 3236-VI зі змінами № 2849-IX від 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 05.05.2023 р.)
2. Болотова В. О., Ляшенко Н. О., Байдак Т. М. Волонтерська діяльність в Україні як вид соціальної активності. *Грані*. 2018. Т. 21. № 9. С. 47–57.
3. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій*. 2004. Вип. 3–4. С. 139–144.
4. Жужа Л. О. Політичний менеджмент волонтерства АТО. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2015. Т. 18. № 6. С. 127–133
5. Мріємо та діємо. Молодіжне волонтерство в Україні, липень 2022. URL: <https://static1.squarespace.com/static/627a2e40fe005402b6dbb84a/t/632ac140a5e6f6139062502d/1663746373122/%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B5+%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE+%D0%B2+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.pdf>

Мазур Ірина Леонідівна
здобувач вищої освіти IV курсу, Р/41 групи
спеціальності 231 «Соціальна робота»,
Науковий керівник: **Балдинюк Олена Дмитрівна**
к.п.н., доц. кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Глибокі соціально-економічні трансформації суспільства та зростання сектора соціальних послуг вимагає якісних змін у концептуальних засадах професійної підготовки соціальних працівників. Професійне становлення соціального працівника є складним процесом, що обумовлено специфічним характером самої професії, різноманітними процесами розвитку як особистості, так і суспільства загалом.

На сьогоднішній день в Україні не вистачає висококваліфікованих спеціалістів соціальної роботи, які б могли професійно здійснювати роботу з діагностики і прогнозування соціальних процесів, надавати профілактичну, соціально-терапевтичну, психологічну, педагогічну і правову допомогу різним категоріям населення. Це значною мірою пояснюється тим, що професійна підготовка фахівців соціальної роботи розпочалася в нашій країні лише з сер. 1990-х рр. і пов'язана зі значними труднощами, які зумовлені насамперед, відсутністю як практичного досвіду роботи в зазначеній галузі, так і вагомих науково-теоретичних розробок з актуальних питань соціальної роботи і підготовки фахівців для соціальної сфери [2].

В останні роки з'явилася значна кількість робіт, у яких безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджуються питання

майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності розглядали такі науковці, як Аветісян Т., Голубенко Т., Горішна Н., Зимня І., та ін. Проте у працях зазначених авторів недостатньо висвітленні питання готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування населення. Саме тому важливим є дослідження компонентів готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування.

Поняття «готовність майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування ми тлумачимо як інтегративне особистісне утворення, яке характеризується мотиваційно-ціннісною орієнтацією на здійснення системи соціальних заходів щодо сприяння, підтримки і реалізації соціальних послуг, що здійснюються у соціальних інституціях на різних рівнях реалізації соціальної політики держави, а також професійно-орієнтованими знаннями, вміннями і навичками та особистісними якостями, спрямованими на подолання чи пом'якшення життєвих труднощів, підтримку соціального статусу та повноцінної життєдіяльності людей, які досягли пенсійного віку і припинили щоденну професійну комунікацію. Визначаючи структуру готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування, ми виділяємо в ній 4 компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний і особистісний.

Мотиваційний компонент готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування людей характеризує здатність здобувача вищої освіти мотивувати себе на набуття необхідних професійних знань, умінь і навичок та формування компетентності у питаннях соціальної роботи з людьми [1].

Когнітивний компонент готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування людей включає систему загально-професійних знань щодо сутності, мети, принципів, завдань, методів та технологій соціальної роботи із людьми;

соціально-правових знань про основні напрями розвитку соціальної політики і соціального захисту людей; інтегровано-предметних знань про специфіку соціальної роботи із зазначеною категорією клієнтів; методичних знань про застосування технологій соціальної роботи з людьми [2].

Операційний компонент готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування людей похилого віку характеризує наявність у здобувачів вищої освіти умінь та навичок використовувати на практиці методи та технології соціальної роботи з людьми в процесі професійної комунікації у відповідних установах [3].

Особистісний компонент готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування людей відображає наявність у здобувача вищої освіти здатності до використання нововведень, ініціативності, активності, соціальної та професійної креативності, самоосвіти та саморозвитку в процесі професійної комунікації [3].

Таким чином, структурні компоненти готовності майбутніх соціальних працівників до професійної комунікації у закладах соціального обслуговування включають в себе мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний компоненти, які відображають мотиви, загально-професійні знання та уміння, а також особистісні якості майбутнього соціального працівника.

Список використаних джерел

1. Голубенко Т. О. Особливості процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку. URL: <http://oaji.net/articles/365-1393341244.pdf>.

2. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспект: монографія. URL: <http://ww.disser.com.ua/content/349640.html>.

3. Соловей Т. В., Чайковський М. Є. Змістовні компоненти професійної

компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. №1(7). 2013. С. 220-224.

Малишевська Ірина Анатоліївна

доктор педагогічних наук,
професор кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0003-0889-2552

ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Стратегічні орієнтири інклюзивної освіти потребують освітніх лідерів нової генерації, які здатні на засадах нової філософії освіти здійснювати організаційно-управлінську діяльність у закладах дошкільної, загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Педагогічний менеджмент інклюзивної освіти полягає у формуванні готовності педагогічних фахівців управляти процесом інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами, умінні працювати в команді психолого-педагогічного супроводу закладів дошкільної, загальної середньої освіти на засадах освітніх інновацій.

Проблеми професійного становлення менеджера інклюзивної освіти розкриваються у працях вітчизняних учених, таких як А. Колупаєва, І. Малишевська, Ю. Найда, Т. Сак, О. Таранченко, О. Федоренко, Л. Коваль та ін.). Науковці наголошують, що розбудова інклюзивної освітньої системи в Україні потребує удосконалення професійної організаційно-управлінської діяльності педагогічних фахівців, що сприяє розвитку інклюзивної освіти в

Україні. Наукові розвідки доводять, що сучасні педагогічні фахівці, які працюють в умовах інклюзивної освіти повинні бути висококваліфікованими професіоналами готовими до змін та нових суспільних комунікацій.

Головною умовою становлення менеджерів інклюзивної освіти є робота в команді. Професійна діяльність в команді забезпечує співуправління у ході обговорення стратегічних рішень, коли усі учасники освітнього процесу стають учасниками управління [1]. Співуправління набуває важливого значення для забезпечення ефективної спільної професійної діяльності команди педагогічних фахівців в умовах інклюзивної освіти. До основних якостей демократичного співуправління відносять такі професійно особистісні якості педагогічних фахівців як ініціативність, активність, креативність. Вони формують особистісну відповідальність і зацікавленість кожного педагогічного фахівця в ефективній освітній підтримці особи з особливими освітніми потребами. Успіх інклюзивної освіти залежить від високопрофесійної співпраці педагогічних фахівців, заснованій на принципах гуманізму, професіоналізму, науковості, адаптованості, цілеспрямованості, відкритості, толерантності [3].

Надзвичайно важливими рисами команди менеджерів інклюзивної освіти в умовах управлінської діяльності є спрацьованість усіх її членів. На думку А. Колупасової, спрацьованість це результат співпраці певних суб'єктів професійної діяльності, що характеризується продуктивністю роботи. Засадами спрацьованості є успішність та результативність саме спільної діяльності, яка передбачає злагодженість дій її учасників. Спрацьованість забезпечує спрямованість на виконання завдань та успішного досягнення результату [2]. Отже, для команди менеджерів інклюзивної освіти характерний найвищий рівень управлінської діяльності, яка залежить від їхнього професіоналізму.

Досліджуючи роль педагогів як менеджерів для надання якісної освіти особам з особливими освітніми потребами, О. Таранченко наголошує на створенні умов для постійного професійного зростання педагогічних

фахівців та надання їм відповідної підтримки. Науковець переконана, що «маючи змогу спілкуватися, ділитися своїми думками та обговорювати проблеми в атмосфері взаємної довіри та підтримки...» педагогічні фахівці усвідомлюють значущість своєї професійної діяльності [4].

Надзвичайно важливою для ефективної співпраці менеджерів інклюзивної освіти є культура професійного спілкування. До найважливіших механізмів професійного спілкування віднесли:

- комунікативні установки («я хочу це робити»);
- знання про механізми, стратегії, форми спілкування («я знаю, як це робити»);
- уміння застосовувати набуті знання з урахуванням проблемної ситуації («я вмію це робити») [2].

Професійне спілкування менеджерів інклюзивної освіти належить до висококультурної комунікації, яка засвідчує здатність педагогічних фахівців: діяти на основі етичних міркувань (мотивів); приймати обґрунтовані рішення в критичних ситуаціях; генерувати нові ідеї; працювати в команді.

Отже, педагогічний менеджмент інклюзивної освіти передбачає професійну управлінську діяльність що належить до висококультурної комунікації, забезпечуючи продуктивну організацію освітнього процесу та професійну співпрацю з урахуванням інклюзивного підходу.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н. В., Янко О. В. Теоретичні засади формування педагогічної команди як суб'єкту управління якістю роботи дошкільного навчального закладу. *Збірник наукових праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки)*. Вип. 1. Бердянськ: БДПУ, 2010. С. 48–53.

2. Колупаєва А. А., Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник. Київ: «А.С.К.», 2012. 192 с.

3. Малишевська І. А. Професійна співпраця педагогічних фахівців в умовах інклюзивної освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. №4 (22).

C.199–209.

4. Таранченко О. М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2011. № 1. С. 18–24.

Массанов Анатолій Вікторович

доктор психологічних наук,

професор кафедри теорії та методики практичної психології,

Університет Ушинського

ORCID 0000-0002-1002-4941

ПРОСОЦІАЛЬНІСТЬ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі принципи індивідуалізму і конкуренції стають все більш популярними. У зв'язку з цим, поняття «просоціальна особистість» набуває особливого значення. На відміну від стандартних моделей успіху, які часто підкреслюють досягнення і самоцінність, просоціальна особистість розглядається як носій якостей та цінностей, спрямованих на добробут інших людей і суспільства в цілому.

Просоціальна особистість відображає високий рівень емпатії, моральної свідомості та волі діяти на благо інших. Це людина, яка проявляє співчуття, здатність до співрозмови і взаємодії, вміння слухати та розуміти потреби та проблеми оточуючих. Вона не тільки дбає про свої особисті цілі, але також прагне сприяти розвитку суспільства і здійснює активні кроки для досягнення цього [1].

У нашому дослідженні про просоціальну особистість ми дослідимо вагомість цього концепту в сучасному світі та його вплив на різні сфери

життя. Так, просоціальна особистість завдяки емпатії створює підґрунтя для глибокого зв'язку між людьми, підтримує взаєморозуміння і покращує якість комунікації. Взаємопідтримка і допомога сприяє взаємній довірі, відчуттю безпеки і відкритості у стосунках. Вміння слухати та розуміти сприяє підвищенню взаєморозуміння і взаємній повазі. Просоціальна особистість, яка виявляє відкритість, чесність і надійність, сприяє підвищенню рівня довіри відносно оточуючих людей, що робить життя більш спокійним і задоволеним.

Здатність працювати ефективно в групі та співпрацювати з іншими людьми розширює можливості досягнення успіху, створює нові можливості для розвитку та забезпечує відчуття належності до громадськості.

Просоціальність може мати вплив на фізичне та психічне здоров'я особистості. Люди, які виявляють просоціальність, мають знижений ризик розвитку стресу, депресії та інших психологічних проблем [1].

Просоціальність є однією з умов досягнення генеративності в зрілому віці, згідно з Е. Еріксоном [2]. Генеративність (загальнолюдяність) передбачає створення та задоволення потреб наступного покоління, а також внесок у розвиток культури через просоціальну діяльність у сімейному та професійному житті. Протилежним поняттям є стагнація, яка характеризується глибоким почуттям застою, самотності та збідненням особистого життя [2].

Таким чином, просоціальність не тільки приносить користь оточуючим людям, але і має суттєвий вплив на саму особистість, покращуючи її життя та забезпечуючи внутрішню гармонію й задоволення.

Причини, що спонукають особистість виявляти просоціальність, можуть включати такі фактори, як вірування, переконання, страхи, набутий досвід, соціальні стереотипи, очікування та інші.

Причини, які можуть призвести до неприйняття просоціальної позиції, включають травмуючі враження з раннього дитинства, неправильну ідентифікацію з батьками, надмірне самолюбство, що виявляється у

прагненні створити образ успішної особистості, відсутність базової довіри до світу і самого себе та інші фактори.

Для посилення прояву просоціальності особистості важливо поєднання трьох компонентів: знання про норму (як зразок просоціальної поведінки), наявність відповідних почуттів та емоцій (як мотивація для вияву просоціальної позиції) та реалізація вчинку (дії та накопичення досвіду просоціальної поведінки).

Список використаних джерел:

1. Павелків Р. Просоціальний розвиток особистості / Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне: видавець О.Зень, 2013. 319 с.
2. Erikson E. Identity: Youth and Crisis. N. Y. : Norton. 336 p.

Матрос Ольга Олександрівна

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0001-6541-1941

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІТЕЙ ЗА МЕЖАМИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах соціальна профілактика має комплексний характер, ґрунтується на своєчасному виявленні та виправленні негативних інформаційних, педагогічних, психологічних, організаційних факторів, що зумовлюють відхилення в психологічному та соціальному розвитку дітей і молоді, в їхній поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля. Метою соціальної профілактики є не лише та не

стілки попередження розвитку негативних явищ, а створення умов для повноцінного функціонування суспільства та життєдіяльності окремих осіб.

У Листі Міністерства освіти і науки № 1/9-128 від 10.03.21 року дано рекомендації для проведення додаткових профілактичних заходів закладами освіти серед дітей та інформування батьків щодо компетентностей безпечної поведінки в цифровому середовищі, зокрема:

«Цифрове середовище, мережа Інтернет, сьогодні є не лише важливим джерелом інформації, але і способом комунікації, який нівелює перепони для спілкування. Через глобальний вплив COVID-19 діти проводять все більше часу в Інтернеті. Зауважуємо, що право дитини на безпеку та захист є базовим та поширюється на її життєдіяльність як онлайн, так і офлайн.

Разом з тим, не кожна дитина в Україні володіє достатнім рівнем знань щодо існуючих ризиків в цифровому середовищі та навичками безпечної поведінки в цифровому просторі. Діти мають право отримувати знання та підтримку у використанні цифрового середовища. Надавати таку підтримку є спільною відповідальністю батьків, педагогічних працівників, громади загалом. Залучення батьків до освітнього процесу, налагодження ефективних партнерських відносин сприятиме не лише ефективному досягненню результатів навчання, а й формуванню безпечного освітнього та родинного середовища для дитини.

Комунікація у віртуальному просторі має свої особливості. Так, інформаційно-комунікаційні технології є важливим інструментом у житті дітей під час здобуття освіти, соціалізації, самореалізації. Водночас, безконтрольне та безвідповідальне їх використання містить ризики для здоров'я, розвитку та благополуччям дітей, зокрема:

- контактні ризики (сексуальні експлуатації та зловживання, домагання для сексуальних цілей («грумінг», розбещення), онлайн-вербування дітей для вчинення злочинів, участь у екстремістських політичних чи релігійних рухах або для цілей торгівлі людьми);

- ризики контенту (принизливе та стереотипне зображення та надмірна сексуалізація жінок та дітей; зображення та популяризація насильства та нанесення собі ушкоджень, зокрема, самогубств; принизливі, дискримінаційні або расистські вирази або заклик до такої поведінки; реклама, контент для дорослих);
- ризики поведінки (залякування, переслідування та інші форми утисків, розповсюдження без отримання згоди сексуальних зображень, шантаж, висловлювання ненависті, хакерство, азартні ігри, незаконне завантаження або інші порушення прав інтелектуальної власності, комерційна експлуатація);
- ризики для здоров'я (надмірне використання призводить до позбавлення сну та фізичної шкода)» [2].

Всі перераховані вище ризики не є вичерпними, постійно оновлюються та здатні негативно вплинути на фізичне, емоційне та психологічне благополуччя дитини.

У Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі зазначено, що «Ефективність виховання дітей і молоді в цифровому освітньому просторі значною мірою залежить від партнерської взаємодії батьків і вихователів, яка виступає як взаємоузгоджена і взаємовідповідальна діяльність, в основу якої покладаються діалог, рівні права, добровільність участі, взаємна зацікавленість сторін. Така взаємодія передбачає обмін взаємодіючих сторін інформацією і формами діяльності з метою підвищення інтелектуальних можливостей дітей та молоді, розвитку їхніх здібностей, зміцнення фізичного, психічного й соціального здоров'я, забезпечення їхньої безпеки в цифровому просторі.

Батьки та вихователі мають знати про інтернет-ризики для дітей і молоді: інтернет-залежність, маніпулятивні технології, доступ до небезпечного контенту (порнографія, екстремізм), схильність до суїцидальної поведінки, кібербулінг/тролінг, пропаганда наркотиків, утягування в ігри на

гроші, секстинг, онлайн-грумінг, розбещення, утягування в кримінальні тенета і проституцію.

Основними напрямками партнерської взаємодії батьків і вихователів щодо попередження негативних впливів цифрового середовища на дітей та молодь є:

- дистанційне консультування сімей – за допомогою безкоштовних програм, які дозволяють вибудовувати консультації в режимі реального часу (Скайп/Skype), за сприяння спеціального Інтернет-форуму зв'язку з адміністрацією закладу, на сайті закладу освіти;

- групове консультування сімей з використанням Інтернет-мережі (батьківські збори в Інтернет-просторі), у процесі якого відбувається обговорення спільних організаційних і виховних питань, обмін досвідом, візуалізація і презентація власних досягнень, спільний перегляд з наступним обговоренням відео- та аудіоматеріалів з виховних проблем тощо;

- Інтернет-анкетування сімей за допомогою існуючого сервісу docs.google.com, метою якого є встановлення існуючих проблем з належного виховання дітей /профілактики насилля та інтернет-ризиків для дітей і молоді з подальшою допомогою спеціалістів (педагогів, психологів, медичних працівників тощо) у їхньому вирішенні;

- організація вебквестів для сімей з використанням Інтернет-ресурсу, за допомогою яких сім'ям пропонується пройти заданим маршрутом та вирішити певні проблемні ситуації;

- ведення «Instagram-щоденника» батьківства, що сприяє обміну корисною й цікавою інформацією, розширенню батьківської спільноти, активізації інтересу батьків у пізнанні та поширенні новітніх розвивальних і виховних методик, вправ у практику сімейного виховання;

- обговорення сучасних телевізійних передач та Інтернет-ресурсів з проблем сімейного виховання як інформаційних джерел формування 45 педагогічної культури батьків. Із цією метою доцільне: – ознайомлення батьків з пізнавальними сайтами із сімейного виховання дітей усіх вікових

категорій («Материнство», «Мамам про дітей», «Секрети родинної педагогіки», «Інтернет-портал «Моя дитина», «Батьківський Webклуб», «Дитяча ігрова кімната», «Як виховати успішну дитину», «Інтернетенциклопедія сім'ї, материнства, дитинства», «Розвиток дитини – сайт для розумних батьків», «Український сімейний ресурс», «Дитяча психологія для батьків»), проведення групових та індивідуальних консультацій – організацію вебінарів, віртуальних конференцій, під час яких у середовищі Skype чи на Zoom-платформі батькам пропонуються Інтернетзустрічі з фахівцями (педагогами, психологами, логопедами, соціальними працівниками, педіатрами, юристами тощо);

– організацію в медіапросторі гуртків за спільними інтересами, із цією метою доцільним є створення електронних спільнот сімей за допомогою програми Google – Classroom;

– підвищення самоосвіти батьків і вихователів за допомогою сайту Prometheus – проекту різних безкоштовних онлайн-курсів, створених найкращими викладачами провідних університетів, які знаходяться у вільному доступі» [1, с. 44].

Отже, сучасні виклики для дітей провокують їх інтернет залежність з насиченим негативом. Тому основне завдання для соціальних працівників, педагогів, батьків та відповідних державних органів влади від небезпеки, яка існує у соціальних мережах. Здійснювати постійну профілактичну, попереджувальну роботу, аби уникнути негативних проявів серед дітей за межами закладу загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Національна академія педагогічних наук України. Київ, 2021. 52 с. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf> (дата звернення: 4.03.2023).
2. Щодо необхідності проведення додаткових профілактичних

заходів в середовищі дітей та підвищення обізнаності батьків: Лист МОН № 1/9-128 від 10.03.21 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-neobhidnosti-provedennya-dodatkovih-profilaktichnih-zahodiv-v-seredovishi-ditej-ta-pidvishennya-obiznanosti-batkiv> (дата звернення: 4.03.2023).

Мироненко Анастасія Павлівна

студентка 3 курсу, освітня програма

231 Соціальна робота

НУ «Запорізька політехніка»

Науковий керівник:

Балухтіна Олена Миколаївна

кандидат історичних наук, доцент, доцент

кафедри соціальної роботи та психології

НУ «Запорізька політехніка»

ORCID 0000-0002-1085-6908

ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗА КОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ

Діяльність жіночих громадських організацій (далі – ГО) є важливим елементом розвитку сучасного суспільства. Жінки складають переважну більшість населення в країнах світу, але їхній голос та інтереси не завжди представлені на високому рівні у різних сферах життя. Саме тому жіночі ГО роблять акцент на їхніх проблемах, потребах та правах. Одна з основних сфер діяльності таких організацій – захист прав жінок та дівчат. В першу чергу, це боротьба з насильством, стереотипами, дискримінацією, забезпечення прав репродуктивного здоров'я та контролю над власним тілом. Також жіночі ГО займаються питаннями соціальної справедливості та економічної нерівності; працюють над забезпеченням доступу до освіти, охорони здоров'я і робочих місць; допомагають жінкам з низьким рівнем

доходів у вирішенні соціальних та економічних проблем [1, с. 87–90]. Окрім того, жіночі організації відіграють важливу роль у формуванні політики, особливо на рівні місцевих громад та регіонів. Вони допомагають забезпечувати більш активну участь жінок у прийнятті політичних рішень.

Залежно від діяльності жіночі ГО розділяються на наступні види:

1. Організації, котрі працюють над визнанням прав жінок на рівність, належне материнство та доступ до освіти, здоров'я, соціального захисту.

2. Організації, які сприяють розвитку жіночого підприємництва. Вони надають жінкам ресурси для підтримки власного бізнесу.

3. Організації, які працюють у сфері культури і мистецтва.

4. Організації, які працюють у сфері освіти та розвитку. Вони сприяють підвищенню кваліфікації та особистісному розвитку жінок, допомагають забезпечити доступ до необхідних ресурсів.

5. Організації, які займаються захистом прав та інтересів певних категорій жінок, наприклад, з обмеженими можливостями, жертвами насильства, мігранток та інших [2, с. 74–82].

Серед проблем, які виникають в діяльності жіночих ГО є недостатній доступ до фінансування та ресурсів. Багато з них працюють на добровільних засадах та мають обмежене фінансування. Іншою проблемою є відсутність розуміння важливості ролі таких організацій та недостатнє визнання їхнього внеску у розвиток суспільства. Це може призвести до того, що діяльність жіночих ГО не буде належним чином оцінена та підтримана, що впливає на ефективність діяльності й можливості впливати на розвиток соціуму.

Зазначені організації мають важливе значення для створення мережі жіночої солідарності та обміну досвідом. Вони допомагають жінкам розвивати свої ідеї та проекти і впроваджувати в життя.

За кордоном прикладом успішної діяльності є мережа Women in Business, яка об'єднує жінок-підприємців, сприяє їхньому розвитку і надає підтримку. Дана мережа допомагає жінкам отримувати доступ до

фінансування та ресурсів, розвивати бізнес-навички і створювати нові можливості для успішного підприємництва. Зразком у сфері боротьби зі стереотипами і дискримінацією є міжнародна організація Women's International League for Peace and Freedom, яка працює над забезпеченням прав жінок на мир та справедливість, розвиток жіночого лідерства, боротьбу зі збройними конфліктами.

В нашій державі яскравим представником захисту прав і можливостей жінок та благополуччя дітей є Всеукраїнська ГО «Жіночий консорціум України», заснована влітку 2001 р. Вона об'єднує 25 жіночих громадських організацій та має 15 обласних осередків. Це місцеві та регіональні незалежні заклади та установи, які працюють над вирішенням таких пріоритетних завдань: отримання жінками рівного доступу до прийняття рішень; розширення соціально-економічних можливостей жінок; правова освіта для жінок та молоді; підтримка жінок у складних життєвих обставинах; нівелювання впливу гендерних стереотипів у всіх сферах приватного та професійного життя людини; захист прав дітей. Команда «Жіночого консорціуму України» має великий досвід адміністрування проєктів (більше 70) та підготовки тренерів, лекторів, консультантів. Підготовлено 120 тренерів за різними напрямками для роботи із соціальними працівниками та психологами у відповідній сфері.

Отже, діяльність жіночих ГО є вкрай важливою, бо спрямована на захист прав жінок, на боротьбу зі стереотипами та дискримінацією, створення можливостей для саморозвитку та активної громадської позиції. Безумовно, цей внесок у розвиток суспільства необхідно визнавати та підтримувати на рівні держави, а також розширювати доступ до ресурсів і фінансування.

Список використаних джерел:

1. Воровка М. І. Становлення громадських жіночих організацій у незалежній Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. №75. Т.1. С. 87–91.

2. Левченко К. Б., Швед О. В. Громадські організації України в системі запобігання та протидії домашньому насильству. *Право і безпека*. 2020. №1. С. 74–82.

Міщенко Марина Сергіївна

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології,

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-4415-1305

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ІКТ ПІДТРИМКИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний період розвитку суспільства характеризується посиленням ролі інформації та знання, які стають чинниками суспільного прогресу та добробуту. Розвиток інформаційного суспільства зумовлює зміни практично у всіх сферах життєдіяльності: від політики й управління до освіти і культури. Доступність інформаційно-комунікаційних технологій кардинально змінює способи роботи з даними, спрощує процеси отримання знань, обміну досвідом та взаємодії між людьми.

Неспроможність здобути освіту позбавляє осіб з інвалідністю можливості отримати професію, гідну заробітну плату й суспільне визнання. За оцінками Всесвітнього Банку 20 % найбільш вразливих людей в світі мають різні форми інвалідності. Рівень грамотності серед осіб з особливостями психофізичного розвитку (у глобальному вимірі) складає всього 3 %, а безробіття – 80 % [198]. Часткове вирішення зазначених соціальних і освітніх проблем можливе за рахунок підвищення доступності ІКТ для окремих категорій населення [91].

Головною умовою успішного впровадження інклюзивного навчання є забезпечення суб'єктів інклюзивного навчання доступом до ефективних

засобів підтримки: ІКТ, асистивних технологій тощо; організація підготовки та підвищення кваліфікації педагогів в аспекті вивчення можливостей, опанування методик використання програмно-апаратного забезпечення, веб- і хмаро орієнтованих технологій як засобу підтримки інклюзивного навчання.

Серед основних напрямів, за якими доцільно здійснювати ІКТ підтримку інклюзивного навчання, варто відзначити такі: визначення початкового рівня особистісного розвитку учня (студента), тобто вихідного рівня, з яким він/вона розпочинає навчання; підтримка особистісного розвитку шляхом формування нових навичок або розвитку вже набутих; покращення доступу до освітніх ресурсів; подолання географічної чи соціальної шляхом комунікаційної та мережної підтримки; посилення мотивації до використання та обізнаності щодо переваг ІКТ як засобу підтримки інклюзивного навчання [199].

Серед основних типів ІКТ, доцільних для використання в якості засобу підтримки інклюзивного навчання, виокремлюють: стандартні технології – персональні комп'ютери (настільні ПК, переносні ПК (ноутбуки, нетбуки), планшетні ПК (планшети) та ін.) з вбудованими функціями налаштування для осіб з ОПФР; доступні формати даних, або альтернативні формати – наприклад, доступний HTML; DAISY – стандарт цифрового формату для запису цифрових аудіо книг (digital talking books); брайлівські принтери, дисплеї і синтезатори мови тощо; асистивні (допоміжні) технології – слухові апарати, пристрої для читання з екрану, клавіатури зі спеціальними монітором.

Важливо відмітити, що самого лише впровадження ІКТ недостатньо для вирішення всіх проблем навчання осіб з інвалідністю. Невід'ємною умовою є вмотивованість, бажання педагогів застосовувати і розвивати інноваційні методики навчання або адаптувати вже існуючі до вимог часу. Необхідно створити умови для кожного учня/студента, щоби він/вона мали можливість здобувати необхідні відомості та демонструвати навчальні

результати у зручний для себе спосіб. Для цього потрібно інтегрувати ІКТ в усі освітні програми, щоби вони гармонійно доповнювали, підтримували їх реалізацію.

Вимоги до якості освітніх ресурсів постійно зростають. Залишається відкритим питання, які саме засоби і технології доцільно використати для того, щоби досягти кращого педагогічного ефекту, поліпшити результати навчання, більш повно реалізувати потенційні можливості застосування засобів ІКТ, спростити доступ до потрібних даних і сервісів, досягти задоволення потреб кожного користувача.

Отже, ІКТ може стати суттєвим чинником позитивних змін, адже їх застосування дозволяє залучити більшу кількість учасників освіти з меншими витратами, задовольнити вимоги соціальної справедливості для всіх груп населення, відкриває широкі перспективи для покращення якості освіти, її доступності для осіб з особливостями психофізичного розвитку, сприяючи рівному доступу до інформації та освітніх послуг, повноцінній і плідній суспільній інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Носенко Ю. Г. Електронна інклюзія як ефективна стратегія забезпечення доступності і відкритості освіти. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. пр. 2016. № 2 (17). С. 116–123.
2. ICT for inclusion: reaching more students more effectively. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214675.pdf>.
3. ICTs in Education for People with Special Needs : specialized training course. Moscow : UNESCO Institute for Information Technologies in Education, 2006. 160 p. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214644.pdf>

Моргай Лілія Анатоліївна

доктор філософії,

доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID: 0000-0002-6550-1389

ВОЛОНТЕРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Волонтерство – це форма благодійної діяльності, спрямована на допомогу іншим, і базується на законності, рівності, добровільності, безоплатності й неприбутковості [2].

Волонтерський рух почав свою активну позицію із 2022 року у зв'язку з війною. На тлі війни ми є свідками того, як швидко налагоджуються координаційні та логістичні процеси, закупівля, інформаційна підтримка. За декілька тижнів хаотичних рухів вибудувались логічні ланцюжки постачань, підвищилась ефективність волонтерів усіх напрямів.

Волонтери своєю діяльністю: забезпечують Збройні сили амуніцією та військовими приладами; займаються евакуацією та перевезенням біженців і переселенців; донорством; пошуком дітей та їхніх батьків; пошуком прихистку; забезпеченням одягом, їжею, ліками, речами найпершої потреби; порятунком тварин; допомогою самотнім людям поважного віку; інформаційною підтримкою. Вони надають безкоштовну допомогу у межах свого професійного напрямку – психологічні, рекламні, медичні послуги, пошиття одягу тощо.

Волонтерські організації можна поділити на: офіційні (такі волонтери зареєстровані у державному реєстрі, є документи, що підтверджують діяльність, та спрощені алгоритми перетину кордонів); неофіційні

(формовані стихійно, не мають офіційного статусу, діють від власного імені, як приватні особи) [2].

Офіційні волонтерські організації обов'язково мають пакет документів, що засвідчують їх правовий статус та дозволяють працювати з міжнародними організаціями, юридичними особами, а також залучати інвестиції та отримувати гранти від уряду.

Волонтери ведуть звітність про витрачені кошти та використані ресурси, яку викладають у відкритий доступ. Зазвичай на власній вебсторінці, де кожен може з ними ознайомитись. Представники цих організацій також мають документ – паспорт волонтера, який засвідчує належність людини до конкретної організації чи проєкту.

Організація може охоплювати великий спектр напрямків допомоги. Наприклад, вони купують військову амуніцію та прилади великими партіями в сусідніх країнах, отримують фінансування або безпосередньо речі/товари/продукти від закордонних фондів [2].

Неофіційні, або самоорганізовані, волонтерські організації зазвичай формуються у разі потреби та за особистою ініціативою. Вони перебувають поза правовим статусом, не мають офіційних звітів про витрачені кошти, не можуть приймати фінансування від юридичних осіб тощо.

Для того, щоб стати волонтером, необхідно ввести в пошуковик «волонтерські організації Україна» й ознайомтеся зі списком офіційних організацій. Зазвичай великі спілки приймають як допомогу кошти та пропонують вам обрати потреби, на покриття яких будуть витрачені гроші.

Самоорганізовані волонтерські об'єднання знайти нескладно. Ті, хто активно займається допомогою, постять про свою діяльність, у різних соцмережах закликають приєднатися.

Потрібно звертати увагу на дописи/сторізи людей, яким ви довіряєте, вони часто публікують посилання на тих, з ким співпрацювали, навіть, якщо це невеликі організації. Питайте у друзів про те, кого вони знають: сьогодні люди є найкращими ЗМІ, ви швидко знайдете потрібні контакти [3].

На сьогодні досить багато різноманітних організацій, які займаються волонтерською діяльністю, найвідоміші в Україні волонтерські організації:

1. Платформа, що об'єднує волонтерів, які забезпечують потреби ЗСУ і ТрО;
2. Благодійний фонд «Крила надії». Підтримка онкохворих дітей та дітей, що потребують трансплантації органів;
3. Благодійний фонд допомоги ветеранам та військовим «Повернись живим»;
4. Львівські волонтери, що забезпечують потреби військових «Допоможи фронту»;
5. Національна скаутська організація України «Пласт Львів»;
6. Некомерційна організація, що опікується літніми людьми «Життєлюб»;
7. Благодійний фонд Сергія Притули;
8. Допомога вимушеним переселенцям, тим, хто постраждав у зоні АТО Волонтерське об'єднання «Кожен Може допомогти»;
9. Організація для закупівлі амуніції, засобів захисту, зв'язку та розвідки, уніформи та харчування для військових «Армія SOS»;
10. Благодійна організація, що підтримує громадян, які відстоювали цінності демократії в нашій країні і постраждали через озброєний конфлікт «Восток SOS»;
11. Благодійний фонд «Регіональний фонд Благочестя» [1].

Отже, волонтером бути не просто. Якщо ви плануєте долучитися до волонтерського руху насамперед запитайте себе, скільки часу, зусиль, грошей ви готові віддати на це? Але потрібно не забувати, що велика кількість людей записуються у «лави» волонтерства, щоб збагатитися собі, забуваючи про тих людей, кому ця допомога дійсно потрібна.

Список використаних джерел:

1. Волонтерство під час війни. URL : https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+VW101+2022_T3/about.

2. Волонтерські організації, які зараз працюють в Україні.

URL : <https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine>.

3. Що таке волонтерська організація? URL : https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine#headline_1.

Моторна Марія Василівна,

аспірантка спеціальності 231 Соціальна робота Уманського державного

педагогічного університету

імені Павла Тичини

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЗВО

Наразі спостерігається динамічність соціальних процесів, які спрямовані на гуманізацію суспільства. Вказаний соціальний пріоритет – це методологічна основа організації процесів навчання та виховання особистості, а також формування її соціальної активності. Одним із напрямків на шляху гуманізації суспільства є ретельно продумана підготовка майбутніх соціальних педагогів на принципах гуманізму, поваги до інших та самоповаги, доброзичливості та милосердя, толерантності та неупередженого ставлення до осіб, що потребують допомоги, вимогливості до себе, динамічності та соціальної активності. Ці принципи головним чином є відображенням характеру соціального замовлення в системі професійної педагогічної освіти, яке має чітко окреслену законодавчу базу, представлену Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002), законами України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), в яких передбачені заходи, спрямовані на становлення соціального педагога в якості носія ефективних форм взаємодії із суб'єктами педагогічного процесу. Розмаїття напрямків, форм і методів волонтерської діяльності здатне відкрити значні перспективи задля активізації духовного, інтелектуального та культурного потенціалу, що визначає розвиток людини та суспільства і в наш час, і в майбутньому. Усвідомлення

місця та ролі волонтерської роботи в якості засобу особистісного розвитку та самореалізації, самовизначення та самоствердження, в якості способу надання допомоги людям, що її потребують, є шляхом не лише саморозвитку, а й професійного становлення.

Професійне становлення й особистісний розвиток майбутніх соціальних педагогів у ЗВО стане ефективнішим у випадку, якщо організація їхньої участі у волонтерській роботі відповідатиме цілому ряду умов: врахуванню особистісно орієнтованого підходу у навчально-виховному процесі; формуванню готовності студентів до майбутньої професійної діяльності; створенню соціально-виховного середовища для реалізації знань, умінь і професійно-особистісних якостей студентів. Проте можна відзначити недостатній рівень готовності студентів до волонтерської роботи, зокрема: низький ступінь мотивації до майбутньої професій, відсутність системних і глибоких знань про зміст, форми та методи, технології волонтерської роботи, низький рівень сформованості умінь щодо її виконання, недостатнє опанування професійно-особистісних якостей, потрібних для здійснення волонтерської роботи. Все це зумовило потребу в удосконаленні роботи ЗВО в цьому напрямку, необхідність розробки та впровадження моделі організації волонтерського руху майбутніх соціальних педагогів [1, с. 125].

Важливою складовою моделі організації волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників визначено Центр соціальних ініціатив і волонтерства – структуроване громадське об'єднання зі своїм положенням, створене для формування готовності майбутніх соціальних педагогів до волонтерської роботи. Реалізації мети і завдань діяльності Центру сприяла координація дій освітян і практиків соціальної сфери в процесі організації волонтерської роботи у ЗВО, зокрема: між університетською координаційною радою Центру соціальних ініціатив і волонтерства (рада з гуманітарно-виховної роботи, заступники деканів з виховної роботи, центр гуманітарних проблем освіти, кафедра педагогіки і психології, студентська рада) та громадською радою соціальних партнерів Центру

(управління/служба у справах дітей, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, притулки для неповнолітніх й дитячі будинки, міський центр реабілітації для неповнолітніх).

Мета і завдання діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства полягають в організації волонтерської роботи та підготовці студентів до здійснення професійних функцій шляхом залучення їх до добродійної діяльності, підтримці та розвитку соціальних ініціатив студентів. При цьому враховуються і принципи волонтерської роботи (гуманізм, милосердя, добровільність, альтруїзм, безкорисливість, гласність, законність, чуйність, самовідданість, співчуття, партнерство), і функції соціального педагога. Напрямки, зміст, форми та методи діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства наступні: підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності в процесі навчання (аудиторна робота: інтеграція педагогічних та соціально-педагогічних складових в межах навчальних дисциплін: «Соціальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Вступ до спеціальності», спецкурсу «Соціально-педагогічні основи волонтерської роботи»); реалізація професійно-особистісних якостей, знань та умінь студентів, що сприяє розширенню кола інтересів, професійній і особистісній самореалізації у позанавчальній роботі (участь у науково-дослідній роботі; навчання у школі волонтерів, діяльність тренерської студії); здійснення професійних функцій у позааудиторній волонтерській роботі в межах надання соціально-педагогічних, психологічних, інформаційних, просвітницьких, реабілітаційних, юридичних, дозвіллевих та освітніх послуг дітям, які їх потребують, шляхом проведення консультацій, бесід, різнопланових заходів: театралізованих вистав, благодійних і трудових акцій, вуличних ігротек, агіттеатрів та ін.) [3, с. 30].

У процесі запровадження моделі організації волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників в умовах ЗВО варто врахувати вміння, якими повинні оволодіти студенти: аналізувати та оцінювати складні життєві ситуації, в яких опинилися діти групи ризику та діти-сироти; обирати

необхідні форми, методи та засоби волонтерської роботи з різноманітними категоріями дітей; застосовувати на практиці особистісно орієнтований та диференційний підходи до роботи з вихованцями дитячих будинків та притулку для неповнолітніх; взаємодіяти на професійному рівні з фахівцями інших закладів, що надають допомогу дітям, які опинилися в складній життєвій ситуації (юристами, психологами, медичними працівниками та ін.) з метою забезпечення координації успішної соціально-педагогічної роботи; планувати та організовувати роботу з дітьми та підлітками, які цього потребують; розробляти та проводити соціально-педагогічні тренінги; застосовувати етичні норми соціального педагога/працівника в процесі волонтерської роботи з різними категоріями дітей; використовувати соціально-педагогічні методи у вирішенні життєвих проблем дітей і молоді; спілкуватися з клієнтами різного віку [5, с. 32]. Реалізація мети та завдань діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства та здобутки впровадження моделі можуть бути досягнуті завдяки наступним організаційно-педагогічним умовам: врахуванню особистісно орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі; створенню соціально-виховного середовища для реалізації знань, умінь і професійно-особистісних якостей студентів; впровадженню в процес підготовки навчального спецкурсу, який орієнтується на розкриття соціально-педагогічних основ волонтерської роботи.

Отже, модель організації волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників в умовах ЗВО є багатоаспектною. Зокрема, варто врахувати вміння, якими повинні оволодіти студенти.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко З. П. Волонтерство як складова підготовки майбутнього соціального педагога. *Вісник Дніпропетр. ун-ту. Сер. «Педагогіка і психологія»*. Вип. 12. Д.: Вид-во ДНУ, 2006. С. 124–131.

2. Бондаренко З. П. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. № 4. С. 50–59.

3. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу. Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді: Зб. ст. К. : Християнський дит. фонд, 2006. С. 24–33.

4. Бондаренко З. П. Студентська громада як один з факторів підготовки до волонтерської діяльності. *Проблеми педагогічних технологій: наук. зб. Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2004. Вип. 3 – 4 (28–29). С. 158–166.

5. Бондаренко З. П. Щодо особистісних якостей майбутніх соціальних педагогів у контексті волонтерської діяльності. Соціалізація особистості: збірник наукових праць. Том XXIX. К.: НПУ, 2007. С. 24–37.

6. Буздуган Я.М. Еволюція світового волонтерського руху. *Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал*. 2013. № 12. С. 7–9.

Наконечна Марія Миколаївна

кандидат психологічних наук, доцент

кафедри загальної та практичної психології,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

orcid.org/0000-0002-2437-0853

ПРОСОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Особистісний розвиток – це важлива складова сучасного життя людини та підвалина, завдяки якій людина самореалізується і відчуває себе щасливою, потрібною, живою. І в одному зі своїх проявів він реалізується в просоціальній активності – тобто діяльності індивіда на благо інших людей.

Просоціальна дія глибоко діалогічна в своїй сутності. Просоціальна дія

розуміється досить широко – від актів ввічливої підтримки до волонтерства, від дій зі сподіванням на реципрокну допомогу до найгероїчніших альтруїстичних актів. Чинити добро означає діяти просоціально. При цьому досягнення цілей добра і блага для інших можливе лише за наявності діалогічної позиції, тобто налаштованості сприймати, розуміти іншу людину та взаємодіяти з нею емпатично, конгруентно, відкрито, з намаганням врахувати цінності та світогляд іншого.

Просоціальна активність виявляється особистісно значущою і водночас такою, що о-значає психічне життя людини, наповнює його новими смисловими відтінками, сенсами, акцентами та ціннісними нюансами. Просоціальна активність стимулює розвиток відповідальності в людині. З іншого боку, людина відповідальна стає все більш просоціальною у своїх вчинках та діях. Людина як суб'єкт здійснює просоціальний акт, дію, вчинок, діяння; цим самим виявляються та розвиваються її самостійність, відповідальність, ініціативність, та різні моральні якості.

Просоціальна активність мультисуб'єктна, адже вона включає кількох учасників – від діадної взаємодії до проєктів національного або навіть міжнародного, глобального масштабу. Крім того, просоціальна активність припускає існування різних соціальних ролей, які можуть змінюватися: волонтер може стати професійним консультантом, в інших життєвих обставинах той самий індивід може сам потребувати допомоги.

Просоціальність є проактивною особистісною характеристикою. Вона ніколи не буває тотально реактивною, не буває виключно відповіддю на стимул. Справжня просоціальність пов'язана з ініціативою, відповідальністю, самостійністю суб'єкта, його сутнісним самовиявленням засобами моральних вчинків, дій, діянь. Просоціальна активність особистості є полімотивованою та тісно пов'язана з такою особистісною підструктурою, як спрямованість.

Просоціальна взаємодія як діалог існує в інтерсуб'єктних вимірах, будучи насиченою як особистісними, так і суспільними, культурними, історичними смислами. Людина розвивається, вступаючи у діалог; з іншого

боку, моральний розвиток особистості започатковується просоціальним діянням. Просоціальна активність особистості різнокомпонентна; це множинно опосередкований засіб буття людини в різних її світах: внутрішньому, зовнішньому, культурному, духовному, суспільному, творчому etc.

Просоціальна дія як активність на благо інших є сутнісно діалогічною, а справжній діалог глибинно просоціальним. Важливим при розкритті просоціального характеру діалогу є його смислова наповненість та принципова відкритість, незавершеність, орієнтованість на вічні, граничні цінності добра, істини, краси, святості. Відпочатковість існування просоціальної орієнтації особистості може бути доведена як онтогенетично – в актах піклування, емпатії та турботи маленьких дітей, так і філогенетично – в досліджених фактах активної небайдужості наших предків до слабших представників своєї соціальної групи. Множина просоціальної активності перетинається з множиною моральності; їх спільна область – це активна реалізація моральних настанов.

Отже, просоціальна активність людини глибоко взаємопов'язана з особистісним розвитком та є фактично психологічним ресурсом для того, щоб індивід прагнув до все більшої досконалості в різних сферах життя.

Недошовенко Євгеній Анатолійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Науковий керівник:
Полехіна Вікторія Миколаївна

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ

Молодь – диференційована соціальна група, яка набуває рис соціальної спільноти та має специфічні, соціально-психологічні, соціальні, культурні та інші особливості, у тому числі і способу життя, перебуває у процесі соціалізації, має свій соціальний вік і відповідно до потреб часу має бути творцем або зачинателем нової соціальної та культурної реальності [1, с. 460].

Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021 р.) визначає молодь, як особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах (до 1998 р. - з 15 до 28 років) [3, ст. 1].

Поширений інтерес до вивчення молодіжних проблем обумовив розвиток нової науки – ювенології (або юнології). Предметом вивчення якої є молоде покоління.

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців, такі як: Д. Аусубель, М. Титма, С. Фріт, А. Бистрицький займалися проблемами молодіжних субкультур і соціологією молоді, поняття «молодість» та «молодь» розглядають у трьох аспектах: як визначений молодіжний вік; як певний стан, обумовлений соціально-культурними критеріями; як певну групу чи покоління з притаманними їй цінностями [2, с. 150].

Молодь – це майбутнє нашої держави, яке визначається інтелектуальним потенціалом, економічним, політичним та соціальним життям [2, с. 150]. Саме тому соціальна робота з молоддю є такою важливою, а проблеми молоді глибоко досліджуються в нашій країні.

Наразі існує декілька напрямів теоретичного осмислення молоді, її місця і ролі в суспільстві: як носія психофізичних рис молодості, як окремої культурної групи зі своїми культурними якостями та функціями, як об'єкта та суб'єкта процесу спадкоємності та зміни поколінь, де на перший план виходить її соціальна функція [2, ст. 151].

Проблеми, що виникають у процесі соціалізації молоді, поділяються вітчизняними науковцями на дві групи: *соціально-молодіжні проблеми* – визначення ролі та місця молоді в сучасному суспільстві та *особистісні проблеми молоді* – пошук сенсу життя; професійне самовизначення; кохання; створення власної сім'ї; взаємостосунки з однолітками; здоров'я [2, с. 151].

Соціальна робота з молоддю здійснюється відповідно до основних напрямків державної політики.

Найголовніші:

визначення правових засад соціальної роботи з молоддю.

створення найоптимальніших умов для розвитку молоді.

розробка державних програм підтримки молоді.

задоволення потреб у виборі діяльності.

участь у громадянській, оздоровчій, спортивній та культурологічних позиціях [1, с. 461].

Механізмом формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні є: законодавча база, Президент України, структурні підрозділи, які займаються проблемами молоді, соціальні служби для молоді, фонди та об'єднання громадян, які зацікавлені у роботі з молодим поколінням [1, с. 462].

Об'єктами соціальної роботи з молоддю є:

- безробітня молодь.

- молодь яка навчається.
- молоді сім'ї (в тому числі і малозабезпечені).
- молодь, яка має відхилення у здоров'ї.
- молодь, яка має відхилення у поведінці.
- біженці, переселенці та сироти.

Головною метою соціальної роботи з молоддю є створення умов, які спрямовані на орієнтування особистості, розумінні її ролі в суспільстві, соціальну адаптацію та самореалізацію.

Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001 р.) визначає термін «соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю», як діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ, що здійснюють соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, а також фахівців з соціальної роботи, волонтерів, які працюють на соціальну підтримку сімей, дітей та молоді, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення потреб та інтересів [4, ст. 3].

Таким чином, соціальна робота з молоддю має важливий вплив на формування активної громадянської позиції, самореалізацію та формування особистості в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: Теорія і практика: навч. Посіб. Вид. 2-ге., переробл. та допов. Київ, 2008. 574 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / редкол.: проф. І. Д. Зверева та ін. Київ; Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
3. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 22.05.2021 р. № 1414-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. №28. ст. 233.
4. Про соціальну робота з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 15.12.2021 р. № 2558-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №42. ст. 213.

Нікітіна Наталія Петрівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мов і методики їх викладання,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка
ORCID 0000-0002-7320-4819

«ШТУЧНЕ СПІЛКУВАННЯ» ЯК НАСЛІДОК ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

*Для успіху в житті вміння
спілкуватися з людьми набагато
важливіше за наявність таланту.*

Джон Леббок

Звичайно, що більшість успішних людей сучасності однозначно скажуть, що одним із чинників їх досягнень стало вміння ефективно спілкуватися в будь-яких ситуаціях. Таке вміння важливе не тільки для того, щоб побудувати кар'єру, а й мати справжніх друзів, родину, колег, партнерів тощо. Власне, комунікативна компетентність людини є підґрунтям професійного зростання і щасливих міжособистісних стосунків. Протягом життя ми вдосконалюємо навички спілкування, вчимося правильно й точно висловлювати свої думки, переконувати колег і друзів, тим самим досягаючи взаєморозуміння і гармонії. Здійснювати ефективну комунікацію дитина вчиться спочатку в садку, школі, а потім у ЗВО вдосконалює набуті навички вербального й невербального спілкування. Оскільки людина – істота соціальна, то й понад усе вона прагне обмінюватися думками, переживаннями, враженнями, тобто вступити в процес комунікації задля задоволення своїх природних потреб. На жаль, ковід і найстрашніша подія XXI століття, військова агресія росії, змусили і молоде покоління, і педагогів звернутися до дистанційної освіти. На сьогодні вже багато зауважено і

Свої наукові розвідки цій темі присвячували як вітчизняні науковці, а саме: Биков В., Мушка І., Захарова І., Лисенко І., Ісмаїлова І., Доценко С., Прокопенко І., Тимощук О., так і зарубіжні Шлоссер Л.А. та Барак М. [4]. У наказі МОН України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» наголошується, що це взаємодія суб'єктів навчального процесу, *віддалених один від одного*, яке ґрунтується на новітніх інформаційно-комунікаційних та психолого-педагогічних технологіях.

Відповідно актуальність проблеми безсумнівна, оскільки, по-перше, умови, у яких перебувають учасники освітнього процесу (спочатку всесвітня пандемія, а зараз війна в Україні), сприяють розвитку дистанційного навчання; по-друге, сьогодні активно вдосконалюються підходи, методи, технології, мобільні засоби та можливості спілкування викладачів і студентів.

Так, удосконалюються форми дистанційного навчання і втрачається найважливіший аспект – спілкування між студентами. На жаль, питання «штучного спілкування» або спілкування студент/ студент в умовах дистанційної освіти не береться до уваги, не привертає уваги науковців. Тому метою нашої розвідки став аналіз спілкування студент/ студент під час дистанційного навчання; дослідження набуття учасниками освітнього процесу навичок спілкування та наслідків «штучного спілкування».

У дослідженні використали такі методи, як емпіричні (опис і дослідження) та загально-логічні (узагальнення, моделювання, аналогія).

Традиційна освіта має на меті сприяти накопиченню студентами теоретичних знань, умінь і практичних навичок. Дослідник О. Тимощук наголошує на таких перевагах дистанційної освіти, як:

- залучення великої кількості студентів;
- зменшення витрат на організацію та проведення навчального процесу;
- підвищення якості навчання завдяки ІКТ, самостійної роботи;
- використання єдиного інформаційного середовища освітнього

навчального закладу. [3]

Усі перераховані переваги сприяють певній якості освіти. Проте однією з проблем такого навчання стає соціальна та психологічна ізольованість молодого покоління, у якого є природня потреба в задоволенні процесу говоріння (соціалізація, піраміда Маслоу), а у віці від 17 до 30 вона має високий рівень. Звичайно, хтось заперечить, що під час відеоконференцій на платформах «Zoom», «Google Meet» тощо студенти і викладач бачать один одного (відбувається насамперед невербальне спілкування), спілкуються, обмінюються позиціями, висловлюють побажання (і знову ж таки за умови якісного інтернету, де є відеозв'язок). Зауважимо, що, по-перше, спілкування обмежене в часі, тобто тільки академічний час, виключається перерва, під час якої раніше відбувалося міжособистісне спілкування, яке привчало до умінь і навичок безпосереднього спілкування. По-друге, акт комунікації обертається навколо навчального матеріалу, а це, як відомо, тільки частина потреби говоріння, обміну думками з метою створення не тільки правдивої картини світу, а й здатності вступати в Діалог зі світом, з Іншим тощо. Людина, що нездатна вступати в діалогічні стосунки, опиняється на межі, не відчуває себе щасливою, не здатна чути й розуміти, бо відбувається монологічне життя, тобто відчуження «Я» від світу [1], що призводить до непередбачуваних наслідків. По-третє, значна кількість студентів наголошує на самотності, бо неможливо обмінюватися поглядами, розуміти рухи тіла, жести, міміку, тобто не набуваються навички невербального спілкування (наслідки будуть проявлятися пізніше).

Атрибутом «штучного спілкування» стають смайлики, які покликані замінити вираз обличчя, проте відмінність між ними глобальна. Через смайлики може відбуватися свідомо маніпуляція, тобто за допомогою смайликів ми імітуємо підсвідомо або свідомо почуття або ж приховуємо їх. Якщо людина щиро посміхається, то змінюється і вираз очей, і з'являються зморшки, що є ознакою щирості. Смайли ж імітують певні ідентичності. У кінці повідомлення ставиться сумний смайл – і ми зчитуємо так: це не тому

що сумно, а тому що респондент хоче привернути нашу увагу, змусити нас зробити щось, і це вже є маніпуляцією.

Таким чином, ми розглянули тільки один аспект «штучного спілкування» і його впливу на комунікативні навички молодого покоління, хоча їх значно більше, причому наслідки поки що можемо тільки спрогнозувати.

Отже, дистанційне навчання, безперечно, має значні переваги в набутті освіти, проте найбільшою загрозою, на наш погляд, наслідком такої освіти є відсутність комунікації або спілкування студент/ студент: спілкування на абстрактні, загальнолюдські теми, а не тільки на навчальні. На жаль, наслідками «штучного спілкування» на сьогодні стають також самотність, нудьга, асоціальність і відчуження від себе і світу. І це тільки оприятнені аспекти неможливості вступити в комунікативний акт не тільки зі своїми ровесниками, а й будь з ким. Більш глибокі зрушення відбудуться пізніше, після навчання, уже під час роботи. Тому надзавданням педагогів стає організація таких методів і форм дистанційної освіти, яка б дозволила студентам вступати в міжособистісні діалогічні стосунки, які б сприяли професійному зростанню і вдосконалювали навички спілкування. Такі потреби можуть вдовольнити різноманітні курси, покликані залучити студентів до діалогічних стосунків з метою набуття ними комунікативних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Нікітіна, Н. Bastіони сучасної технічної довершеності (на матеріалі жіночої прози кін. ХХ - поч. ХХІ ст.). Слово і час. 2011. № 1. С. 85-92.
2. Олексюк, О., Теряєва, Л. і Теряєв, В. Особливості організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Освітологічний дискурс. 2023. 1(40) (Бер 2023), 40–58. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.13>.

якість життя студентів сучасних закладів різних типів. *Art of Medicine*. 2020. № 4. С. 124–128.

3. Barak M. Science teacher education in the twenty-first century: A pedagogical framework for technology-integrated social constructivism. *Research in Science Education*. 2017. № 47 (2). P. 283–303.
<https://dx.doi.org/10.1007/s11165-015-9501-y>

Осетрова Оксана Олександрівна

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціології, соціальної роботи,
публічного управління та адміністрування,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
ORCID [0000-0002-7598-1144](https://orcid.org/0000-0002-7598-1144)

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Наразі, у ситуації війни, зніційованої рф проти України, усі проблеми набули нового значення й звучання. Стосується це й дослідження соціального, психологічного та педагогічного аспектів проблеми гендерної освіти у сучасній Україні, зокрема, та в усьому світі загалом. У даному контексті, на моє глибоке переконання, сучасна гендерна освіта має безпосередньо базуватися на такому принципі діалектичного методу, як конкретність істини, що передбачає не просту констатацію, а оперування конкретними історичними фактами. Під цим кутом зору й розгортатиметься дана робота, спрямована на розкриття принципу гендерної рівності, якого дотримуються українці протягом усього процесу свого національного формування, становлення й розвитку – із сивої глибини століть (з язичницьких часів) і дотепер.

Зупинімося лише на трьох фактах.

1. Приклади з язичницьких часів.

Наші предки надзвичайно шанували маловідоме наразі жіноче божество, довгий час забуте, Матір-Сва-Славу – (бачимо спільний корінь з іменем Сварога; варто відмітити, що означальний займенник «сва» має значення «вся», «всеохоплююча», «всезагальна», інакше кажучи:: Сварог – Сва-рог – Всезагальний бог, Творець усього суцього). Йдеться про Прародильницю слов'ян, Всезагальну Матір. У «Велесовій книзі» вона постає в образі Птаха, турботливої Матері, яка принесла своїм дітям-слов'янам небесний вогонь на власних крилах. Цей образ є уособлення активної енергії дії, рушійної сили наших героїв, які у минулому відстоювали й захищали права та честь Її дітей на своїй Землі. Вітчизняні дослідники В. Гнатюк і Ю. Гнатюк відзначають, що Матір-Сва-Слава гармонійно поєднує особисте й загальне. Інакше кажучи, йдеться про славу як окремої людини, так і всього народу.

Іншим маловідомим жіночим божеством є Панна-Сонце, що несе людям й природі живильне тепло і світло (її опис містять колядки, веснянки, а також твори І. Нечуй-Левицького).

У «Велесовій книзі» зафіксовано й образ Берегині, спрямованої на збереження пам'яті про національні традиції праукраїнців.

2. Факт, притаманний усій історії українського народу.

У даному контексті важливо відмітити, що ставлення до жінки слугує максимально вагомим показником рівня культури народу загалом. З огляду на зазначене слід зауважити, що роль жінки в Україні (традиційно – жінка-мати, жінка-берегиня, а також жінка як громадський і політичний діяч (згадаймо, наприклад, діяльність великої княгині Ольги, що очолила два посольства у Візантії)) завжди вирізнялася своєю висотою та значущістю (чого, до слова, не було довгий час у країнах Західної Європи (згадаймо, у цих країнах доби Середньовіччя жінка мала «статус майна», за «псування якого» (не тільки каліцтво, але й убивство) у найкращому випадку чоловік міг відбутися штрафом)).

З огляду на зазначене доречно констатувати висновок щодо ролі жінки в

Україні, до якого після глибоких досліджень прийшов видатний український мислитель І. Франко, який резюмував: «Від давніх давен всі учені люди, котрі пильно придивлялися до життя руського народу, признавали, що русини обходяться з своїми жінками далеко лагідніше, далеко гуманніше й свободніше, аніж їх сусіди. Свобідна воля жінчини знаходить тут далеко більше пошанування, ніж, наприклад, у великоросів; в родині жінка займає дуже поважне і почесне становище, ба, навіть веде своє окреме (жіноче, домашнє) хазяйство побіч мужичого, до котрого мужик рідко коли мішається. Ніякого важнішого діла мужик не робить без поради з жінкою, ба дуже часто розумна і відважна жінка уміє у всім поставити свою волю супроти мужикової. Що вже й говорити о тім, що через таке чесне й людське держання жіноцтво руське мусило й само своїм характером вийти далеко краще, розвигіше, ніж се бачимо у сусідніх племен. Се також признали трохи чи не всі етнографи, не кажучи вже о великій щирості і ніжності чуття, котре такими чистими перлами вилилося в незлічимох чудово гарних піснях жіночих; уже сама зверхня подоба ... жіноцтва – складна, свободна, гарна; само його сміле та певне виступування супроти чужих людей – все то свідчить дуже корисно у поважнім, людським становищі жінок серед людського народу» [1, с. 210].

Зі свого боку, американський соціолог О. Шпенглер окреслив ролі чоловіка та жінки, безпосередньо зробивши наголос на тому, що чоловік, як воїн і політик, робить історію, а жінка, як мати, є історія.

3. Реалії сьогодення.

Жінки-захисниці, жінки-героїні, які обороняють українську Землю від ворожої навали; жінки-берегині, мами й доньки, які у тилу працюють на примноження всезагального блага; жінки у політиці, економіці, культурі, освіті, практичну діяльність яких спрямовано на відбудування та розвиток України; волонтерки та фахівчині із соціальної роботи, які ведуть боротьбу зі складними життєвими обставинами українців/українських сімей, – усі Жінки України пліч опліч з українськими чоловіками активно наближують Перемогу, за будь-яких обставин не втрачаючи Жіночності, Софійності та усіх важливих рис,

притаманних Березині Української Землі та всіх відданих Україні, хто проживає на її території.

Список використаних джерел:

Франко І. Жіноча неволя в руських піснях народних [Текст] / І. Франко // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Київ: Наукова думка, 1980.– Т. 26. – С. 210 – 253.

Пархета Любов Петрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури,

українознавства та методик їх навчання

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сьогодні, як ніколи, державна політика спрямована на входження України до європейської співдружності. Перед нами стоїть завдання створити умови для вдосконалення освіти відповідно до вимог Європейського освітнього простору. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації» (2022 р.) має чітке освітнє спрямування, яке повинне забезпечити впровадження принципу гендерної рівності як на практичному (освітньому), так і на теоретичному (науковому) рівнях.

Сучасний заклад освіти повинен давати здобувачам освіти можливість розвивати індивідуальні здібності й інтереси, незалежно від приналежності до тієї чи іншої статі. Для цього педагоги самі повинні володіти гендерною

соціалізації, володіти методикою гендерного підходу до виховання. Це, в свою чергу, зумовлює уведення в науковий обіг таких понять, як «гендерний підхід в освіті», «гендерний вимір в освіті», «гендерна чутливість». Розвиток гендерної культури є одним із основних викликів закладам освіти України, що орієнтує її на впровадження гендерного підходу як нової освітньої парадигми.

Як свідчить досвід, українська література має великий потенціал для формування гендерно-свідомих уявлень та виховання в гендерно-рівних цінностях.

Г. Токмань у монографії «Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенційно-діалогічна концепція» акцентує увагу на взаємодії учителя й школяра на уроках, що відповідає технології гендерного літературного навчання. Авторка дослідження поряд з іншими питаннями розглядає психологічні аспекти ранньої юності, а саме: рецепцію сприйняття учнями різної статі мистецького тексту, формування статевої ідентичності особистості. Г. Токмань пропонує традиційне групування персонажів художнього твору доповнити поділом за статтю, а де це потрібно, то й зробити його основним. Вважаємо за потрібне засобами художнього слова сприяти розвитку особистості учня, спонукаючи до діалогу його внутрішнього «Я» з мистецьким текстом. Нам імпонує думка вченої, що «розвиток людини відбувається різноманітними напрямками: старшокласник зазнає і поклику статі, і морально-етичних шукань, і проблем самоаналізу, і багатьох інших особистісних векторів руху, – перед ним постає загроза втрати почуття власної цілісності» [1, с. 46–47].

Як показує власний досвід, існують відмінності у сприйнятті художнього тексту учнями різної статі. Тому варто вплинути на становлення гендерної ідентичності учня, допомагаючи розв'язати складні життєві питання на зразках художніх творів. Наведемо декілька прийомів аналізу художнього твору у гендерному аспекті:

- ✓ ознайомлення з художніми творами, які містять персонажі різних

гендерів, які відображають різноманітні гендерні ідентичності та ролі. Це допомагає читачам розуміти, що існує багато шляхів бути чоловіком або жінкою, і що кожна ідентичність заслуговує на повагу та рівні можливості;

✓ порушення гендерних стереотипів. Українська література може протиставитися стереотипним уявленням про гендерні ролі та очікування. Твори можуть розкривати, що чоловіки і жінки можуть мати різні інтереси, здібності та мрії, які відхиляються від традиційних стереотипів, тим самим розширюючи уявлення здобувачів освіти про гендер;

✓ відтворення життєвих ситуацій. Українська література може створювати ситуації, які відображають реальні проблеми, з якими зіштовхуються гендерні меншини. Через історії та персонажів читачі можуть сприймати важливі питання, такі як дискримінація насильство, рівність шансів та інші проблеми, пов'язані з тендером;

✓ підвищення ендерної свідомості. Літературні твори можуть привертати увагу до гендерних проблем і пробуджувати емпатію у читачів. Через відображення складних ситуацій і почуттів персонажів, українська література може спонукати до обговорень та роздумів про рівні права та соціальну справедливість;

✓ використання навчальних матеріалів. Учителі можуть використовувати українську літературу як додатковий ресурс для гендерного виховання в закладах освіти. Це може включати аналіз текстів, обговорення гендерних та пошук альтернативних рішень.

Отже, гендерна літературна освіта є продуктивною в аспекті вивчення української літератури, адже формує у гендерному аспекті теоретико-літературну компетенцію учнів, сприяє побудові діалогу читача з художнім текстом та закладає основи для виховання культурної особистості.

Список використаних джерел:

1. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. К. : Міленіум, 2002. 320 с.

Пахотіна Тетяна Григорівна

Аспірант кафедри педагогіки, 3 курс

Науковий керівник: Бойченко Марина Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

ORCID0000-0002-5132-4326

ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Патріотичне виховання є одним із ефективних способів цілеспрямованого та ефективного формування особистості, особливо якщо розпочати виховну роботу в зовсім молодому віці. Патріотизм формує почуття належності до певної національної групи, прищеплює повагу та прихильність до традицій свого народу, його культурних здобутків, мови. Саме тому державою часто впроваджуються плани виховної роботи, що відображають прогрес просування у напрямку створення та впровадження нових програм, спрямованих на розвиток громадянського свідомого суспільства.

Величезний обсяг надбань у цій галузі має Республіка Польща, яка пройшла довгий шлях від отримання незалежності до цього дня і має чим поділитися з нами. У 1991 році була прийнята низка законів, що стосувалися системи освіти в цілому та патріотичного виховання зокрема. Відповідно до положення вступу до закону від 7 вересня 1991 року про систему освіти: «Освіта та виховання служать розвитку в молоді почуття відповідальності, любові до Батьківщини та поваги до польської культурної спадщини, відкриваючи при цьому цінності європейської та світової культур. Школа має створити кожному учневі умови, необхідні для його розвитку, підготувати

стаття 4 Закону, говорить: «У своїй дидактичній, виховній та піклувальній діяльності вчитель зобов'язаний керуватися добром учнів, дбати про їх здоров'я, моральні та громадянські позиції з повагою до особистої гідності учня».

Ми бачимо тут необхідність дбати про належний інтелектуальний і моральний розвиток підростаючого покоління, про його належне ставлення до країни, яке має характеризуватися патріотизмом і любов'ю до Батьківщини, повагою до національних символів і кольорів, повагою до традицій і звичаїв.

Цікаву активність спостерігаємо в польських школах та дитячих садочках: написання окремих програм з патріотичного виховання для кожного шкільного та дошкільного навчального закладу.

Такі програми містять як загальні для всіх складові – вивчення державної символіки, місцевих символів, елементів культури, таких, як пісні, художня література, поезія, мистецтво, проведення обрядів тощо, так і особливі для кожного регіону види діяльності.

Наприклад, програма в одному з дитсадочків Кракова включає заняття для дітей 6 років з географії (вивчити деталі карти своєї Батьківщини, найвизначніші елементи ландшафту, розташування міст та областей), історії (життєписи відомих поляків, визначних для Польщі людей), роботу з книжковими та патріотичними куточками в садочку, екскурсії просторами рідного краю для споглядання визначних місць, краси природи, вивчення архітектури та історії, різноманітні ігри, що допомагають вивчити історію, економіку, сучасне життя.[1]

А ось програма для дитячого садочку в Навойові розрахована навіть на більш молодший вік – від 3 років, і розрахована вона на тісну співпрацю з родиною, що дозволяє включити у виховну роботу і більш старше покоління.[2]

Програма з патріотичного виховання для школярів м. Катовіце включає також різнопланову роботу з вивчення місцевої природи, історії, символіки,

але передбачає вже активну участь школярів, різнопланові творчі та пошукові завдання, ігри та роботу в групах, що робить вивчення патріотичного матеріалу цікавим, різноплановим, не нав'язаним примусово, а свідомо обраним та вбудованим у дискурс повсякденного життя.

Отже, навіть з таких нечисельних прикладів ми можемо бачити, наскільки активно і плідно працює освітня система Республіки Польща в напрямку патріотичного виховання молоді та побудови громадянського суспільства, і не лише бачити, а й активно переймати багатий досвід сусідньої країни та впроваджувати його у нас.

Використана література

1. Польща моя батьківщина - освітній проєкт. – Електронний ресурс:[<https://docplayer.pl/128569295-Polska-moja-ojczyzna-projekt-edukacyjny.html>]
2. Програма патріотичного виховання. – Електронний ресурс: [<https://docplayer.pl/6126304-Program-edukacji-patriotycznej.html>]

Пеша Ірина Василівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації

Національний університет біоресурсів

та природокористування

ORCID 0000-0001-8367-2010

БАНКИ МОЛОДІЖНИХ ІНІЦІАТИВ ЯК МЕТОД ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ

Молодіжний банк – це інноваційна форма молодіжної роботи спрямована на підтримку молодіжних ініціатив щодо розвитку територіальних громад шляхом організації конкурсів благодійного фінансування молодіжних проєктів. Учасники молодіжного банку – молоді

волонтери, які створюють умови підтримки молодіжних ініціатив, а саме: займаються пошуком благодійників та коштів, залучають активну молодь до розробки соціальних проєктів, організовують та поводять конкурси молодіжних проєктів.

Перша молодіжна благодійна програма, в якій молоді люди шукали гроші на проведення конкурсу молодіжних соціальних проєктів і самостійно організовували і проводили конкурс, була впроваджена у 1985 році Громадським фондом Вашингтона (США). Молодіжні банки (YouthBanks) з 2002 року успішно працюють у США, Канаді, країнах Європи. Модель молодіжного банку є унікальним методом залучення молоді до прийняття рішень та вирішення проблем місцевої громади. Особи, які беруть участь у YouthBanks у всьому світі, з'єднані через мережу YouthBank International, яка почала офіційно працювати у квітні 2013 року.

Молодіжний банк – молодіжний банк ініціатив – некомерційна молодіжна організація, яка здійснює благодійну діяльність шляхом збору коштів та фінансової підтримки на конкурсній основі некомерційних проєктів, що реалізуються молоддю в територіальних громадах. Це інноваційна технологія фінансування неприбуткових проєктів на місцевому рівні через грантові конкурси, реалізована молоддю і для молоді [2].

Молоді люди можуть долучатися до роботи молодіжного банку як:

- учасники ініціативної групи, що розробляють та втілюють молодіжні проєкти, спрямовані на розвиток власної громади;
- благодійники, що долучаються до фінансування молодіжних проєктів;
- члени команди молодіжного банку (комітету), що збирають кошти та організовують конкурси молодіжних проєктів, в якості експертів приймають рішення щодо доцільності реалізації проєктів, наданих на конкурс [4].

В Україні модель молодіжного банку ініціатив впроваджено у 2008 році Миколаївською міською громадською організацією «Фонд розвитку міста Миколаєва». Молодіжна команда Миколаївського банку молодіжних

ініціатив сама визначали пріоритетні напрямки проєктів спрямованих на вирішення проблем молоді м. Миколаєва, залучала донорські кошти і проводила відкриті конкурси міні-грантів «Твоя ініціатива».

З 2015 року Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання» (ІСАР «Єднання») є офіційним представником YouthBank International і веде роботу з розвитку молодіжних банків ініціатив в Україні. За інформацією ІСАР «Єднання» у 2018 році в Україні діяло 12 банків молодіжних ініціатив, участь у роботі комітетів брали 111 молодих осіб [4].

Молодіжні банки ініціатив в Україні працюють переважно при місцевих фондах громад. Більшість проєктів, що отримують фінансову підтримку, спрямовані на облаштування благоустрою громади та допомогу соціально вразливим верствам населення. Для залучення коштів на грантову підтримку використовуються різні інструменти: благодійні акції та ярмарки, залучення представників бізнесу, благодійні флешмоби, колядування тощо. З метою популяризації та розвитку молодіжних банків ініціатив проводяться навчальні табори, тренінги, міжнародні обміни, надається методична література [3].

Розвиток молодіжних ініціатив у 2021 році підтримано проєктом «Рух молодіжних банків «України – просування культури філантропії та залучення молоді до громадянського суспільства», що реалізує мережа благодійних організацій «Національна мережа розвитку локальної філантропії». Не дивлячись на всі виклики воєнного стану впродовж 2022-2023 років, Молодіжні банки ініціатив продовжили свою роботу. Одним із головних напрямів роботи банків на 2023 рік визначено «реалізацію гуманітарних проєктів та отримання усіх необхідних навичок для подальшої відбудови країни молоддю» [1]. У 2023 році молодіжні ініціативи, спрямовані на вирішення нагальних проблем територіальних громад, реалізують 10 молодіжних банків ініціатив з 9 різних громад Вінницької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Хмельницької

областей.

Досвід роботи банків молодіжних ініціатив в Україні доводить їх ефективність та значущість для формування у молоді суспільно активної життєвої позиції, лідерських та організаційних якостей, залучення молодих людей до участі у розвитку та розбудові територіальних громад.

Список використаних джерел

1. З 2021 року «Національна мережа розвитку локальної філантропії» реалізує проєкт «Рух молодіжних банків «України – просування культури філантропії та залучення молоді до громадянського суспільства». URL: <https://philanthropy.com.ua/news/view/z-2021-roku-nacionalna-mereza-rozvitku-lokalnoi-filantropii-realizue-proekt-ruh-molodiznih-bankiv-ukraini-prosuvanna-kulturi-filantropii-ta-zalucenna-molodi-do-gromadanskogo-suspilstva>

2. Стань учасником «Молодіжного банку ініціатив». Головний сайт Ніжина, де ви знайдете всю інформацію про новини, події та історію міста. URL: <https://mynizhyn.com/news/misto-i-region/9054-stan-uchasnikom-molodizhnogo-banku-iniciativ.html> (дата звернення 20.04.2023).

3. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації/ Балакірева О. М. та ін. Тернопіль: ТОВ «Тернограф», 2017. 100 с.

4. YouthBank – Молодіжний банк ініціатив – Єднання. Новини – Єднання. URL: <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuємо-lokalnu-filantropiiu/166-fondy-hromad/8610-molodizhni-banki> (дата звернення 09.04.2023).

Підвальна Юлія Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0002-4972-4232

РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Україна переживає складні часи війни, які вразили країну та її народ. Однак, під час цих випробувань, український народ продемонстрував свою силу та солідарність, особливо у волонтерській діяльності. Волонтери стали справжніми героями, які підтримували українських військових на передовій, надавали допомогу українським сім'ям, які постраждали від війни та стали активними учасниками різноманітних благодійних проектів. У статті буде розглянуто розвиток волонтерської діяльності в Україні під час війни та її вплив на суспільство та країну в цілому.

За останні роки в Україні війна стала одним з головних факторів, що стимулює розвиток волонтерської діяльності. Люди почали збирати кошти, привозити гуманітарну допомогу, допомагати військовим, відвозити поранених на лікування, а також надавати підтримку родинам загиблих і поранених військових. Волонтери стали важливою ланкою в системі захисту країни та підтримки тих, хто потребує допомоги.

Розвиток волонтерської діяльності в Україні під час війни має кілька основних причин. По-перше, війна спонукає людей до активної участі в житті країни та робить їх більш відповідальними за її долю. По-друге, волонтерський рух займає важливе місце у формуванні громадянського суспільства та підвищенні рівня довіри до державних інституцій. По-третє, волонтерство дає змогу людям реалізувати свої здібності та навички, а також

отримати нові знання та досвід [1].

Також важливо зазначити, що волонтерська діяльність в Україні стала можливою завдяки розвитку технологій та соціальних мереж. Багато волонтерів використовують соціальні мережі, щоб знаходити нових друзів та робити спільні справи, обмінюватись досвідом та інформацією про різні проекти. Інтернет дозволяє швидко та ефективно організовувати акції, збирати кошти, розповсюджувати інформацію про потреби та проблеми.

Однак, не дивлячись на успіхи, волонтерство в Україні має свої проблеми та виклики. Однією з найбільших проблем є недостатній рівень організації волонтерської діяльності та відсутність державної підтримки. Волонтерам часто доводиться працювати без належної підтримки з боку держави та громадських організацій.

Крім того, волонтерство може бути небезпечним для життя та здоров'я людей, які беруть участь в акціях на передовій. Багато волонтерів їздять на передову, де стикаються з ризиком бути пораненими або загинути.

Узагальнюючи, розвиток волонтерської діяльності в Україні під час війни є позитивним явищем, яке зміцнює громадське суспільство та забезпечує підтримку військовим та родинам загиблих та поранених. Однак, необхідно вирішувати проблеми, пов'язані з організацією та координацією волонтерської діяльності, забезпечити належну безпеку волонтерам та забезпечити державну підтримку для зміцнення волонтерського руху в Україні [2].

Однією з найбільших проблем волонтерства в Україні є відсутність єдиного реєстру волонтерів та волонтерських організацій. Це створює проблеми з координацією та плануванням діяльності, а також ускладнює збір та розподіл коштів, що надходять від донорів. Для розв'язання цієї проблеми, необхідно створити єдиний реєстр волонтерів та волонтерських організацій, який би містив повну інформацію про кожного волонтера та організацію, що допомогло б у плануванні та координації діяльності.

Ще однією проблемою є відсутність державної підтримки для

волонтерських організацій та волонтерів. На відміну від багатьох країн Заходу, де держава надає значну фінансову та іншу підтримку волонтерам та волонтерським організаціям, в Україні державна підтримка волонтерського руху є недостатньою. Для розв'язання цієї проблеми необхідно розробити державну програму підтримки волонтерства, яка б включала в себе фінансову, організаційну та інші види підтримки.

Також необхідно забезпечити належну безпеку волонтерам, які працюють на передовій та в інших небезпечних умовах. Для цього необхідно створити спеціальні навчальні програми, які б допомогли волонтерам виявити та уникнути потенційні небезпеки, а також забезпечити необхідні засоби захисту та безпеки.

Крім того, необхідно забезпечити прозорість та відкритість волонтерської діяльності, щоб уникнути можливих зловживань та корупції. Для цього можна використовувати електронні платформи та інші засоби, які дозволять збирати та контролювати інформацію про волонтерську діяльність [4].

Український волонтерський рух є прикладом того, як громадяни можуть долучитись до захисту своєї країни та підтримки військових, які борються на фронті. Проте для досягнення повної ефективності волонтерської діяльності в Україні, необхідно вирішити ряд проблем, пов'язаних з координацією, фінансуванням та забезпеченням безпеки волонтерів. Тільки тоді волонтерський рух зможе забезпечити максимальну підтримку для військових та допомогти Україні у складний період її історії.

Узагальнюючи, можна сказати, що волонтерська діяльність є важливим елементом розвитку суспільства в часи кризових ситуацій. В Україні під час війни вона допомогла забезпечити військових, поранених та біженців, а також дала змогу людям відчувати свою відповідальність та допомогти тим, хто потребує цього найбільше.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України (2022). Указ Президента України

боротьбу за державну владу та отримання прибутку. Відповідно до положень Закону України від 22.03.2012 р. «Про громадські об'єднання», неурядові організації інших держав, а також міжнародні неурядові організації мають право діяти на території нашої країни згідно з чинним законодавством та міжнародними договорами України [1]. Підтримка міжнародними організаціями інститутів громадянського суспільства в нашій державі відіграє важливу роль у процесі захисту прав людини.

В Україні присутні наступні різновиди міжнародних НУО: екологічні («Грінпіс», «Всесвітній фонд дикої природи»), гуманітарні («Міжнародний комітет Червоного Хреста», «Лікарі без кордонів»), правозахисні («Міжнародна амністія», «Міжнародна федерація з прав людини», «Всесвітня організація боротьби проти тортур», «Нагляд за правами людини», «Міжнародна Комісія юристів»), наукові («Римський клуб»), релігійні («Всесвітня Рада Церков»), спортивні («Міжнародний Олімпійський Комітет») тощо.

«Лікарі без кордонів» (Médecins Sans Frontières, далі – MSF) – це міжнародна неурядова організація, що надає безкоштовну гуманітарну та медичну допомогу. Створена вона була в Парижі в 1971 р. та згодом переросла в міжнародний гуманітарний рух з відділеннями у 20 країнах. Організація реалізує численні проєкти в 80-ти країнах світу. Завдяки діяльності «Лікарів без кордонів», надання незалежної гуманітарної допомоги стало однією з головних пріоритетів міжнародної політики наприкінці ХХ ст. та на початку ХХІ століття.

Для підвищення ефективності своєї діяльності та запобігання втручання державних структур в свою роботу організація принципово зберігає дистанцію у своїх відносинах з урядами різних країн і дотримується нейтралітету. Це сприяє ефективності роботи і запобігає політичному тиску на неї. Вона прагне також забезпечити незалежне фінансування своєї діяльності. Пріоритет віддається пожертвам фізичних осіб (індивідуальних донорів – 80%) в т.ч. політиків, бізнесменів, релігійних організацій та

звичайних громадян. Завдяки своїй незалежності, «Лікарі без кордонів» можуть надавати медичну допомогу тим, хто її потребує, незалежно від політичних обставин чи релігійних переконань.

MSF вперше почала працювати в Україні в 1999 р. Діяльність організації була зосереджена навколо боротьби з інфекційними захворюваннями, такими як туберкульоз, ВІЛ та гепатит С. Під час війни на сході країни в 2015 р. «Лікарі без кордонів» розпочали медичну місію в Україні з надання допомоги постраждалим від бойових дій. Організація допомагала забезпечувати лікарні медичними препаратами та матеріалами, встановлювала тимчасові медичні пункти, надавала консультації, навчала місцевих медичних працівників. За цей час НУО надала медичну допомогу більш ніж 500 тис. чол. з різних областей країни, в першу чергу, в зоні АТО/ООС та на тимчасово окупованих територіях.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну MSF розширила свою діяльність та змінила аспекти своєї роботи. В країні знаходиться понад 600 представників організації, серед них – 120 іноземців з різних держав світу. Представники НУО є майже у всіх регіонах України, зокрема у Дніпрі, Івано-Франківську, Харкові, Києві, Одесі, Львові, Миколаєві, Полтаві, Покровську, Запоріжжі, Житомирі, Костянтинівці та інших населених пунктах. MSF розгортає мобільні клініки на звільнених територіях, тренінги, підтримує лікарні, що поблизу лінії фронту, допомагає місцевим лікарням перевозити пацієнтів між містами, евакуює людей. «Лікарі без кордонів» з березня минулого року евакуювали медичним потягом понад 2 800 пацієнтів з різних міст України [2].

В м. Запоріжжі «Лікарі без кордонів» надають безоплатну кваліфіковану медичну допомогу як внутрішньо переміщеним особам, так і місцевим мешканцям. Загалом у місті створено більше 20 прихистків, в кожному з яких MSF надає медичні консультації двічі на місяць. Кожного пацієнта консультиують індивідуально, щоб надати якісну допомогу та видати необхідні медикаменти [3].

Таким чином, НУО «Лікарі без кордонів» є важливою ланкою у системі міжнародної гуманітарної допомоги протягом останніх десятиліть. Відповідно, міжнародні неурядові організації відіграють важливу роль в розбудові громадянського суспільства, втілення демократичних перетворень, в реалізації важливих питань безпеки, внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави в умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 22.03.2012 р. «Про громадські об'єднання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Лікарі без кордонів. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-likari-bez-kordoniv> (дата звернення: 07.04.2023).
3. У Запоріжжі «Лікарі без кордонів» проводять виїзні консультації. URL: <https://zp.gov.ua/ru/articles/item/17362/u-zaporizhzhli-likari-bez-kordoniv-provodyat-viizni-konsultacii-> (дата звернення: 20.04.2023).

Полєхїна Вікторїя

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ГУВЕРНЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасному рівню розвитку освіти диктують вимоги глобального життя людства, суспільству потрібний новий тип особистості, якій характерні такі якості, як високий професіоналізм, здатність самому визначити мету, способи її досягнення, прагнення до вибору безперервної освіти, роботи, здатність діяти в нестандартних умовах, оперативно приймати самостійні рішення,

вибирати оптимальні варіанти тощо.

Актуальним є відродження інституту гувернерства, як системи особистісно орієнтованого виховання і навчання в домашніх умовах, що майже упродовж століття знаходилася у забутті.

Сьогодні для української освітньої теорії і практики важливим є усвідомлення педагогічного потенціалу гувернерства як системи, що здатна забезпечити індивідуальну траєкторію освітнього, виховного та особистісного розвитку дитини. Гувернерство – феномен соціальної сфери сучасного суспільства, головною характеристикою якого є індивідуалізація виховання й навчання дітей в умовах родини, яке здійснюється спеціально запрошеним педагогом. Така діяльність вибудовується на договірних основах, що передбачають економічну угоду, визначення освітніх потреб суб'єктів й функціональних обов'язків домашнього педагога, і як результат – передачу окремих виховних функцій родини фахівцеві-гувернерові.

Сучасне гувернерство потребує теоретичного обґрунтування з визначенням його специфічних рис та особливостей, призначення та можливостей виправданого й ефективного функціонування у рамках існуючої освітньої системи України.

В Українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка подано наступне трактування поняття «гувернер»: «Гувернер, гувернантка (від фр. *gouvernante* - керувати) – особа, яку наймали для домашнього виховання й навчання дітей у сім'ях дворян, вищих чиновників, буржуазії, купців» [1].

Вважаємо, що термін “гувернер” є родовим поняттям, що охоплює похідні терміни, які визначаються специфікою діяльності фахівців індивідуального навчання й виховання. Серед них – бонна, соціальний гувернер, лінгвогувернер, сімейний соціальний педагог, тьютор, домашній учитель (учителька), домашній наставник (наставниця). Щодо терміна “соціальний гувернер”, то прикметник “соціальний”, на нашу думку, не звужує сферу його діяльності, а визначає конкретне спрямування роботи

фахівця, його функції, категорію осіб, яким він надає допомогу, з якими співпрацює.

Сутність діяльності гувернера може бути охарактеризована як процес педагогічного спілкування, активної цілеспрямованої взаємодії між гувернером-педагогом та дитиною в умовах сім'ї, в результаті чого відбувається соціальне виховання, передача соціального досвіду, формування певних рис особистості в умовах особистісно орієнтованого процесу навчання [4, с. 173].

Становлення інституту гувернерства має глибоке історичне коріння, що сягає часів Давньої Греції. Запропонований ще у XVI ст. відомим французьким філософом і педагогом Мішелем Монтенем, автором першого методичного посібника для домашнього наставника, термін швидко став популярним у Європі. Гувернер, гувернантка, бонна – ці слова були звичними і у XVII, і у XIX століттях. [3]. Першим українським класичним гувернером можна вважати видатного мандрівного філософа Григорія Сковороду.

«Гувернер» та «соціальний гувернер» - поняття не тотожні, вони різняться за специфікою діяльності. На перший погляд, може здатися, що неможливо поєднати педагогічні явища, які є протилежними процесами: індивідуальний підхід у гувернерстві та соціальний розвиток особистості в соціальній педагогіці. Однак саме поєднання змістовної складової соціального виховання та індивідуального підходу уможливорює оптимізацію споконвічного протиріччя між особистісним та соціальним розвитком. Якщо зважати тільки на індивідуальний підхід у гувернерстві, то навіть за умови вдалої організації такої виховної діяльності особистість розвивається дещо однобічно: здебільшого порушується формування комунікативних здібностей, не відбувається усвідомлення себе як частини певної групи, соціуму. Навіть якщо дитина відвідує гуртки та секції, спілкування з однолітками має обмежений характер, а тому мають додатково створюватися умови для її соціального розвитку. У цьому допоможе соціальне виховання

як процес створення умов для розвитку соціальності особистості.

Заслуговує на увагу визначення, яке пропонує Н.О.Максимовська. Дослідниця зазначає, що соціальний гувернер – це "спеціаліст із соціального виховання, який реалізує його в домашніх умовах або в умовах, наближених до таких та базує свою діяльність на індивідуальному підході" [2]

Ми підтримуємо таке трактування з деякими уточненнями і вважаємо, що соціальний гувернер – це соціальний педагог, який здійснює індивідуальну роботу з дитиною в умовах сім'ї або в умовах, наближених до таких з метою її соціального виховання і розвитку, формування як цілісної творчої особистості.

Соціальний гувернер – це фахівець з психолого-педагогічної та соціально-медичної підтримки дітей з особливими потребами, який здійснює свою діяльність як безпосередньо у сім'ї, так і у соціально-реабілітаційних та опікунсько-виховних закладах.

Головною метою його діяльності є сприяння соціокультурній реабілітації дитини з функціональними обмеженнями, її інтеграції у суспільство шляхом розвитку її потенційних можливостей, індивідуального навчання й виховання, передусім основам самообслуговування. Соціальний гувернер також надає консультативну, посередницьку, охоронно-захисну, соціально-терапевтичну, організаторську допомогу родині, що виховує дитину з обмеженими можливостями, сприяє її педагогізації, налагодженню позитивного внутрішньосімейного спілкування та сімейних стосунків, що активізують її внутрішній реабілітаційний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник Київ. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Максимовська Н. О. Гувернерство в сучасних умовах: соціально-педагогічний аспект Соціальна педагогіка : теорія і практика. 2009. №3. С. 11-16.
3. Полехіна В. Зарубіжний досвід соціально-педагогічної роботи з

сім'єю Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи: колективна монографія / авт. кол.: І. В. Албул, О. О. Гоменюк, О. Д. Балдинюк та ін. Умань : ФОП Жовтий, 2015. С.159-166

4. Сарапулова Є. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: Монографія. Київ : МАУП, 2003. 264 с.

Поліщук Наталія Миколаївна,

викладач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-3677-1248

Коляда Назарій Ігорович,

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-1343-4866

ВОЛОНТЕРСЬКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Останнім часом в Україні та світі активізувалась благодійна діяльність та розвивається волонтерський рух – добровольчий сектор суспільного розвитку. Зокрема, у міжнародному праві волонтерство – це «участь добровольців – іноземних громадян у воєнних діях на боці жертв агресії або народу, що веде збройну боротьбу за свободу і незалежність проти іноземного гноблення» [1, с. 201].

Волонтерська діяльність є ефективним засобом формування здоров'язбережувальної компетентності. Непростий і тривалий етап становлення та розвитку громадянського суспільства на засадах свободи, творчості, гуманізму, милосердя супроводжується суперечливою політичною та соціально-економічною ситуацією, яка склалася в державі: «Нині соціальні

пріоритети в Україні визначені як провідні напрями державної політики. Для розв'язання соціальних проблем залучаються різні соціальні інституції та неурядові організації, створюється розгалужена система різноманітних соціальних служб» [5, с. 3].

Інтеграційні процеси, які відбуваються в системі освіти, потребують визначення пріоритетів формування здоров'язбережувальної компетентності студентської молоді – майбутніх фахівців, від рівня здоров'я яких залежить не лише якість власного життя, а й якість майбутньої професійної діяльності, здоров'я інших людей.

Наразі волонтери є повноправними суб'єктами суспільного розвитку. Результатом проведеного дослідження є узагальнення підходів до визначення поняття «волонтер» у сучасному науковому дискурсі. Зокрема, волонтер – це «громадянин, який вільно, а не для того, щоб продемонструвати свої моральні зобов'язання чи законні обов'язки, керується ідеєю суспільної та приватної солідарності. Волонтер, який одного разу продемонстрував свою здатність виконувати громадянські та власні обов'язки, надалі переходить у цілковите розпорядження суспільства, сприяє вирішенню суспільних проблем і надає пріоритет турботі про бідних та знедолених» (Л. Романкова) [5, с. 57].

Участь молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи участь у проєктах і програмах соціальної спрямованості з формування здоров'язбережувальної компетентності [4, с. 3]. У волонтерській діяльності молоді люди, перш за все, зацікавлені у розвитку комунікативних, організаційних умінь та навичок, а також у розвитку лідерських якостей особистості. Дуже часто волонтерами стають задля формування та розвитку власних професійних здібностей, які допоможуть у майбутньому стати конкурентоспроможними та висококваліфікованими спеціалістами. Сьогодні створюються громадські організації, волонтерські об'єднання, робота яких охоплює широкий спектр діяльності: опіка над

дитячими будинків, охорона довкілля, організація масштабних спортивних змагань, допомога військовим та їхнім сім'ям тощо [2, с. 168].

Важливим напрямом волонтерської діяльності студентської молоді є організація та проведення цілого спектру заходів, спрямованих на формування здоров'язбережувальної компетентності – інтегральної якості особистості, яка «проявляється у загальній здатності та готовності до здоров'язбережувальної діяльності, що ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення. Вона охоплює низку життєвих навичок (компетентностей), що сприяють здоровому способу життя» [3, с. 30].

Отже, волонтерську діяльність розглядаємо як соціально-педагогічний феномен, ефективний засіб соціалізації, соціального становлення особистості, студентської молоді як окремої соціально-демографічної групи суспільства, що вирізняється за сукупністю вікових та психофізіологічних особливостей, від рівня здоров'я якої залежить не лише якість їхнього власного життя, а й якість майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. [Демида С. М.](#), Носок М. С. Мотивація студентів до волонтерської діяльності. [Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності](#). 2016. № 13. С. 168–174.
3. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття). *Вища освіта у медсестринстві: проблеми і*

перспективи: зб. статей всеукраїнської науково-практичної конференції. 10–11 листопада 2011. Житомир: Полісся, 2011. С. 27–31.

4. Лях Т. Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Київ, 2009. 20 с.

5. Романкова Л. Волонтерська діяльність як складова формування моральних цінностей студентської молоді. *вища освіта України*. № 4. 2015. С. 54–60.

Поліщук Олена Романівна

доктор філософії, викладач кафедри психології,

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-4617-8245

ЗАСТУПНИЦТВО ЯК РІЗНОВИД ПРОСОЦІАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ

Перебуваючи в різних соціальних спільнотах, людина може потрапити в ситуації знущань, переслідувань, вербальних принижень, соціального відторгнення, наклепів, залякувань. Прояв зневаги й переслідування – важке випробування, яке породжує не лише неприємності, а й віддалені психотравмуючі наслідки. Попри всю соціальну непривабливість явища булінгу, воно розкриває важливі аспекти ціннісної поведінки людини, оскільки саме в таких ситуаціях розгортається особливий вид соціальної активності особистості – заступництво – здатність ставати на захист іншого. Це особливий вид просоціальної стратегії. Його вивчення має важливе практичне значення, оскільки у формальних і неформальних спільнотах, особливо в дитячих і молодіжних, часто виникають негативні вияви взаємодії у формі залякувань, переслідувань. Недаремно в психологічній та медичній

літературі явище булінгу й віктимізації відносять до загальних проблем людства, вказуючи на те, що з ними зустрічаються діти й підлітки у більшості країн світу [2].

Важливу роль у виборі стратегій поведінки має фактор самоефективності [2]. Відчуття власної компетентності в наданні допомоги є одним із предикторів, що забезпечує людині перехід від пасивного споглядання до активного втручання в проблемну ситуацію. Як зазначається в наукових дослідженнях, репутація захисника корелює з переживанням почуття самоефективності [3]. Якщо підлітки-захисники не лише обирають шлях безпосереднього втручання в конфліктну ситуацію, а й висловлюють упевненість у ефективності своєї допомоги, то аутсайтери декларують лише готовність до непрямой участі в конфлікті, визначаючи обмеженість своїх можливостей надання прямої допомоги [3]. Особливу роль у виборі просоціального типу поведінки має здатність до саморегуляції як позитивних, так і негативних емоційних станів. Як стверджують італійські вчені, сформоване почуття емоційної саморегуляції детермінує високий рівень самоефективності в регулюванні міжособистісних стосунків, що сприяє розвитку просоціальної поведінки та відчуттю благополуччя. З віком ці тенденції посилюються [1].

Вивчення наукової літератури дозволяє виокремити наступні питання, які обговорюються щодо стратегії заступництва: присутність стратегії в проблемному полі соціальної взаємодії; його загальне значення та роль для різних учасників процесу; розуміння та ставлення до заступництва; детермінація процесу; аналіз диспозиційних основ та ситуативних чинників, що зумовлюють цей вид соціальної активності; вивчення стильових характеристик допомоги.

Отже, заступництво – особливий різновид соціальної підтримки, який зустрічається в процесі взаємодії між людьми як в організованих спільнотах, так і за їх межами. Це позитивна тенденція, у якій виявляється моральна сутність людини, її здатність рухатися в напрямі налагодження підтримки,

взаєморозуміння. Домінуючою стратегією заступництва є просоціальний стиль, який передбачає миролюбні шляхи залагодження конфлікту, відстоювання прав іншої людини, без використання силових методів впливу.

Список використаних джерел:

1. Caprara G. V. Affective and Social Self-Regulatory Efficacy Beliefs as Determinants of Positive Thinking and Happiness. *European Psychologist*. Vol. 10. 2005. P. 275–286.

2. Gini G. Bullied Children and Psychosomatic Problems: A *Meta-analysis*. Vol. 132 (4). 2013. P. 720–729.

3. Pratt M. W. Early generativity and types of civic engagement in adolescence and emerging adulthood. *Prosocial Develop*. New York: Oxford. 2014. P. 410–432.

Потьомкіна Нанулі Зурабівна

викладачка кафедри психології та педагогіки
заступник декана факультету соціальних
комунікацій і музейно-туристичної діяльності,
Харківська державна академія культури

[ORCID ID 0000-0002-4269-3824](https://orcid.org/0000-0002-4269-3824)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОМФОРТУ: НАЛАШТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ФІЛЬТРА ПРОСОЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА

Вимушена соціальна ізоляція (спочатку через карантинні обмеження, а потім – воєнний стан унаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України у 2022 році) зумовила різкий перехід у дистанційний формат безлічі сфер соціальної дійсності людини (комунікація, навчання, деякі види роботи, дозвілля тощо), тим самим у кілька разів збільшивши час

її перебування в Інтернет-галактиці. Утрата звичних стабільних умов комфортного реального існування та безконтрольна тривала заангажованість віртуальним інформаційним простором з його хаотичними технологічними процесами насичення розрізненою інформацією призводить до захоплення особистості кожного стихійними інформаційними бульбашками (фільтрами), тим самим загрожуючи консервації їхніх поглядів та певному деструктивному програмуванню поведінки.

Поняття комфорту, абстрактних меж його зонування, умов розширення та ін. є проблематикою вивчення науковців здебільшого психологічної галузі, зокрема у контексті тренінгових практик розвитку особистості (К. Мілютіна, Н. Павлик, В. Федорчук та ін.). Проблеми формування інформаційних фільтрів досліджують як зарубіжні (Дж. Харсін (J. Harsin), Н. Карр (N. Carr) та ін.), так і вітчизняні (Г. Почепцов та ін.) науковці. Соціально-педагогічні аспекти просоціальної поведінки з її позитивною спрямованістю на соціум та просоціальність як життєву цінність активного соціального суб'єкта інформаційного суспільства розглядають О. Білик, О. Караман, О. Кравченко, Н. Максимовська, А. Рижанова та ін. Українська психологічна практика накопичила поодинокі алгоритми, рекомендації та навіть проекти з медіаграмотності – Український кризовий медіацентр, Національний проєкт з медіаграмотності „Фільтр” та ін., актуалізуючи проблему безпечного інформаційного існування, зокрема внаслідок утворення інформаційних фільтрів. Однак, в умовах гібридної війни необхідність усвідомлення токсичності інфопростору [1] через захоплення інформаційними бульбашками соціальних суб'єктів та, відповідно, екологічність щодо їх налаштування ще не достатньо усвідомлені в українському суспільстві та потребують вивчення.

Найбільш поширене узагальнене трактування поняття комфорту, представлене у різних довідкових джерелах, засвідчує його як „найзручніші побутові умови, сукупність побутових вигод; вигоди, затишок” [2, с.255]. У той же час, з соціально-психологічного погляду під зоною комфорту

розуміємо певний стан психологічної захищеності, який виникає через послідовність звичних дій та отримання прогнозованого особистістю результату. Упевнено можемо стверджувати, що відомий у психології захисний механізм підтримки особистого комфорту завдяки дії когнітивних упереджень як внутрішньо-психічного алгоритму створення суб'єктивної реальності, спираючись на переконання (в які ми віримо), із реальної соціальної дійсності перемістився і у віртуальний інформаційний простір. Так, особистість у Мережі неусвідомлено намагається створити для себе комфортний та зрозумілий інфопростір, в якому будь-яка, навіть стихійна, інформація буде спрямована на підтвердження власних переконань. Людському мозку легше працювати за стереотипними, шаблонними схемами, а усе нове та невідоме викликає страх, стрес, не вкладається в зрозумілу бажану картину, а тому – стає відчуженим. Дія когнітивних упереджень допомагає нівелювати відсутність готовності до сприйняття альтернативних аргументів та фактів [3], що своєю суперечливістю несуть загрозу на підсвідомому рівні.

Соціальні медіа, розуміючи особистісний психологічний механізм дії когнітивних упереджень, використовують ці знання для зміни людської свідомості, надаючи свої „псевдобезкоштовні” послуги (для задоволення потреби у спілкуванні, інтеракції та ін.), які насправді беруть за сплату час, ставлення, думки, переконання, цінності кожного соціального суб'єкта. Технологічний алгоритм медіа сприймає людину як набір поведінкових даних для подальшого маніпулювання нею з метою послаблення критичного мислення, поглиблення поляризації поглядів соціуму на соціально важливі аспекти, укріплення екстремізму, блокування інших точок зору щодо реальної соціальної дійсності та програмування на вороже ставлення до них тощо.

Усвідомлене налаштування „позитивного інформаційного фільтра просоціального суб'єкта” через озброєння його навичками керування технологічними алгоритмами захистить від очевидних загроз

маніпулятивного впливу та дозволить запобігти потраплянню в інформаційну інтелектуальну ізоляцію. Уважаємо за необхідне дотримуватися екологічних умов щодо контролю змістовного насичення власних інформаційних фільтрів для збереження соціальної ідентичності та просоціальної спрямованості суб'єктної позиції. Так, у віртуалі варто: слідкувати за полярними та суперечливими поглядами; зберігати власну анонімність (режим інкогніто) під час використання публічних девайсів, перебування на відкритих порталах/форумах/сайтах; систематично очищувати кеш усіх застосунків та програм однаково як на смартфоні та ПК; блокувати перегляд сторінки та визначення геолокації. Разом з тим, у реалі озброїтися навичками: активного слухання, усвідомленого сприйняття думок та поглядів найближчого соціального оточення (родичі, друзі, знайомі) та сторонніх людей; вслуховування в розмови в черзі; оформлення передплати на місцеві видання та різну періодику з великою кількістю інформаційних рубрик тощо.

Отже, вважаємо, що ознайомлення з небезпеками інтелектуальної ізоляції та, відповідно, озброєння навичками налаштування ефективних алгоритмів для уникнення формування інформаційного фільтра забезпечить соціальних суб'єктів від маніпуляцій інформацією та закріпить просоціальну спрямованість поведінки.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Х.: Віват, 2022. 384 с.
2. Словник української мови : в 11 томах. 1973. Т. 4. [сайт]. URL: <http://sum.in.ua/s/komfort>
3. Harsin. J. Post-Truth and Critical Communication Studies [сайт]. URL: <https://bit.ly/3Mtiyaq>

Прищеп Світлана Михайлівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0003-3483-1112

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Загальна соціокультурна ситуація, виклики щодо збереження цілісності й державності України, військова агресія, завдання консолідації суспільства, реформування системи освіти зумовлюють необхідність перенесення акценту в освітніх системах на особистість дитини, на вивчення можливостей та обставин її індивідуального розвитку, умов саморозкриття на різних етапах її життєдіяльності.

Вже сьогодні проблема соціальної активності особистості стає більш актуальною, тому і виникає потреба вибудувати нову теоретичну модель особистості, яка б дозволила з'ясувати її цілісність, сутнісні характеристики, виокремити особистість як систему самостійну внутрішньо та водночас тісно взаємопов'язану з іншими системами такими, як суспільство та оточуюче середовище.

В тлумачних словниках та словниках іншомовних слів окреслення слова «активність» немає, але є визначення «активний»: діяльний, енергійний, протилежний до слова пасивний, діяльна, енергійна, ініціативна – про людину, її поведінку, ставлення до оточуючого, до того, що відбувається, таку, котра прагне до участі у всьому, виявляє себе в діяльності, в діях.

Видатний педагог С. Гончаренко визначає активність особистості як «здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міру

середовища й самої себе на основі засвоєння багатств матеріальної і духовної культури» [1, с. 21].

Ми ж розуміємо поняття соціальна активність як виокремлення власної індивідуальності кожної особистості, підготовка до вибору свого місця у соціальному середовищі.

Означена нами позиція також наскрізно простежується в Концепції Нова українська школа та програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей [2], як одна з основоположних принципів побудови нової школи XXI століття: «Освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій, – ось хто поведе українську економіку вперед у XXI столітті» [3, с. 6]. В цьому ж документі прописані основні компетентності, з поміж яких й соціальна компетентність, що визначає усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів [3, с. 12].

Варто зазначити, що важливими ознаками соціальної активності особистості є прагнення впливати на суспільні процеси та брати участь у справах соціуму, перетворюючи або, навпаки, зміцнюючи чинний соціальний лад чи його елементи.

Розглядаючи дослідження про соціальну активність слід виокремити низку її причин:

- ідентифікаційну, яка полягає у виокремленні свого «Я» серед соціальної спільноти;
- цілеутворюючу, коли цілі певної спільноти стають особистими цілями;
- мотиваційну, яка спонукає особистість брати участь в суспільно-значущій діяльності.

Особливістю соціальної активності для будь якої особистості є ініціативність, вираження власної індивідуальності, доведення та захист своєї

точки зору, конструктивний діалог, власне, це і передбачає свідоме ставлення до себе як до складової суспільства. Це сприяє засвоєнню соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціальні якості особистості, що дозволять усвідомлювати себе громадянином України, здатного до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, прагнути до самовдосконалення і навчатися впродовж життя, готового до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
2. Нова українська школа у поступі до цінностей: програма. Київ. 2018. 40 с.
3. Нова українська школа: концепція. Київ. 2016. 40 с.

Росенко Світлана Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0003-1250-6458

**Вайссенбургер Марина
Володимирівна,**
здобувач вищої освіти II курсу,
освітня програма «Соціальна робота»,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ: ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ЦЕНТР НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ
ПОСЛУГ» ПАЛАНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ УМАНСЬКОГО
РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Об'єднання територіальних громад є однією з важливих реформ, що відбуваються в Україні в сфері децентралізації влади. Цей процес був започаткований у 2014 році з метою посилення місцевого самоврядування та покращення життя громадян на місцевому рівні.

Процес децентралізації влади набув поширення і на Черкащині. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у листопаді 2017 році була створена Паланська сільська територіальна громада (рішення Паланської сільської ради від 23.11.2017 р. №1-1/VII).

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій

територіальних громад Черкаської області» від 12 червня 2020 р. № 728-р до складу громади входять 18 населених пунктів: с. Антонівка, с. Берестівець, с. Городецьке, с. Громи, с. Іванівка, с. Кочержинці, с. Кочубіївка, с. Краснопілка, с. Максимівка, с. Піківець, с. Паланка, с. Посухівка, с. Родниківка, с. Синиця, с. Томашівка, с. Черповоди, с. Юрківка, с. Яроватка.

Чисельність населення Паланської громади становить 14507 осіб, серед них діти до 14 років – 2079 осіб, з 14 до 18 – 661 осіб (станом на 01.01.2022) [1].

Громада має розгалужену мережу соціальних закладів: заклади дошкільної освіти, початкові школи, гімназії, ліцеї, заклади позашкільної освіти, бібліотеки, заклади культури, медичні установи та інші.

Соціальний захист та допомогу особам, які потребують підтримки у різних життєвих ситуаціях, забезпечує комунальний заклад «Центр надання соціальних послуг» Паланської сільської ради Уманського району Черкаської області, створений за рішенням сільської ради від 15.12.2020 р. № 2-35/VIII.

Пріоритетним завданням закладу є проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання потраплянню в складні життєві обставини осіб та сімей, які належать до вразливих груп населення, забезпечення якісного надання соціальних послуг, швидке реагування на нові проблеми сьогодення.

Структура центру складається з апарату центру та відділення соціальної роботи та надання соціальних послуг за місцем проживання.

У своїй діяльності Центр керується «Статутом комунального закладу «Центр надання соціальних послуг» Паланської сільської ради», що був затверджений рішенням Паланської сільської ради від 15.12.2021 р. № 2-35/VIII. «Положення про відділення соціальної роботи та надання соціальних послуг за місцем проживання» було затвержено 11 січня 2021 року. Відповідно до Положення у громаді надаються такі соціальні послуги: догляд вдома; екстрене (кризове) втручання; консультування; соціальний супровід;

представництво інтересів; посередництво (медіація); соціальна профілактика; натуральна допомога; інформування та інші послуги.

Соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів, з установами диференційованої плати залежно від доходу отримувача соціальних послуг, або за рахунок отримувача соціальних послуг/третіх осіб. Підставою для визначення розміру оплати послуг є статус отримувача послуг, а також до уваги береться рівень доходу клієнта.

Чисельність громадян, що потребували та отримали соціальні послуги протягом 2022 року склала 965 осіб та сімей.

Однією з найбільш затребуваних в громаді послуг є соціальна послуга догляду вдома, яка надається самотнім та самотньо проживаючим непрацездатним громадянам. За звітний період послугу догляд вдома отримали 10 осіб, які мали статус ветерани війни, 189 – Ветерана праці, 28 – осіб з інвалідністю. 102 особи, які отримали дану послугу мали вік старше 80 років. Якщо за критерієм надання послуг взяти гендерний принцип, то варто зазначити, що переважну кількість отримувачів соціальної послуги складають жінки – 204, чоловіки – 19.

Фахівцями центру проводиться робота щодо надання соціальних послуг особам, сім'ям з дітьми та молоддю, які потрапили або мають ризик потрапити у складні життєві обставини. З даною категорією населення проводиться такі види роботи: інформаційно-просвітницька; соціально-профілактична робота; оцінювання потреб осіб/сімей у соціальних послугах; ведення випадку; моніторинг надання соціальних послуг; соціальне супроводження прийомних сімей та дитячого будинку сімейного типу; консультування.

Аналіз діяльності комунального закладу «Центр надання соціальних послуг» Паланської сільської ради Уманського району Черкаської області засвідчив, що в громаді забезпечується соціальна підтримка та допомога різним групам населення через надання широкого спектру соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. Паланська громада. Черкаська область, Уманський район : веб-сайт. URL: <https://palanska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 14.05.2023).

Ротарь Катерина Євгенівна,

здобувач П/ЗЗ групи

ОПП «Психологія»

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Кобець О.В.**

д. психол. н., професор

ДО ПРОБЛЕМИ РЕАДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Війна входить до переліку подій, які можна назвати великими травматичними подіями, тобто подіями, які характеризуються небезпекою для життя, серйозного ураження тіла чи ж сексуального скривдження. Особа може бути жертвою події, свідком, мати надмірну експозицію чи ж довідатися про травматичну подію, що сталася з рідними (зокрема смерть чи загроза життю).

Однозначно, що сама участь у військовому конфлікті не буде гарантувати наявності негативних наслідків впливу травматичних подій таких як ПТСР, ГСР, залежності, депресія, спектр тривожних розладів, утруднене переживання втрати, розлади адаптації та ін. Проте досвід тривалого перебування у гострій стресовій ситуації може значно ускладнити якість життя людини [2].

Дихальним технологіям як засобам психологічної і психофізичної саморегуляції присвячена численна література. Здебільшого це методики дихання, які розроблені в рамках традиційний напрямів східних вчень.

Психологічної допомоги особам, які переживають стресові події та потерпають від посттравматичних станів.

Нами зроблено спробу висвітлити досвід використання дихальних психотехнологій у саморегуляції стресових та посттравматичних станів при проведенні занять з психологічного супроводу учасників військових конфліктів та членів їхніх сімей як засіб само і взаємодопомоги.

Під час цих занять ми використовуємо дихальні психотехнології трьох типів для вирішення трьох завдань. Перший тип – заспокоєння, який використовується для нормалізації наявного стану і досягнення учасниками занять урівноваженого стану спокою. Другий тип – позитив застосовується для зміни стану з дискомфортного на піднесено позитивний, комфортний. Третій тип – супровід застосовується для супроводу переживання негативних посттравматичних станів особи і трансформації їх негативної енергії у позитивні стани, поглиблення і поширення цих позитивних станів [3].

Перший тип дихальної психотехнології заспокоєння застосовується при наявності відчуття неспокою і певного дискомфорту перед початком занять. Він передбачає два етапи. Перший етап – це зосередження особи на власному диханні і відтворення свого звичайного, рівномірного дихання, на якому вона зосереджує свою увагу і індивідуально знаходить для себе найбільш оптимальний, комфортний ритм частоти і глибини свого дихання. Як правило, коли оптимум характеристик дихання знайдено, спонтанно виникає стан спокою. Другий етап – це зосередження на власному стані спокою, знаходження у самовідчутті його епіцентру в тілі і поглиблення та поширення у просторі уяви цього стану спокою по всьому тілі із тенденцією виходу його за межі тіла. Внаслідок цього особа може засвідчити, що вона відчуває стан спокою в собі і себе у стані спокою. Доцільно побути у такому стані кілька хвилин до відчуття завершеності.

Другий тип дихання – позитив передбачає три етапи. Перший полягає у початковому видиху і невеликій затримці вдиху. Після затримки дихання розпочинається другий етап глибокого і частого дихання із акцентом на вдих

до виникнення легкого головокружіння. При початку головокружіння слід зупинитись. Як правило, внаслідок такого дихання виникає перенасичення організму киснем, що призводить до стану піднесення, легкості і комфорту. Третій етап цього типу є аналогічним завершальному етапу попереднього типу дихання – заспокоєння. Особа знаходить епіцентр комфортного стану в тілі і спокійним диханням поширює у просторі уяви цей стан спочатку по всьому тілу, а потім і за межі тіла. Також важливо побути у досягнутому стані до відчуття повноти і завершеності набутого стану.

Алгоритм реалізації третього типу дихальної психотехнології – супровід також складається із трьох етапів. Його змістом є сприяння з використання процесу дихання переживанню трансформації негативних посттравматичних станів особи у позитивні. Перший етап – підготовчий полягає у допомозі особі у з'ясуванні того факту, що її негативний стан є її позитивною, захисною реакцією на небезпечний, загрозливий зовнішній чинник. При цьому просимо особу згадати ситуації, в яких цей негативний стан (якого вона, як правило, хоче позбутись) виникає. Другий етап полягає у допомозі їй в усвідомленні відчуття цього стану як свого, як власної захисної реакції на загрозливий зовнішній чинник. Далі скеровуємо особу на визначення епіцентру цього негативного стану в тілі і зосереджуємо увагу і фокус спокійного дихання на цьому епіцентрі. Під час дихання надаємо простір цьому стану як власному захисту, сприяючи його захисному аспекту. Під час такого спокійного дихання виникають певні позитивні стани, такі наприклад, як тепло, спокій, комфорт. Змістом заключного третього етапу є вже знайоме з попередніх типів дихальних психотехнологій зосередження особи на епіцентрі набутих позитивних станів і їх поширення за допомогою уяви в своєму тілі із подальшим їх сприйняттям як таких, які виходять за межі тіла. Доцільним є певне перебування у досягнутих позитивних станах до відчуття завершеності процесу.

Дані технології використовуються нами при здійсненні спільних із державними та громадським організаціями проектів психологічного

супроводу реабілітації учасників військових конфліктів та членів їхніх сімей до умов мирного життя в громадах м. Умань.

Список використаних джерел:

1. Алещенко В. І. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців. Методичний посібник для офіцерів, професорсько-викладацького складу, слухачів і курсантів ЗСУ. К.: 2017. 134 с.
2. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. К.: Ніка-Центр, 2007. 432 с.
3. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Практичний посібник. Кропивницький. Імекс-ЛТД, 2019. 220с.
- 4.

Рябцун Сергій Сергійович

Здобувач наукового ступеню «Доктор філософії»
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Науковий керівник:

Бялик О.В., доктор педагогічних наук, професор,
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ORCID 0009-0004-3017-2695

ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Соціальна відповідальність підлітків – це сукупність соціальних норм, цінностей та зобов'язань, які відповідають потребам і вимогам суспільства та інших людей. Вона включає в себе прагнення допомагати іншим, дотримуватися правил, брати участь у громадських справах і бути свідомим громадянином.

Соціальна відповідальність підлітків є важливою складовою їхнього розвитку і

виховання в сучасному суспільстві. Л. Луньова в цій концепції зазначає, що підлітки мають свідомо розуміти свій вплив на соціальне середовище, дбати про добробут інших людей та навколишнього середовища, а також взяти на себе відповідальність за свої дії та їх наслідки [2, с. 67].

Соціальна відповідальність підлітків має кілька аспектів, які сприяють їхньому особистісному зростанню і включаються в різні сфери життя говорить О. Іванова [1, с. 101].

На нашу думку соціальна відповідальність підлітків передбачає вміння встановлювати позитивні взаємини з оточуючими людьми. Це включає повагу до інших, розуміння різних культур та дотримання загальноприйнятих норм поведінки. Ми переконані, що підлітки можуть проявляти соціальну відповідальність, будучи уважними до потреб інших, підтримуючи друзів у складних ситуаціях і використовуючи свої впливові навички для створення позитивного середовища навколо себе.

Допомога потребуючим групам: Соціально відповідальні підлітки виявляють бажання допомагати іншим, особливо тим, хто потребує допомоги. Вони можуть брати участь у благодійних акціях, волонтерстві, допомагати молодшим школярам або відвідувати літніх людей. Це дозволяє їм розширити свій світогляд, розвивати співчуття і розуміння потреб суспільства.

Ми з'ясували, що соціально відповідальні підлітки активно залучаються до шкільного життя та спільноти. Вони можуть брати участь у студентських організаціях, клубах, спортивних командах або проводити благодійні акції у школі. Це сприяє розвитку лідерських якостей, вмінню співпрацювати з іншими, вирішувати проблеми та брати відповідальність за спільну справу.

Варто звернути увагу, що соціально відповідальні підлітки проявляють бережливе ставлення до навколишнього середовища. Вони можуть приймати участь у екологічних проектах, сортуванні сміття, захисті природних резерватів або пропагуванні екологічних знань серед своїх однолітків. На нашу думку така діяльність сприяє розвитку екологічної свідомості та відповідального ставлення до природних ресурсів.

Соціально відповідальні підлітки розвивають свої моральні цінності, такі як чесність, справедливість, толерантність та етичність. Вони усвідомлюють важливість

вчинків, які не завдають шкоди іншим людям, і роблять вибір на користь добра і благополуччя спільноти. Ми вважаємо, що це є фундаментальним принципом.

Соціальна відповідальність підлітків вимагає від них ряду важливих якостей та навичок, які відіграють важливу роль у їхньому особистісному розвитку. Ми вважаємо, що одна з найважливіших складових соціальної відповідальності – це самодисципліна. Вона вимагає від підлітків здатності контролювати свої дії та поведінку, не піддаватися спокусам та негативним впливам з боку своїх ровесників чи зовнішнього середовища. На нашу думку цей метод є найбільш надійним. Це означає, що підліток повинен мати достатню самовладність, щоб обирати правильні дії навіть у відсутність нагляду або контролю з боку дорослих.

Самоконтроль є ще однією важливою характеристикою соціальної відповідальності підлітка. Це вміння відчувати свої емоції та реагувати на них без шкоди для інших людей. Підліток повинен вчитися керувати своїм гнівом, роздратуванням, роздратуванням та іншими негативними емоціями, щоб не завдавати шкоди своїм оточуючим вважають Н. Савченко та В. Шкуренко. Це включає в себе розуміння, коли потрібно виразити свої думки і почуття, а коли варто затримати їх і знайти більш позитивні та продуктивні способи взаємодії з іншими людьми [3, с. 115].

Готовність приймати відповідальність за свої дії є ще одним ключовим аспектом соціальної відповідальності підлітка. Це означає брати на себе наслідки своїх рішень і дій, як позитивних, так і негативних. Ми вважаємо, що цей підхід є кроком у правильному напрямку. Підліток повинен розуміти, що його дії можуть мати вплив на інших людей і на соціальне оточення загалом. Він повинен бути готовий взяти на себе відповідальність за свої вчинки і виконувати свої обов'язки, які випливають з цих дій. Це може включати в себе виправлення помилок або неправильних вчинків, звернення за допомогою до потерпілих і виявлення шляхів для усунення наслідків.

Список використаних джерел:

1. Іванова О.В. Формування соціальної відповідальності молодших школярів засобами інформаційних технологій. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2019. Т. 1(5). С. 97–101.

2. Луньова Л.І. Формування соціальної відповідальності учнів молодших класів за допомогою інформаційних технологій. *Інноваційні технології в освіті*. 2019. Т. 2, № 28. С. 66–72.

3. Савченко Н.А., Шкуренко В.А. Формування соціальної відповідальності учнів за допомогою інформаційних технологій у процесі позаурочної діяльності. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2021. № 1, С. 112–118.

Савченко Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

та освітнього менеджменту

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-3897-0056

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Інтеграція гендерного підходу в національну систему освіти на сучасному етапі вкрай необхідна, оскільки гендерна збалансованість в українському суспільстві є одним з індикаторів його визнання як розвиненої держави, що стоїть перед європейським вибором.

Незважаючи на розпочаті інноваційні перетворення щодо демократизації та гуманізації національної системи освіти, питання інтеграції гендерного компонента в цю сферу є теоретично та методологічно далеко незавершеним. Це пов'язано з недостатньою

обґрунтованістю концептуальних завдань гендерного підходу як нової парадигми у системі освіти та надмірною інерційністю попередніх освітніх ідей. Подолання цих суперечностей сприятиме оптимізації розроблення та впровадження гендерних ідей у систему освіти України.

У Всесвітній декларації «Про вищу освіту для XXI століття» зазначається, що її мета – створення нового суспільства, яке не знає насильства і експлуатації. Тому важливим нині при плануванні, складанні і реалізації будь-яких навчальних програм, видів просвітницької діяльності є врахування гендерного підходу, що базується на партнерських засадах, паритетних можливостях жінок і чоловіків у різних сферах життєдіяльності.

Через гендерну освіту здійснюється процес формування егалітарної свідомості особистості і системи соціокультурних взаємозв'язків на паритетних засадах. Саме гендерна освіта сприяє викоріненню біодетерміністських уявлень про сутність «жіночого» і «чоловічого». Чимало фахівців займалися дослідженням поняття «гендерна освіта».

На думку дослідників, інтеграція гендерних підходів в освіті вимагає: введення спеціальних предметів і спецкурсів з гендерної проблематики; експертизи наявних програм та підручників; розроблення відповідних навчальних програм, методичних посібників, підручників для різних типів навчальних закладів [2, 4].

Метою гендерного виховання є створення оптимальних умов для формування вільної від стереотипів та упереджень гендерної свідомості і відповідальності за власні міжособистісні взаємини у соціумі. Гендерне виховання є складним процесом формування соціокультурних ролей чоловіків та жінок, що визначають очікуване суспільством ставлення до представника протилежної статі. Його сфера не обмежується лише відносинами між чоловіком та жінкою, які створили сім'ю, а виходить за ці вузькі рамки, охоплюючи будь-які інші відносини між представниками протилежних статей.

Гендерна культура в Україні перебуває нині на початковому етапі свого становлення. Гальмуючими факторами в її розвитку є залишковість патріархальної ідеології, несформована система соціальних відносин, відсутність практичного досвіду тощо. Послідовне впровадження гендерного компонента в систему вітчизняної освіти, розробка методологічної бази, формування гендерного паритету та гендерної політики забезпечить гендерну інтеграцію нашої країни у європейську світову спільноту. [1,3].

Інтегрувати гендерний підхід в освітньо-виховне середовище закладів освіти означає спроектувати й реалізувати практично всі елементи нової гуманістично зорієнтованої технології організації методичної роботи педагогічних кадрів, метою якої є формування професійно важливих якостей особистості педагогів-гендерологів як нового покоління кадрів сфери освітніх послуг, здатних успішно виконувати завдання гендерної соціалізації та виховання підростаючого покоління учнів, формувати нову особистість, що комфортно й адекватно вписується в концепцію демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Кравець В. П. Гендерна педагогіка: навч. Посібник. Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
2. Мудрик А. В. Про полоролевий (гендерний) підхід соціального виховання. Виховна робота в школі. 2003. № 5. С. 15–20.
3. Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів. Одеса, 2004. 21 с.
4. Смоляр Л. О. Становлення гендерної освіти в Україні: навч. посібник. К. : К.І.С., 2004. С. 504–519.

Сватенков Олександр Васильович

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант Інституту педагогіки

Національної академії педагогічних наук України,

ORCID 0000-0001-5898-7088

ПОТЕНЦІАЛ ЗАКЛАДІВ ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДПОЧИНКУ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Система дитячих закладів оздоровлення і відпочинку (ДЗОВ) протягом останнього десятиліття зазнала значних змін, пов'язаних з окупацією Кримського півострова та частини Донецької і Луганської областей, пандемією COVID-19, а також широкомасштабним вторгненням росії на територію України.

Про це переконливо свідчать цифри статистики: до початку російсько-української війни, у 2013 році, кількість ДЗОВ в Україні становила 18 549. У 2019 році – чисельність скоротилася до 8808 [2], а у 2022 році – до, орієнтовно, 3000 [3].

У той же час як державні, так і приватні ДЗОВ залишаються потужним ресурсом для відновлення психо-емоційного стану дітей в умовах воєнного стану. Наприклад, вже з 2014 року фахівцями благодійної організації «Всеукраїнський благодійний фонд «За право на життя» була розроблена Програма психокорекції емоційних переживань підлітків, які зазнали травматичного досвіду «Літній інтенсив». За п'ять років реалізації програми на базі двох ДЗОВ «більше 5 тисяч дітей протягом більше 50 змін безкоштовно відпочивали, проходили оздоровлення, психологічне відновлення та соціально-психологічну реабілітацію» [1, с. 60]. Проте, потенціал ДЗОВ більший, аніж робота в межах таборових змін.

Одним із негативних наслідків війни на особистісному рівні є «переривання соціальних зв'язків, обмеження, соціальних контактів» [4,

с. 10], що разом з іншим, може призвести до численних негативних наслідків у психічному та соціальному розвитку дитини.

ДЗОВ, окрім усього іншого, – це ще й місце розширення кола соціальних контактів, збільшення кількості друзів, знаходження однодумців, дітей зі схожими інтересами, уподобаннями, захопленнями тощо. Діти з однієї команди (загону, товариства), особливо, якщо вони з одного населеного пункту, продовжують спілкуватись і поза межами табору, підтримуючи дружні стосунки у звичайному житті.

Підтримка цих зв'язків, їх інтенсифікація та скеровування на компенсацію втрачених соціальних контактів є одним із потенційних напрямів роботи ДЗОВ поза термінами таборової зміни. Одним з інструментів такої роботи є шеринг – «це організоване обговорення у групі результатів роботи, актуальних проблем, подій та набутого досвіду» [4, с. 21], або, більш звичні для ДЗОВ «Вечірня свічка» чи «Місячне коло», які можуть проводитись в онлайн форматі.

Важливим для такої роботи є особистість модератора – педагога організатора табору, вожатого, виховника. Він має виступати не запрошеним гостем, а організатором, ініціатором зустрічі, бути зацікавленим, включеним у хід бесіди, застосовувати прийоми активного слухання тощо.

Наприклад, така робота проводилась співробітниками Програми відпочинку «Дитячий табір Зефір», які, починаючи з 28 лютого регулярно організовували такі онлайн зустрічі з дітьми протягом перших місяців повномасштабного вторгнення. «Вечірні свічки» щоразу збирали по 15-20 дітей, які отримували можливість поділитись з друзями переживаннями та страхами, отримати підтримку, відчутти атмосферу табору, де вони почувались щасливими та у безпеці.

За відгуками дітей та батьків, подібні зустрічі стали важливим чинником подолання дітьми стресу і травмуючих подій перших місяців широкомасштабного вторгнення та сприяли збереженню кола соціальних контактів, навіть, не зважаючи на географічну віддаленість дітей через виїзд

за кордон.

Список використаних джерел:

1. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук]; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. – Київ : Ніка-Центр, 2020. – 122 с.

2. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку. Держстат України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/dzov/dzov_u.htm (дата звернення 02.05.2023).

3. Дитячі табори в Україні цього літа працюватимуть. Слово і діло. 31 травня 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/31/novyna/suspilstvo/dytyachi-tabory-ukrayini-czoho-lita-pracyuvatymut-ne-skriz-zelenska> (дата звернення 02.05.2023).

4. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни / за заг. ред. Л. Залюбовська. URL: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-1XfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view> (дата звернення 02.05.2023)

Семигіна Тетяна Валеріївна

докторка політичних наук, професорка,

членкиня Національного агентства кваліфікацій

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Наукова література [3; 4] визначає професійну соціалізацію як процес, під час якого індивід ідентифікується з певною групою та набуває

професійної ідентичності. У соціальній роботі, як і в інших професіях, такий процес містить у собі механізми, за допомогою яких особи засвоюють цінності, інтереси, уміння, навички та знання, що характеризують професію, до якої вони прагнуть приєднатися. До таких механізмів відносять, зокрема, освіту та впровадження стандартів.

Ця розвідка має на меті оглянути роль професійних стандартів у професійній соціалізації соціальних працівників та схарактеризувати вітчизняну практику застосування професійних стандартів для розвитку соціальної роботи як професії. Дослідження виконано в рамках теорій соціального конструктивізму.

У згорнутому вигляді результати аналізу нормативних та професійних документів, рефлексія власного досвіду можуть бути представлені у вигляді низки тверджень.

1. Професійні стандарти розкривають вимоги до компетентностей соціальних працівників. Вони – разом з іншими різновидами стандартів (етичними стандартами, стандартами надання соціальних послуг, стандартами якості управління, галузевими стандартами тощо) формують професійне поле соціальної роботи. Бо стандарти, з одного боку, відбивають зміст професії через аналіз та опис типових трудових дій, а, з іншого боку, конструюють предметне поле фаху. Наразі стандарти слід вважати соціально сконструйованими, оскільки саме люди (роботодавці, експерти, професійні асоціації та самі освітяни) вирішують, які навички та знання потрібні для виконання певних робочих функцій і яким рівнем компетентностей повинна володіти людина.

2. Професійні стандарти мають прив'язку до Національної рамки кваліфікацій (НРК), описують компетентності, потрібні для виконання визначених стандартом трудових функцій, з урахуванням рівнів НРК та дескрипторів НРК. У такий спосіб формується динамічна і водночас інституціоналізована взаємодія між вимогами ринку праці та практикою професійної підготовки.

3. На 1 січня 2023 року в Україні затверджено 18 професійних стандартів із соціальної роботи, розроблених на замовлення і коштом Міністерства соціальної політики України. Ці вітчизняні професійні стандарти потребують перегляду, оновлення, адже вони не відповідають ані міжнародним стандартам, ані поточній практиці соціальної роботи в громадах.

4. Базові етичні принципи та цінності соціальної роботи, окреслені в міжнародних стандартах соціальної роботи, мають бути належним чином віддзеркалені в національних професійних стандартах з метою формування професійної ідентичності та професійної соціалізації соціальних працівників.

5. Професійні стандарти із соціальної роботи повинні містити вимоги до гендерної компетентності соціальних працівників як здатності ефективно впроваджувати принцип рівних прав та досягнення гендерної рівності [2]. Наразі гендерна компетентність вважається однією з фундаментальних компетентностей у соціальній роботі й вона має стати інтегральною у вітчизняних професійних стандартах незалежно від виконуваних трудових функцій.

6. Формування освітніх програм у соціальній роботі має відбуватись з огляду на зміст професійних стандартів, які диктують, які знання, уміння та навички потрібні соціальним працівникам. Зараз можливі різні моделі такого врахування, оскільки це питання не унормоване в Україні належним чином.

7. Процеси європейської інтеграції та входження до загальноєвропейського кваліфікаційного поля [1] вимагають, аби присвоєння професійних кваліфікацій відбувалось на основі професійних стандартів за підсумками складання кваліфікаційного іспиту за участі професійної спільноти.

8. У соціальній роботі, яка має статус регульованої професії майже у всіх країнах-членах ЄС, доцільним видається поступовий перехід до фахового саморегулювання. Це потребує активнішої участі вітчизняних

професійних асоціацій у визначенні вимог до компетентностей соціальних працівників.

Професійні стандарти, за умови їх адекватного наповнення та реального використання у практиці соціальної роботи, можуть стати рушієм професійної соціалізації соціальних працівників, зокрема, формування належного рівня гендерної компетентності. Водночас відірваність стандартів від поточного фахового наукового та прикладного дискурсу, міжнародної та вітчизняної практики сучасної соціальної роботи може мати негативний, гальмівний вплив професію.

Список використаних джерел:

1. Семигіна Т. Формування загальноєвропейського простору професійних кваліфікацій. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: мат. IV Міжнар. наук. конференції (м. Суми, 7 жовтня, 2022 р.)*. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 27-32.
2. Семигіна Т., Ярошенко А. Гендерна компетентність соціальних працівників: науковий дискурс. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica*. (В. 2). Stuttgart: Europäische Wissenschaftsplattform, 2020. P. 32-33.
3. Miller S. E. A Conceptual Framework for the Professional Socialization of Social Workers. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2010. Vol. 20 (7). P. 924-938.
4. Weiss I., Gal J., Cnaan Ram A. Social Work Education as Professional Socialization. *Journal of Social Service Research*. 2004. Vol. 31 (1). P. 13-31.

Сеньовська Надія Леонідівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
ORCID 0000-0003-2220-1498

НАШІ ЗАХИСНИЦІ:

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Від початку цієї російсько-української війни (20 лютого 2014 року, анексії Криму) чимало українок зі зброєю в руках стали на захист нашої Батьківщини. За дев'ять років кількість жінок-військових у ЗСУ зросла у 2,5 рази (при цьому не беруть до уваги добровольців, які у 2014 році офіційно не були частиною української армії). І дуже сумно, що життя їм псують не тільки ворожі кулі, але й огидні застарілі гендерні стереотипи.

Йдеться про «уявлення про соціальні ролі для чоловіків і жінок, які базуються передусім на біологічних ознаках та проявляються через сексизм» [2, с 161]. Вони, таким чином, мають соціальну природу та є результатом культурних норм й очікувань нашого суспільства. «В умовах повномасштабного вторгнення питання гендерних стереотипів не лише не зменшилося, а й набуло нових масштабів» [1, с. 34].

У цьому контексті дуже важливою стає роль педагогів та батьків, які зобов'язані зменшити вплив негативних гендерних стереотипів на дітей і – у такий спосіб теж – віддячити нашим захисницям-жінкам, котрі на рівні з чоловіками боронять мирних українців від рашистського зла. Для цього самі вчителі повинні серйозно працювати над собою, адже (згідно з дослідженнями І. Лупан, О. Марущенко, Т. Марценюк, Н. Пасічник тощо) педагогічні працівники досі транслюють патріархальні уявлення.

Вчені (О. Вілкова, О. Кікінежді, Н. Лавриненко, М. Ткалич, О. Щотка,

В. Кравець та інші) виділяють три групи гендерних стереотипів. Вони пов'язані з психічними якостями (стереотипи маскулінності-фемінності), сімейними та професійними ролями (відповідно до статі) та статевими відмінностями у змісті праці. І, здійснюючи патріотичне виховання дітей та молоді, педагоги повинні працювати над зміною тих із них, котрі безпосередньо стосуються жінок – наших захисниць.

1. Стереотипи маскулінності-фемінності. В Україні в XXI столітті ці стереотипи були закріплені законодавчо. Маються на увазі саме збройні сили. У перші роки російсько-української війни практично не існувало офіційних бойових посад для жінок у ЗСУ, мінометниці, гранатометниці, снайперки працюючи у гарячих точках, за документами були «банщицями» та «кухарками». А це суттєва різниця в оплаті праці, пільгах: чоловіки отримували «весь пакет», а жінки – ні, хоч воювали так само і там само. У 2015 році був заснований адвокаційний правозахисний громадський проект про українських жінок на війні «Невидимий Батальйон». За кілька років цим активісткам вдалося домогтися реформ, пов'язаних зі становищем жінок в армії. Зокрема, у 2018 році набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у ЗСУ та інших військових формуваннях». Він офіційно закріпив рівність чоловіків і жінок у ЗСУ.

2. Стереотипи про розподіл сімейних і професійних ролей між чоловіками та жінками. Для жінки значущою соціальною роллю вважається роль домогосподарки, матері. І коли вона обирає для себе захист Батьківщини, частина суспільства засуджує цей вибір (втекла, щоб не дбати про дім; кинула дітей; хоче спати з чоловіками), або висміює його. Що характерно, про чоловіків на війні такого не говорять, ними просто захоплюються. У цьому контексті дуже показовим є гидкий виступ екс-артиста студії «Мамахохотала» Олександра Саса (відео опубліковане на YouTube у травні 2022). На шоу «Українська стендап-комедія» він образив

жінок, які служать у ЗСУ. Недожарт про «горлові війська, які кричатимуть «в атаку» і сосатимуть... всю душу ворога» обурило українців. Зокрема, про це говорили авторки YouTube-каналу «Палає» Емма Антонюк та Яна Брензей. Реакція наших свідомих громадян зробила свою справу: горе-комік публічно вибачився і почав говорити про завершення кар'єри.

3. Стереотипи, що визначаються специфікою змісту праці: жіноча – обслуговуюча, виконавська; чоловіча – керівна та творча. Суспільству непросто прийняти, що жінки можуть виконувати «чоловічу» роботу (наприклад, служити у ЗСУ). Адже їхня роль – допомагати і надихати. Звідси –необ'єктивні очікування стосовно їхнього вигляду на передовій. З одного боку, активно виносяться в публічний простір проблеми відсутності жіночої форми, бронежилетів, доступності елементарних засобів гігієни. З іншого, нам нав'язують «гламурний» образ воячки («сексі» та «в міні»). Апогею це досягло в пісні та кліпі Руслана Ханумака «Дика Дичка». Аналіз цього сумнівної якості музичного продукту зробила авторка ютуб-каналу «Рагулівна». Найцікавіше, що після хвилі хейту Руслан вирішив «залишити музику», однак, так і не зрозумів причини обурення. Адже сексуалізація жіночого тіла – норма сучасної культури. Глядачі ж писали, що в пісню припинює жінок, які захищають Україну.

Українки роблять можливе й неможливе, щоб зупинити війну. І якщо суспільство (зокрема, педагоги) буде мовчки толерувати гидкі жарти про жінок-воячок, невизнання їхніх прав, плітки про них, то вийде, що воно заслуговує всіх тих москальських лих, які впали на нас. Пора дорослішати!

Список використаних джерел

1. Васьківська О. Є. Гендерні стереотипи в українському інформаційному просторі. *Матеріали другого науково-методологічного семінару «Права людини: відображення у медіапросторі» (27.02.2023)*. Київ: ФМВ, 2023. С. 34–36.

2. Ткалич М. Гендерна психологія : навч. посіб. 2-ге вид., випр., доповн. Київ: Академ-видав, 2016. 256 с.

Скочко Максим Олександрович

доктор філософії,

старший викладач кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи,

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2342-3834>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Процеси цифровізації поступово стали впроваджуватися у світі з другою хвилею потужних інформаційних змін у 70-80-х роках ХХ століття. У 90-х роках ХХ століття науковці почали розвивати думку про те, що машини та люди запровадять нову форму взаємодії та комунікації за допомогою різних технічних пристроїв. Темпи технологічних інновацій за останні десятиліття ХХІ століття вражають, а їхні наслідки є невід'ємною частиною буття сучасного суспільства. Як зазначає В. Воронкова, «...інтенсивне використання інформаційно-комп'ютерних технологій набуло на сучасній стадії соціального розвитку глобального характеру» [1].

Хвиля комп'ютеризації вплинула на виникнення нових товарів та послуг, під'єднані системи структурно увійшли до освіти, урядування, бізнесу, технології, створили нові робочі місця, докорінно змінили поведінку людини, соціальні норми [2].

Процеси цифровізації суспільства та держави вимагають перегляду організаційно-правових підходів до функціонування територіальної громади, здійснення функцій публічного управління на регіональному рівні. Успішність процесів цифровізації безпосередньо впливає на встановлення рівня ефективності здійснення реформи децентралізації публічної влади в Україні, що вимагається як в цілому, так і на рівні окремих сфер суспільного

життя, зокрема, у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, енергетики, громадського транспорту, питаннях громадської безпеки тощо [3].

В умовах воєнного стану Міністерство цифрової трансформації України та Комітет з питань цифрової трансформації Верховної Ради України, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування продовжують удосконалювати, реалізувати та відновлювати цифрові проєкти. Особливо важливою подією стало набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС та приєднання до програми «Цифрова Європа», в межах якої Україна зможе подавати заявки на фінансування проєктів цифровізації та їхнього масштабування [4].

Отже, підходи цифровізації держави поступово адаптуються та трансформуються до нових викликів та реалій воєнного стану як на місцевому, національному, так і на міжнародному рівнях. Україна в умовах війни продовжує вести боротьбу за незалежність на фізичному та цифровому фронтах. Зміни відбуваються у площині надання адміністративних послуг, соціальних послуг, у сферах політики, економіки, освіти, культури тощо.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г. Становлення інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України за доби глобалізації: теоретико-методологічні та праксеологічні виміри. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 268 с.
2. Грінгард С. Інтернет речей. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 175 с.
3. Євченко Д. М. Публічне управління територіальним розвитком громад в умовах цифрового суспільства у соціальній сфері. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 6. С. 15-18.
4. Сидоренко С. В. Розвиток цифровізації в умовах воєнного стану в Україні. *Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження* : Матеріали науково-практ. конф., м. Ужгород, 23–24 верес. 2022 р. Ужгород,

Стельмашук Жанна Григорівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання,

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID 0000-0003-2368-4209

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

В умовах війни в Україні волонтерська діяльність є однією з пріоритетних. Відтак, підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації волонтерської роботи є необхідністю.

Готовність майбутніх учителів початкових класів до організації волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку можемо розглядати як інтегровану якість особистості, сформовану внаслідок професійної підготовки, що відображає стійку мотивацію, позитивне ставлення до волонтерської діяльності, усвідомлення її особистісної та соціальної значущості, стійке позитивне бажання її здійснювати в початковій школі, прагнення до фахової самореалізації, підґрунтям яких є запас професійних знань, умінь і навичок, практичного досвіду з питань організації волонтерської діяльності, її супроводу, а також наявність особистісних якостей, необхідних для її реалізації, уміння здійснювати самоаналіз результатів педагогічних дій, зіставляючи їх з поставленою педагогічною метою.

Готовність майбутніх учителів початкових класів до організації до волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку стає результатом

набуття ними спеціальних фахових знань та соціальних відносин під час освітнього процесу у ЗВО.

Значний потенціал для формування готовності майбутніх педагогів до означеного виду діяльності має вибіркова дисципліна «Організація волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку», введена до ОПП спеціальності 013 Початкова освіта (нормативний термін навчання 2 роки 10 місяців).

Метою означеного курсу є оволодіння здобувачами освіти теоретико-методичними, психолого-педагогічними та практичними основами організації волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку у контексті викликів сучасності.

Система лекційних та практичних занять, завдань для самостійної роботи сприяє вирішенню низки завдань, передбачених силябусом навчальної дисципліни: ознайомлення здобувачів освіти з сутністю понять «волонтерство», «волонтер», «волонтерський рух» та «волонтерська діяльність», нормативно-правовими та етичними засадами волонтерської діяльності, її генезою у світовій та вітчизняній практиці, значенням у вихованні особистості; сприяння формуванню уявлень майбутніх учителів початкових класів про специфіку, зміст, напрями та форми волонтерської діяльності з дітьми молодшого шкільного віку; оволодіння методикою організації волонтерської діяльності з молодшими школярами, методикою контактної взаємодії в процесі реалізації волонтерських програм та проєктів, в тому числі і під час війни; сприяння формуванню умінь реалізовувати різні форми і методи волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку, мотивувати їх до означеного виду діяльності; формування готовності здійснювати психолого-педагогічний супровід і надавати психосоціальну підтримку волонтерам.

Мотивація здобувачів вищої освіти до організації волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку формується через використання системи відповідних форм та методів навчання, стимулювання, заохочення, залучення

до проєктної діяльності, неформальної освіти, участі у спільних соціальних проєктах. Так, під час освоєння навчальної дисципліни майбутні педагоги проходять онлайн-курси «Волонтерство під час війни» [1] та «Рятуй, не ризикуй» [2], що є актуальними в контексті викликів сучасності.

Під час виконання практичних завдань здобувачі освіти набувають умінь і навичок психологічного супроводу і підтримки волонтерів-початківців, розробки напрямків, змісту та форм волонтерської роботи з молодшими школярами в умовах війни.

До прикладу, під час практичного заняття «Сутність волонтерства та волонтерської діяльності. Етичні засади волонтерської діяльності» майбутні педагоги розробляють та проводять опитування дітей молодшого шкільного віку для дослідження їх уявлень про волонтерство, ставлення та форми участі у волонтерській діяльності.

Цікавими для здобувачів освіти є розробка календаря добрих справ, дерева благодійності (волонтерства) на рік з дітьми молодшого шкільного віку, листівки (ролика) для благодійної акції чи ярмарку, волонтерських проєктів та ін.

Під час виконання самостійної роботи майбутні вчителі готують презентацію «Історичні передумови розвитку волонтерства в Україні. Меценатство видатних людей України: гетьмана Петра Сагайдачного, Івана Виговського, Івана Мазепи, Кирила Розумовського та ін.», есе на тему «Волонтерство в умовах війни», ознайомлюються з діяльністю Шкіл волонтерів (волонтерських центрів), що діють на базі закладів загальної середньої освіти та ін.

Отже, розробка та впровадження курсу «Організація волонтерської роботи з дітьми молодшого шкільного віку» сприятиме формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до означеного виду діяльності.

Список використаних джерел:

1. Волонтерство під час війни: онлайн-курс. URL:

https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+VW101+2022_T3/about

2. Рятуй, не ризикуй: онлайн-курс. URL: <https://study.era.com/uk/courses/course/2360?utm>

Ташкінова Оксана Анатоліївна
канд. соціологічних наук, доцента,
завідувачка кафедри соціології та соціальної роботи,
Приазовський державний технічний університет
ORCID 0000-0002-6649-845X

ВОЛОНТЕРСЬКЕ СЕРЦЕ МАРІУПОЛЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЩОДЕННИКІВ СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Студентська молодь є креативною та інноваційною соціально-демографічною спільнотою, яка швидко реагує на зміни, є носієм соціальних інновацій та потенційним ініціатором позитивних змін у суспільстві. У щорічному звіті Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в Україні, зазначено, що в Україні налічується понад один мільйон здобувачів вищої освіти ступенів «молодший бакалавр», «бакалавр» і «магістр» (2021 р.). У 2022 році з початком повномасштабного військового вторгнення росії в Україну, наше суспільство зіткнулось з новими надзвичайними умовами життя. Безумовно, це суттєво вплинуло і на діяльність закладів освіти. Руйнування закладів освіти, тимчасова окупація українських територій, вимушене переміщення закладів вищої освіти на території, підконтрольні Україні, масове вимушене переміщення працівників університетів та здобувачів (внутрішнє і зовнішнє), все це стало страшними реаліями повсякденного життя українців. У зверненні голови Національного агентства зазначено, що “попри всі страхіння війни, постійні руйнування шкіл, закладів вищої освіти, масове внутрішнє переміщення здобувачів освіти та

працівників університетів (наукових установ), значну кількість учасників освітнього процесу, що знайшли прихисток за кордоном, українська вища освіта вистояла, адаптувалася й функціонує в нових умовах” [1, 5]. І це дійсно так. Всупереч складній ситуації українські університети, у тому числі й тимчасово переміщені заклади освіти, демонструють стійкість та незламність, продовжують свою діяльність. Студенти продовжують навчатися, займатися активною волонтерською діяльністю, долучаються до надання допомоги тим, хто цього потребує.

Одним з міст України, яке найбільше постраждало на початку повномасштабного воєнного вторгнення, стало місто Маріуполь. Місто оточене ворогом з перших днів і майже 500 тисяч людей опинилися заблокованими у місті під постійними обстрілами ворога на межі гуманітарної катастрофи (без електропостачання, газопостачання, питної води, харчових продуктів, медикаментів та зв'язку) [2]. Неофіційні канали евакуації стали можливі лише після 14-15 березня 2022 року, але скористатися цими шляхами могли лише ті містяни, які мали вцілілий автомобіль та пальне. Цивільні маріупольці отримали жахливий травматичний досвід перебування в зоні активних бойових дій, небезпечної евакуації з міста, перебування в окупації, були свідками смертей близьких людей, стали вимушеними переселенцями. В рамках реалізації дослідницького проєкту “Маріуполь: минуле, теперішнє, майбутнє”, який авторка реалізує з травня 2022 року за підтримки Інституту наук про людину (IWM, Австрія) та Польського інституту перспективних досліджень (PIASt, Польща), було проведено 130 глибинних напівструктурованих інтерв'ю з цивільними маріупольцями та зібрано понад 2010 життєвих історій, у тому числі і представників студентської молоді міста Маріуполя. Під час проведення дослідження авторка вивчила також досвід польської соціологічної школи щодо методології та методики застосування якісних методів у соціологічному дослідженні, зокрема, проведення конкурсів щоденників з метою збору якісної соціологічної інформації [3;4;5]. На

підставі вивченого досвіду було організовано та проведено Конкурс електронних щоденників (далі – е-щоденників) студентів - волонтерів з Маріуполя (розповідей, спогадів, переживань, особистих історій) під назвою «Волонтерське серце Маріуполя».

Організаторами Конкурсу виступили: Приазовський державний технічний університет (тимчасово переміщений ЗВО у м. Дніпро, Україна) у співпраці з Польським інститутом перспективних досліджень (PIAST, Республіка Польща) та громадською організацією «Майбутнє Маріуполя». Мета Конкурсу – зібрати та зберегти історії студентів-волонтерів, які до війни проживали та навчалися у місті Маріуполі, вимушено перемістилися в інше місто України, або за кордон, та продовжують безкорисно допомагати іншим, здійснюють волонтерські ініціативи та наближають Перемогу України.

В результаті організатори Конкурсу отримали понад 20 електронних щоденників з фото- та відеодокументами, в яких маріупольські студенти розповідали про своє життя до повномасштабного вторгнення, досвід перебування в зоні активних бойових дій, травматичну евакуацію з міста та пошук нового тимчасового місця проживання, а також про свій власний досвід волонтерської роботи під час перебування в оточеному та окупованому місті, а також вже на новому місці проживання.

Студенти та студентки, які взяли участь у Конкурсі та поділилися своєю історією, навчалися на різних курсах (з другого по четвертий курс бакалаврату, перший курс магістратури), на різних спеціальностях (соціальна робота, туризм, філологія, менеджмент та ін.). Але всіх учасників та учасниць конкурсу об'єднувало одне – любов до України та бажання допомогти тим, хто цього найбільше потребує.

Цей дослідницький досвід показав, наскільки важливо документувати життєві історії молодих, активних, ініціативних людей, які не зламалися від пережитого та побаченого, не зупинилися і вирішили йти далі, які є

патріотами своєї країни й надають приклад всім іншим, допомагають та підтримують тих, хто цього потребує, ініціюють нові актуальні проєкти задля нашої країни. Саме така студентська молодь, активна та ініціативна - це майбутнє України.

Список використаних джерел:

1. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2022 рік / упоряд.: О. Осіюк, О. Хименко; за заг. ред. А. Бутенка, О. Єременко. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 111 с. <https://naqa.gov.ua/>
2. Tashkinova O. War Routes and War Ways of Civilian Mariupolites: Sociological exploration. SOCIETAS/COMMUNITAS. 2(32)/2022, s. 293-308.
3. Pamiętniki emigrantów: zesłańczym szlakiem: fragmenty pamiętników emigrantów nadesłanych na konkurs IGS SGH. Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, 1994, 282 s.
4. Pamiętniki Osób LGBTQIA+. Mała antologia Wydawnictwo: Fundacja im. Heinricha Bölla w Warszawie, Warszawa, 2020, 332 s. ISBN / DOI 978-83-61340-81-2
5. Głowacka M, Helak M, Łukianow M, Orchowska J, Mazzini M. Pamiętniki pandemii. Warszawa, 2022, 356 s. ISBN:978-83-67075-50-3

Тітова Любов Олександрівна

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,

викладач-стажист кафедри інформатики і

інформаційно-комунікаційних технологій,

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-2441-0560

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

В умовах цифрового суспільства сучасний педагог має бути компетентним у використанні інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, адже вони є вимогою сьогодення. Такі засоби дозволяють унаочнити теоретичний матеріал, активізувати та урізноманітнити навчальну діяльність, впроваджувати інноваційні методи навчання, а також мотивувати здобувачів. Навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, вміння застосовувати їх у своїй педагогічній діяльності та ціннісне ставлення до цього у системі являють собою інформаційно-цифрову компетентність вчителя [7].

Процес фахової підготовки є одним з ключових елементів у розвитку цифрового покоління педагогів. Однак, коли мова йде про формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів, необхідно також враховувати гендерний аспект цього процесу.

Якщо вести мову про гендер, то під цим поняттям розуміють певні соціальні структури, що включають правила, норми й моделі поведінки, права та обов'язки особистості залежно від її статевої приналежності [4]. Так існує думка, що чоловіки більш схильні до роботи у галузі інформаційно-комунікаційних технологій і це є проблемним питанням зважаючи на переважну фемінізацію сфери освіти.

Так у працях Carolina Flores Lueg, Rosabel Roig Vila [4], David Jimenez-Hernandez, Victor Gonzalez-Calatayud, Ana Torres-Soto, Asuncion Martinez Mayoral, Javier Morales [3] та Yu Zhao, Ana Maria Pinto Llorente, Maria Cruz Sanchez Gomez, Liping Zhao [2, 6], де на основі Рамки цифрової компетентності громадян [1], проведено дослідження, щодо самосприйняття рівня цифрової компетентності, зазначається, що більшість жінок оцінюють свої компетенції у п'яти основних аспектах (робота з інформацією, комунікація, створення цифрового контенту, безпека та розв'язання проблем) нижче, аніж чоловіки.

Дослідження ж Kartimi Kartimi, Onwardono Rit Riyanto та Widodo Winarso [5], яке було проведено у вигляді опитування учителів природничих наук, розробленого на основі DigComp [1], показало, що суттєвої гендерної відмінності у рівні сформованості інформаційно-цифрової компетентності немає.

Зважаючи на вищезгадані дослідження, зауважимо, що все ж існує така тенденція, що чоловіки більш компетентні у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, проте дана теорія ґрунтується, більшою мірою, на самосприйнятті респондентів, які проходили опитування. Саме тому, у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя важливо, по-перше, створювати рівні умови для формування інформаційно-цифрової компетентності незалежно від гендерної приналежності, по-друге, формувати не лише вміння та навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, а й ціннісне ставлення до застосування таких засобів у професійній педагогічній діяльності, адже розуміння важливості використання цифрових технологій в освітньому процесі сприяє їх вмотивованому опануванню й інтенсивному та ефективному впровадженню в навчальну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Carretero Gomez, S.; Vuorikari, R.; Punie, Y. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with Eight Proficiency Levels and Examples of Use, EUR 28558 EN; Publications Office of the European Union: Luxembourg.

2017. URL: <https://doi.org/10.2760/38842>.

2. Digital Competence in Higher Education: Students' Perception and Personal Factors / Y. Zhao et al. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, no. 21. P. 12184. URL: <https://doi.org/10.3390/su132112184>.

3. Digital Competence of Future Secondary School Teachers: Differences According to Gender, Age, and Branch of Knowledge / D. Jimenez-Hernandez et al. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 22. P. 9473. URL: <https://doi.org/10.3390/su12229473>.

4. Flores- Lueg C., Roig-Vila R. Gender and its impact on Pedagogy students' self-perceived digital competence. *International Journal of Educational Research and Innovation*. 2017. No. 8. P. 79–96.

5. Kartimi K., Onwardono Rit Riyanto, Winarso W. Digital competence of science teachers in terms of gender, length of work, and school levels of teaching. *Cypriot Journal of Educational Sciences*. 2023. Vol. 18, no. 1. P. 31–42. URL: <https://doi.org/10.18844/cjes.v18i1.7779>.

6. The Impact of Gender and Years of Teaching Experience on College Teachers' Digital Competence: An Empirical Study on Teachers in Gansu Agricultural University / Y. Zhao et al. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, no. 8. P. 4163. URL: <https://doi.org/10.3390/su13084163>.

7. Тітова Л. Вітчизняний досвід формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 12(12). С. 168–177. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-12\(12\)-168-177](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-12(12)-168-177).

Ткачук Лариса Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-3337-2540

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

Пріоритетом стратегічного розвитку України визнано її інтеграцію до європейського і світового співтовариства. Україна в усіх галузях спрямовує свої дії і наближає діяльність своїх соціально-економічних інституцій до стандартів країн ЄС з метою зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам.

Гендерне питання є одним з пріоритетів розвитку людства, що відображається у стратегіях розвитку міжнародних інституцій. Міжнародні організації зосереджені на гендерній рівності не лише з позиції соціальної справедливості, але й вважають її ресурсом соціально-економічного розвитку. Україною підписано низку міжнародних документів, які стосуються впровадження гендерної рівності в усі сфери суспільного життя нашої країни, чим визнано гендерний підхід як найдоцільніший для визначення планів, програм і перспектив національних перетворень.

Питання реалізації політики гендерної рівності для України не є новим, проте й досі залишається актуальним. Рівність у сфері освіти стала одним з основних напрямків удосконалення національної системи освіти, що визначені у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХ столітті», стратегії упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2021», де окреслено системне законодавче поле для створення рівних можливостей для жінок і чоловіків, визначення шляхів впровадження гендерного підходу відповідно до світових демократичних засад, подолання гендерної асиметрії та нерівності в усіх сферах

життєдіяльності суспільства. Так, зокрема, «Метою цієї Стратегії є забезпечення комплексного впровадження принципів гендерної рівності у сфері освіти та визначення шляхів забезпечення гендерного підходу в зазначеній сфері відповідно до світових демократичних засад» [3].

Провідна роль у процесі запровадження гендерної рівності в управлінні освітою належить державі, яка на законодавчому рівні регулює гендерні відносини і визначає основні напрями освітньої політики, що має відповідно відобразитись у змістовому, науково-методичному, матеріально-технічному та кадровому забезпеченні системи освіти. Державну гендерну політику в галузі управління освітою визначають як «діяльність (або бездіяльність у разі навмисного невпровадження такої політики) державних інституцій, що спрямована на здійснення (безпосередньо або опосередковано) і гарантування рівних прав, свобод і можливостей для жінок і чоловіків, утвердження гендерної демократії і формування гендерної культури в управлінні освітою» [2, с. 49].

Концептуальний підхід до включення гендерної складової в систему освіти полягає у тому, щоб на всіх рівнях та у всіх ланках освіти «філософія гендеру» стала способом мислення та існування. Одним із дієвих способів включення гендерної складової є діяльність «зверху-вниз», коли впровадження стратегій є прерогативою управління. Саме від позиції управлінців залежить упровадження гендерної рівності та недискримінації в освіту згідно з чинними концепціями, програмами, планами, що розроблені центральними органами виконавчої влади. Це можливо лише за умови, коли керівник володіє гендерною компетентністю, інтелектуальним, креативним потенціалом, здатністю аналітично мислити, прагне до позитивних змін, інноваційного розвитку.

Впровадження гендерної стратегії в управління закладом освіти є складним і кропітким процесом, який вимагає розуміння гендерної теорії та перспектив її розвитку; уміння здійснювати стратегічне управління згідно виокремлених цілей на засадах гендерного підходу, зовнішніх та внутрішніх ризиків, об'єднання зусиль адміністрації, педагогічного та учнівського

(студентського) колективів, громадськості та практики залучення фахівців гендерних центрів, міжнародних організацій для здійснення гендерного аналізу, моніторингу та аудиту в межах закладу [1, с. 159]. Цей процес супроводжується низкою ризиків, як от: не усталений характер нормативно-правової бази освітньої сфери, яка знаходиться у процесі реформування; напруження та подолання опору педагогічного колективу, який може не поділяти положень гендерної теорії; залежність процесу впровадження гендерної рівності та недискримінації в умовах автономізації закладів освіти від гендерної компетентності персоналу та адміністрації; зведення розуміння гендерної рівності до зрівнялівки, а не усвідомлення і знаходження тих ніш, де можливості статей різні; відчуження від гендерної тематики через недостатню інформованість щодо її сутності та актуальності для вітчизняної системи освіти; поширення сталого твердження що в українській освіті гендерні проблеми відсутні [1; 4].

Втілення норм гендерної рівності забезпечить відповідність України світовим демократичним цінностям, стане, серед інших, тим засобом, який допоможе вийти її освіті на якісно новий рівень функціонування.

Список використаних джерел:

1. Вихор С. Т. Формування гендерної стратегії в управлінні закладом загальної середньої освіти. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17183/1/10_Vykhor.pdf (дата звернення: 09.05.2023).
2. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою: навчально-методичний посібник / за заг. ред Н. Г. Протасової. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 176 с.
3. Реалізація державної політики гендерної рівності. Transition Book –2019. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/transition_book_gender.pdf. (дата звернення: 09.05.2023).
4. Соколова Е. Т. Гендерний підхід до управління закладами вищої освіти України. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/30.pdf (дата

звернення: 09.05.2023).

Ткачук Мирослава Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0001-6456-6730

СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ – ПОКАЗНИК ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Входження України до міжнародного та європейського співтовариства, становлення її як демократичної, соціально-орієнтованої держави, висувають вимогу запровадження рівності чоловіків і жінок у політичній, соціальній та економічній сферах.

Освіта є ключовим елементом закріплення цінностей, принципів, норм, які становлять основу боротьби українського суспільства за незалежність. За роки незалежності нашої держави освіта зазнала великих позитивних змін: з підручників зникають дискримінаційні та стереотипні зображення й тексти, відбувається антидискримінаційна експертиза освітнього контенту, гендерні політики отримують видимість на всіх освітніх рівнях. За ініціативи першої леді Олени Зеленської 11 вересня 2020 року Україна отримала офіційний статус учасниці «Партнерства Біарріц» – міжнародної ініціативи рівних прав і можливостей для всіх [2]. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1578-р Україна взяла на себе зобов'язання в п'яти сферах:

- розвиток безбар'єрного публічного простору, дружнього до сімей з навчання дітей принципів рівності жінок і чоловіків;
- запобігання насильству;
- зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків;

– створення більших можливостей для чоловіків піклуватися про дітей

У межах євроінтеграційних процесів 20 грудня 2022 року Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затверджено операційний план заходів на 2022–2024 роки з її реалізації.

Як зазначено у Стратегії, її метою є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації у сфері освіти, для всіх учасниць/учасників освітнього процесу, на всіх рівнях освіти шляхом запровадження змін у структурно- організаційному та змістовно-процесуальному аспекті. Реалізація Стратегії сприятиме досягненню чотирьох визначених стратегічних цілей:

1. Комплексне впровадження принципів, політики й заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності та недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти як одне з ключових питань фундаментальних прав і пріоритетів у контексті євроінтеграції.

2. Посилення ролі закладів освіти у координації дій суб'єктів реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, запобігання та протидії насильству і дискримінації та вдосконалення освітнього процесу на засадах рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності, недискримінації, інклюзивності та протидії насильству, зокрема за ознакою статі.

3. Посилення компетенції й можливості професійної спільноти фахівчинь і фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розширення міжнародного співробітництва у напрямку

Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації, впровадження практик інклюзивності у сфері освіти як основи для подолання наслідків військових дій і післявоєнної відбудови України [1].

Стратегія ґрунтується на таких принципах:

– змістових – дотримання демократичних цінностей і свобод, рівності, справедливості, демократії, верховенства права, егалітарності (рівності прав і можливостей), поваги до людської гідності, доступності, недискримінації;

– функціональних – системність, інклюзивність та широке, активне і значуще залучення жінок і чоловіків та всіх заінтересованих сторін до реалізації цієї Стратегії, проведення моніторингу та оцінки прогресу її реалізації, відкритість і прозорість, інноваційність, інтерсекційність та врахування потреб різних груп залежно від можливих додаткових підстав для дискримінації;

– організаційних – об’єктивність та обґрунтованість визначення проблем у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, проведення оцінки їх масштабу, відповідність міжнародним нормам та зобов’язанням [1].

Все вище сказане дає підстави вважати Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року і Операційний план заходів з її реалізації на 2022–2024 роки потужним і важливим актом подальших змін і процесів здійснення державної політики в забезпеченні рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, незважаючи на всі виклики, що постали перед Україною.

Список використаних джерел:

1. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/16/Strateh.vprovadzhenhen_dern

[rivn.u.sferi.osvity.do.2030.roku.16.03.2023.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/16/Strateh.vprovadzhenhen_dern_rivn.u.sferi.osvity.do.2030.roku.16.03.2023.pdf) (дата звернення: 10.05.2023).

Уряд схвалив Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-strategiyu->

[vprovadzhennya-gendernoyi-rivnosti-u-sferi-osviti-do-2030-roku](#) (дата звернення: 10.05.2023).

Фунтікова Ольга Олександрівна,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри дошкільної освіти

Маріупольський державний університет

ORCID: 0000-0003-4183-3263

Макаренко Світлана Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент,

доцент кафедри дошкільної освіти

Маріупольський державний університет

ORCID: 0000-0001-8933-9681

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Оцінка сучасного стану інклюзивної освіти відображає нове розуміння педагогами нової філософії освіти у контексті законодавчих документів міжнародного та національного рівнів: Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю (1993), Декларація про права інвалідів (1975), (1989), Всесвітня декларація «Освіта для всіх» (1990), Конвенція ООН про права дитини, Саламанська декларація (1994), Конституція України (1996), Дакарські рамки дій (2000), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006), Концепція розвитку інклюзивного навчання (2010), Інчхонська декларація (2015), Лист МОН України «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» (Інструктивно-методичні рекомендації) (2015), Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Постанова Кабінету Міністрів

України «Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів» (2018) та ін. Огляд документів свідчить про системне забезпечення державою доступності освіти усіх рівнів для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Відповідно, триває пошук форм, гнучких методів та засобів, які б були технологічно доречними та результативними для підростаючого покоління.

Педагоги констатують, що технологічні інструменти в руках дитини значно знижують особисті психологічні бар'єри в освітньому середовищі (електронна пошта, Скайп, Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Модулярне Об'єктно-Орієнтоване Динамічне Навчальне Середовище – Moodle та багато інших), проте успіх індивідуальної освітньої траєкторії дитини з ООП потребує безпосереднього контакту з педагогом, педагогічного супроводу та систематичного педагогічного спостереження за її освітніми результатами.

Успіх педагога залежить від своєчасного опанування та використання нових педагогічних технологій та електронних навчально-методичних матеріалів, підтримання зворотного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу. Наприклад, чат-боти, які дозволяють користувачам взаємодіяти з аудіосистемою за допомогою мовлення. Чат-боти з людськими голосовими рисами та емоціями, що здатні відповідати на письмові запитання у визначених областях знань. Технологія має можливість розпізнавання мовлення, може змінювати письмовий діалог на усний, може надавати допомогу у відповідях на запитання.

Е-інклюзивна освіта забезпечує реальну гнучкість у часі та місці навчання, завдяки доступності навчальних онлайн-ресурсів збільшується самостійність. Можливість подавати роботу в електронному вигляді може звільнити учнів з ООП від витрат часу та ресурсів на отримання фізичного доступу. Спілкування можна покращити – комп'ютерна технологія може надати голос тим, хто його не має, як у прямому, так і в переносному сенсі. Комунікаційні пристрої, такі як кімнати для чатів, дискусійні групи та електронна пошта, можуть дозволити учням брати участь в освітньому

процесі без упереджень чи збентеження.

Однак ті ж самі важелі можуть створювати і додаткові перешкоди для дітей з ООП. Веб-навчальні матеріали, як правило, значною мірою базуються на тексті, а діти можуть мати труднощі з розумінням тексту або розрізненням кольорів на сторінці. Багато хто має труднощі з організацією, структурою чи пам'яттю, їм важко орієнтуватися в погано структурованому або складному матеріалі, або інтерфейс може бути непослідовним. Діти з проблемами пересування, обмеженим контролем моторики або порушенням зору можуть не мати змоги користуватися клавіатурою чи мишею. Збільшення використання мультимедіа може бути корисним у створенні збагаченого середовища, - але воно також може бути перешкодою для тих, хто не може бачити або чути аудіо, відео та анімацію.

На жаль, електронна освітня інклюзія (e-inclusion), тобто застосування цифрових технологій в інклюзивній освіті, є недостатньо розробленою. Зокрема, є педагогічна потреба у створенні системи різноспрямованих тренувальних вправ для дітей з ООП із використанням синтезаторів мовлення, засобів віртуальної та доповненої реальності щодо розвитку дитячих уявлень. Дитині може допомогти змішана реальність (mixed reality, MR) як гібридна реальність (hybrid reality, HR), що є злиттям реальних і віртуальних світів для створення нових середовищ і візуалізації, де фізичні та цифрові об'єкти співіснують і взаємодіють в режимі реального часу. Доповнена реальність (AR): реальні об'єкти інтегруються у віртуальне середовище, а прикладом є дитячі книжки та енциклопедії з додатком на гаджеті. Але огляд педагогічної літератури свідчить про те, що використання MR та AR є непростю педагогічною справою і не достатньо впровадженою в освіту дітей з ООП. Треба розвивати засоби альтернативної комунікації для дітей, які мають труднощі у спілкуванні, з використанням графічних символів, піктограм, фотографій, малюнків; розвивати технологічну взаємодію між учасниками освітнього е-інклюзивного процесу засобами альтернативної комунікації.

Підготовка майбутніх фахівців повинна спиратися на технології, що підвищують потенціал дітей з особливими освітніми потребами: сенсорними, когнітивними, фізичними. Розробка та впровадження доступних, гнучких та інформативних освітніх програм матиме велику користь для суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Inclusive Digital Education /H. Weber, A. Elsner, D. Wolf, M. Rohs and M. Turner-Smuchal, eds. Odense, Denmark. 2022. 163 p.

Ціпан Тетяна Степанівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методики виховання

Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: 0000-0002-1356-2825

ЕКОЛОГІЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО

Волонтерська діяльність відіграє вагомую роль у житті українського суспільства, тому що затребувана в усіх сферах людської діяльності. Вона є ефективним методом формування духовно-морального, екологічного і трудового виховання зростаючої особистості, оскільки носить суспільно корисний характер, спрямована на вирішення конкретних регіональних та локальних проблем.

Закон України «Про волонтерську діяльність» визначає волонтерство як добровільну неприбуткову соціально спрямовану діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги (безоплатних робіт та послуг). Згідно з цим законом, волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності і ґрунтується на принципах [законності](#), [гуманності](#), рівності, добровільності, безоплатності та

неприбутковості [1].

З початком російсько-української війни волонтерський рух розширив свої кордони і сфери діяльності. «Термінова евакуація, логістичні труднощі, втрата персоналу, неможливість продовжити розпочаті проекти й потреба перемикатися на інші напрямки роботи - це далеко не повний перелік викликів, які постали перед благодійними та громадськими організаціями. Багато з них не лише швидко пристосували свою діяльність до воєнних умов, але й масштабували її» [3].

Важливими напрямками волонтерської діяльності є: надання допомоги людям похилого віку, інвалідам, дітям-сиротам; пропагування здорового способу життя; допомога в організації спортивних заходів та різноманітних фестивалів; охорона природи та збереження чистоти навколишнього середовища; огляд території на наявність несанкціонованих звалищ, озеленення та благоустрій територій; огляд прибережних ділянок річок та ставків у межах населеного пункту; підтримка у порядку заповідників, а також притулків для безпритульних тварин, роздача інформаційних листів населенню щодо наведення порядку у приватному секторі, дворових територій тощо.

В освіті робота з організації волонтерської діяльності є комплексною і включає в себе розвиток і підтримку добровільних ініціатив молоді, інтеграцію освітнього процесу з науковою та практичною діяльністю, профорієнтаційна робота у становленні майбутніх спеціалістів, що дозволяє генерувати нові знання, розвивати навички громадської діяльності, формувати активну громадянську позицію здобувачів освіти.

Екологічне волонтерство — це [добровільна діяльність](#), спрямована на збереження навколишнього середовища та вирішення [екологічних проблем](#) [2].

Пропонуємо алгоритм роботи з організації та проведення волонтерських екологічних акцій:

1. Виявлення проблеми та визначення мети заходу.

2. Збір та аналіз інформації на тему заходу.
3. Формулювання можливих варіантів організації і проведення запланованої акції.
4. Організація волонтерської діяльності:
 - узгодження заходу із закладом освіти, за потреби – із міською владою;
 - встановлення термінів проходження окремих етапів, відповідальних виконавців та учасників з персональним розподілом обов'язків кожного;
 - визначення технічних (за потреби фінансових) засобів виконання;
 - визначення форм звітності за підсумками діяльності (допис в газету, на сайт тощо);
 - запрошення представників влади, засобів масової інформації.
5. Реалізація акції. Виконання запланованих заходів, дотримання вимог та термінів. Під час проведення акції важливим є створення сприятливого психологічного клімату учасників акції; необхідно, щоб кожен учасник відчув значущість своєї праці.
6. Аналітичний етап: обговорення результатів проведення екологічної акції з детальним аналізом позитивних та негативних аспектів.
7. Інформаційний супровід роботи волонтерів, що є важливою складовою на всіх етапах.

Форми організації екологічної волонтерської діяльності можуть реалізуватися в межах діяльності груп, бюро добрих послуг, команд, бригад, лісництв, загонів, організацій, об'єднань тощо.

Список використаних джерел:

1. URL: [Волонтерство - Вікіпедія \(wikipedia.org\)](https://uk.wikipedia.org)
2. URL: [Екологічне волонтерство - Вікіпедія \(wikipedia.org\)](https://uk.wikipedia.org)
3. URL: [Психологиня Світлана Чуніхіна: Волонтерство — це спосіб упоратися з почуттям загрози й почуватися частиною спільноти - ЗМІ для змін. \(detector.media\)](https://detector.media)

Чернета Світлана Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи,

Волинський національний університет

імені Лесі Українки

ORCID 0000-0002-9939-7591

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Зміна загальних уявлень про роль обох статей та створення рівних можливостей для їх повної реалізації у всіх сферах суспільного життя спричинило необхідність інтеграції гендерного підходу і в національну систему вищої освіти. Гендерний баланс є одним із індикаторів визнання рівня розвиненості держави. Війна в Україні спричинила появу нових соціальних проблем, нових категорій населення, а проблему гендерної рівності тільки загострила. Виклики, які постали перед фахівцями із соціальної роботи, свідчать про нагальну необхідність забезпечення гендерної рівності в нашому суспільстві, що вимагає нового світогляду, відповідно до якого стереотипне сприйняття жінок і чоловіків має бути замінене ідеєю розвитку їхнього особистісного потенціалу. Покладений в основу професійної підготовки сучасного фахівця із соціальної роботи гендерний підхід дасть їм реальну можливість через кваліфіковане розуміння його сутності з повагою ставитись як до рівноправного розкриття людиною свого особистісного потенціалу, так при взаємодії з ними та в процесі надання соціальних послуг його реалізації незалежно від статі [2, с. 161-166].

Про обов'язковість упровадження гендерного компоненту в національну систему підготовки фахівців свідчать прийняті нормативно-правові документи: Закони України «Про забезпечення рівних прав та

можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2018 р.), Наказ МОН України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» (2009 р.), розпорядження Кабміну України «Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року» (2022 р.) та ін.

Важливим складником підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи сьогодні є поглиблення у них знань у гендерних питаннях та створення гендерно нейтрального середовища в ЗВО. Зокрема, Стандартом вищої освіти: першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота передбачено ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей [3]. Формування даної компетентності має здійснюватися через засвоєння знань сучасних тенденцій та проблем гендерного розвитку суспільства, законодавчих актів, які регулюють питання гендерної рівності, положень та сутності гендерного підходу, основ гендерної теорії (поняття про гендер, гендерні стереотипи та механізми їх дії, гендерні ролі, гендерну ідентичність тощо та їхнє місце у навчально-виховному процесі); особливостей гендерної соціалізації, принципів гендерної освіти, форм і методів гендерного виховання, питань гендерної компетентності та гендерної культури фахівців; через впровадження усвідомленого підходу до реалізації гендерного виховання, виявляється у відповідних потребах, мотивах, цілях; через сформованість вмінь та навичок щодо організації імітаційних ситуацій вирішення соціальних проблем; вміння узгоджувати свої професійні дії з реальними ситуаціями та індивідуальними психологічними характеристиками особистості клієнта, їх життєвими обставинами.

Освітні програми та навчальні плани підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи включають такі освітні компоненти, як «Гендерна педагогіка», «Гендерні студії», «Гендерологія в соціальній роботі», «Гендерні аспекти соціальної роботи» та ін. Також важливим є те, щоб усі без

виключення освітні компоненти та й позааудиторна робота базувалась на гендерній рівності.

Умовами впровадження гендерного підходу в освітній процес підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи є [1, с. 155]:

- висування однакових вимог під час навчальних занять та виховної роботи до здобувачів освіти, використання однакових тону й змісту звертання до хлопців і дівчат;

- формулювання статево нейтральної поведінки, уникнення нав'язування стереотипів;

- орієнтації на індивідуальний розвиток особистості здобувача освіти, його здібності, уподобання, можливості у навчанні, оволодіння професійними вміннями, досягнення певного статусу у громадсько-політичній діяльності незалежно від статевої приналежності;

- заохочення здобувачів освіти до волонтерської діяльності, участі у громадських організаціях, різних видів навчальної діяльності, уникнення статевого сепаратизму в спілкуванні;

- заохочення та однаковий доступ до користування навчальним, спортивним інвентарем, приладами;

- формування у здобувачів освіти при вивченні різних освітніх компонентів гендерної культури;

- актуалізація уваги здобувачів освіти на проблемі нав'язування гендерних стереотипів ЗМІ, проявів сексизму;

- залучення здобувачів освіти до заходів, які проводять громадські організації місцеві та міжнародні, до вебінарів, тренінгів та ін. щодо популяризації принципів гендерної рівності;

- заохочення здобувачів освіти до розробки та участі соціальних проєктів гендерного спрямування;

- демонстрація науково-педагогічними працівниками статево нейтральної поведінки, уникнення стевотипізованих моделей поведінки.

Отже, ЗВО має створювати гендернонейтральне освітнє середовище,

спрямоване на формування знань про гендер, гендерну культуру, уміння та навичок переосмислення фахівцями із соціальної роботи власних та руйнування в клієнтів гендерних стереотипів; професійної взаємодії на засадах гендерної рівності.

Список використаних джерел:

1. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: навч. посібн. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 308 с., с. 155.
2. Корінна Г., Гончаренко О. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на засадах гендерного підходу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 28, том 2, 2020. С. 161-166.
3. Стандарт вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти Бакалавр, галузь знань 23 Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf>

Шевчук Оксана Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-1127-9807

УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВОЛОНТЕРСЬКОМУ РУСІ

Волонтерський рух в Україні розвивається не лише як частина загальносвітової тенденції, а й має свої власні віхи, що вже склалися у певну традицію. При цьому основним чинником розвитку волонтерського руху називають волонтерську участь молоді. Молодь є культурним, інтелектуальним, репродуктивним, соціально-економічним

резервом будь-якої держави. Молоді люди вважаються основним агентом реалізації цієї діяльності, так званім волонтерським ресурсом.

Волонтерство – один з видів залучення молоді до відстоювання активної громадської позиції, який дозволяє проявити максимально свої здібності та вміння, завдяки яким можна допомогти іншим людям у вирішенні їх проблем. Волонтерство вважається альтруїстичним видом діяльності, оскільки особа, яка здійснює ті чи інші послуги не отримує за це винагороду, заробітну плату тощо. Однак, все більше і більше людей залучаються до такої діяльності. Особливо активні у волонтерському русі молоді люди. Вони гостро бачать соціальну несправедливість; розшарування суспільства; оточуючих людей, які потребують допомоги, і, головне, мають сили та натхнення своїми діями допомогти іншим [1].

На університетському рівні волонтерська діяльність визначається як ціннісно-значуща та життєздатна альтернатива іншим видам позааудиторної діяльності студентів. Волонтерство визнається невід'ємною складовою такого явища, як студентська залученість: чим більше студент присвячує часу університетської діяльності і чим більше він занурений у цю діяльність, тим вища його залученість.

Розвиток сучасного університету в Україні сьогодні не можливий без активного використання соціальних інновацій. Спроби створення такого простору виражаються у діяльності волонтерських організацій з урахуванням ЗВО, куди залучені всі учасники університетського життя.

Розвиток добровільної діяльності в освітніх установах та залучення молоді до неї дозволить вирішити цілий комплекс завдань як у сфері виховної політики та професійної підготовки, так і в іміджевій політиці ЗВО: створити сприятливий імідж ЗВО на регіональному та державному рівні, для різних категорій населення; сприяти соціально-економічному розвитку регіону та країни за рахунок підвищення соціальної активності молоді; налагодити партнерські програми з підприємницькою спільнотою, громадськими організаціями тощо. За допомогою волонтерства студенти можуть зробити свій

внесок у розвиток відносин ЗВО з цільовою аудиторією. Студенти можуть сприяти ефективному просуванню волонтерських організацій та надавати консультативну допомогу новим учасникам.

Впровадження волонтерської діяльності у навчальний процес ЗВО дозволяє прискорити набуття студентами життєвого досвіду, дає багаті можливості для професійного та особистісного самовизначення особистості майбутнього фахівця, отримання первинного уявлення про майбутню професію та реального досвіду майбутньої професійної діяльності, на основі засвоєння позитивного досвіду соціально-професійної взаємодії з різними категоріями населення, соціальними партнерами.

Активна участь студентства у волонтерському русі стає не лише одним із факторів його професійного становлення, а й основним фактором процесу засвоєння основних цінностей та традицій країни. Так, феномен волонтерської діяльності відносить нас до процесу формування відповідального громадянина, виховання діяльної та творчої особистості, надання допомоги тим, хто її потребує, та виконанню суспільно корисної роботи.

Волонтерська діяльність з педагогічної точки зору володіє значним психолого-педагогічним потенціалом, який насамперед проявляється у реалізації виховної, освітньої та розвиваючої функцій.

Підсумовуючи, зазначимо, що студентське волонтерство – це будь-яка позакласна діяльність, в яку студенти добровільно вкладають свій час, зусилля та ресурси для того, щоб принести користь своєму оточенню, місцевій спільноті чи іншим особам. Механізми залучення молодих людей до різноманітної волонтерської діяльності виводяться в площину суспільно значущих завдань: переваги волонтерства для студентів поєднуються з користю для університетів, міст, установ, що залучають волонтерів.

Список використаних джерел:

1. Лозовицький О. С. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні.
URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474
(дата звернення: 12.05.2023).

Юрченко Оксана Володимирівна

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри педагогіки

та освітнього менеджменту

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0001-9971-1336

**ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ
В УМОВАХ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Країна на сьогодні як ніколи потребує молодих людей, які здатні на духовний і соціально-культурний саморозвиток, творче самостановлення, самовіддане служіння Україні та суспільству. Все більш загрозливих форм набувають зневіра у майбутнє, нечітка позиція щодо життєвих орієнтирів, конфлікти між поколіннями, девальвація моральних та інтелектуальних цінностей, соціальна байдужість й агресивність. Зазначені чинники спричиняють загальну дегуманізацію суспільства й унеможливають гармонійну взаємодію в соціальному середовищі. За таких умов досить гостро постає проблема соціальної дезадаптованості людини.

В педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених О. Бандурка, М. Боришевський, С. Бочарова, О. Землянська, Г. Єфремова, О. Ратінов, Т. Титаренко неодмінно зазначається, що гармонійна взаємодія людини зі світом і досягнення нею особистого щастя в цьому світі є неможливими й немислимими без орієнтованості на інших – сама присутність інших в житті конкретної людини надає їй індивідуальному життю більшого смислу – надособистісного через існування спільної мети і спільних завдань. Тому під час виховання дитини актуальним і важливим є

формування просоціальної поведінки.

Просоціальна поведінка (prosocial behavior від лат. pro – приймає, що вказує на дію в якихось/чиїхось інтересах й socialis – суспільний) у психологічній енциклопедії визначається як поведінка індивіда, що орієнтується на благо соціальних груп, надання допомоги та є протилежною характеристикою до асоціальної поведінки [2, с. 156].

Формуванню просоціальної поведінки присвячено багато наукових досліджень переважно психологічного напрямку (Ю. Мазур, А. Маклаков, І. Фурманов та інші); феномен милосердя й альтруїзму (просоціальна поведінка відрізняється від соціальної саме більшим альтруїстичним навантаженням) розкрито у дослідженнях В. Джеймс, В. Зандер, Т. Гаврилової, В. Куніциної, Н. Кухтової, В. Стауб, І. Юсупова та інших. На думку одних дослідників, просоціальна поведінка проявляється ще в дитинстві і формується під впливом виховання, з позиції інших – вона є моральним обов'язком кожної людини й закладена в кожному з нас, однак прояви її різні (одна людина може бути більш просоціальною особистістю, інша – менш, залежно від її особистісних якостей).

Загалом вчені підкреслюють, що діапазон дій, які можуть бути визначені як просоціальна поведінка, констатуються від звичайних проявів люб'язності, благодійної діяльності до допомоги людині, що опинилася в небезпеці, потрапила у скрутне становище, й до самопожертви, порятунку іншої людини ціною власного життя.

Молодшими школярами закладів загальної середньої освіти, вважають дітей віком від 6/7 до 10/11 років, які навчаються у 1–4 класах сучасної школи. Цей віковий період завершує етап дитинства. І, як зазначає академік І. Бех, «підростаюча особистість стає готовою до нормативного функціонування в соціумі. Вона орієнтується у ньому відповідно до того, яким чином – самостійно чи опосередковано – усвідомила потреби, що характеризують міжсуб'єктні відносини, що превалюють у школяра з оточуючими; умови, що сприяють їх задоволенню і діям, виконання яких не

пов'язане зі страхом; відтерміновані цілі, для досягнення яких дитина може відмовитися від перспектив задоволення чи зростання власного статусу» [1, с. 102].

Становлення і розвиток особистості в молодшому шкільному віці охоплює такі фази, як адаптація (приспосовування до нових соціальних умов), індивідуалізація (вияв своїх індивідуальних можливостей і особливостей) та інтеграція (залучення до групи ровесників). Оскільки в дітей молодшого віку домінує образне мислення, то найбільш характерними, рефлектуючи думки вчених, є застосування у навчально-виховній практиці сучасної школи таких форм діяльності, як: ігри (*ситуаційно-рольові, сюжетно-рольові, великі психологічні, соціально орієнтовані ігри, ігри-драматизації, ігримандрівки, ігрові вправи*); інсценування, бесіда, свята, усний журнал, групова справа, екскурсія чи уявна подорож, конкурси, школа ввічливості, вікторина, операція-рейд, виставка-ярмарок, добродійна акція, година спостереження, година милування, спортивні змагання, козацькі забави, ляльковий театр, догляд за рослинами і тваринами тощо.

Формування просоціальної поведінки у підлітків від 11 до 15 років є особливо важливим, оскільки вони перебувають у перехідній віковій стадії: від дитинства до юності, від незрілості до зрілості, в результаті якої виникає новоутворення – «самовизначення». Більшість дослідників підкреслюючи роль спілкування у підлітковому віці як провідного виду діяльності, зауважують, що для учнів 5–9 класів «навчальна діяльність робить «поворот» дитини від спрямованості на світ до спрямованості на самого себе». Будуючи план свого майбуття, підліток приписує собі істотну роль в порятунку людства і організовує життєвий план залежно від мети. Таку нову форму егоцентризму, що прагне до перевлаштування світу, Ж. Піаже назвав «наївним ідеалізмом» підлітка.

Ключову роль у залагодженні особистісних чи групових конфліктів в учнівському середовищі відводять самим підліткам, однак, роль дорослих (педагогів, соціальних педагогів, психологів та ін.) в роботі шкільної служби

примирення також вельми важлива. Вони покликані:

- розв’язувати складні конфлікти, що постають в освітньому середовищі (за участі дітей і дорослих, педагогів і дітей, батьків і дітей та ін.);
- проводити інформаційно-просвітницьку роботу серед колег і батьків;
- створювати належні умови і проводити навчання потенційних медіаторів з числа учнів;
- координувати дії членів служби примирення з поширення знань про медіацію та основи позитивного спілкування серед молодших і середніх школярів;
- забезпечувати супервізію і допомогу у вирішенні підлітками-медіаторами конфліктів між однолітками, а також брати участь у ролі ко-медіаторів у вирішенні конфліктів між дорослими і дітьми тощо.

Відтак формування просоціальної поведінки має передбачати поступовий перехід від зовнішньої регуляції до саморегуляції у здійсненні особистістю вчинків. При першому способі регулятивні інстанції знаходяться в основному поза суб’єктом; при другому – є внутрішньо локалізованими, хоча опосередкований вплив зовнішнього підкріплення залишається достатньо дієвим.

Отже, урахування вчителями та вихователями особливостей розвитку учнів закладу загальної середньої освіти, є найбільш відповідальним етапом шкільного дитинства та основним базисом для формування моделей просоціальної поведінки учнів.

Список використаних джерел:

Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 256 с. (Серія “Альма-матер”). 1

Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді : Наказ № 382 від 2 червня 2009 року [Електронний ресурс] / Ліга Закон. Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ ОСВІТНЬО-
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**матеріали
регіонального науково-практичного онлайн
семінару(м. Умань, 22 травня 2023 р.)**

Варивода Юлія Юрївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ З ДОСВІДУ ФАКУЛЬТЕТУ
СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УМАНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Сьогодні питання академічної доброчесності є актуальним для усіх закладів освіти. Розбудова доброчесного освітнього середовища та формування чесної та свідомої особистості є пріоритетним напрямком. Кожний освітній заклад буде індивідуальну траєкторію запровадження та розвитку академічної доброчесності. Законодавством України передбачено врегулювання порушення академічної доброчесності у освітньому середовищі, однак заклади мають також автономію і організують свою політику щодо розв'язання цього питання.

Для факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини забезпечення доброчесного освітнього середовища є одним із основних напрямків діяльності. Саме тому впровадження принципів академічної доброчесності відбувається на всіх рівнях. Факультет у своїй діяльності керується нормативно-правовими документами та рекомендаціями МОН і КМУ.

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, 2022 р.) та п. 4.3. Методичних рекомендацій щодо дотримання принципів академічної доброчесності на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (затверджено на засіданні вченої ради факультету, протокол № 1 від 9.08.2022 р.)» на факультеті функціонує група сприяння академічній доброчесності [1].

Завдання групи полягають у:

- 1. «популяризації дотримання академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти та працівників;*
- 2. залученні здобувачів та їх об'єднань, стейкхолдерів до популяризації академічної доброчесності в Університеті;*
- 3. розробці і вдосконаленні нормативної та інформаційної бази Університету з питань сприяння академічній доброчесності, механізмів запобігання, виявлення та процедуру розгляду випадків порушення академічної доброчесності в Університеті;*
- 4. координації з дотримання академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі» [1].*

До групи сприяння входять науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти (різних рівнів та освітніх програм).

Також на факультеті запроваджена практика підписання «Декларації про дотримання академічної доброчесності». Підписання декларації є добровільним, і варто зауважити, що здобувачі та науково-педагогічні працівники підтримують цю практику.

Окрім цього, на факультеті із 2022 року функціонує Студентська агенція із забезпечення якості вищої освіти, завданнями якої є «формування та реалізація спільно з Групою сприяння академічної доброчесності плану заходів студентського самоврядування та Агенції з популяризації академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти; участь у створенні та вдосконаленні локальної нормативної бази з питань академічної

доброчесності та ін.» [2]. Агенція здійснює свою діяльність відповідно до Плану роботи.

Також факультетом передбачена чимала кількість заходів, які сприяють формуванню та розвитку академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу. Вважаємо, необхідним виокремити такі:

- *проект «Академічна доброчесність, як складова освітнього процесу в умовах ЗВО»;*
- *програми Британської Ради для молоді у галузі міжкультурного діалогу і соціального розвитку;*
- *конкурс «Академічна доброчесність: данина моді чи життєва необхідність?» [1, 3].*

Реалізація відповідних заходів сприяє дотриманню принципів академічної доброчесності, а також змінні ціннісної системи особистості. Адже основою є доброчесної особистості є чесність, відповідальність, справедливість, мужність, довіра та повага.

Отже, академічна доброчесність у закладах вищої освіти вимагає спільної зусиль адміністрації університету, яка забезпечить нормативно-правовою базою, науково-педагогічних працівників, які будуть продукувати ці знання та дотримуватися, здобувачів вищої освіти, які будуть усвідомлено та відповідально підходити до дотримання принципів академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність. Факультет соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/якість-освіти/тло/> (дата звернення: 10.05.2023).

2. Студентська агенція із забезпечення якості вищої освіти. Факультет соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/якість-освіти/студентська-агенція-із-забезпечення/> (дата звернення: 10.05.2023).

3. Факультет соціальної та психологічної освіти. URL:

**Войтовська Алла Іванівна,
Федосенко Дарина Ігорівна**
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Практика впровадження та дотримання норм академічної доброчесності в європейських країнах досить різноманітна. Розглянемо як ставляться до проблеми плагіату в Європі.

У Великобританії в усіх ЗВО використовується система перевірки на плагіат «Anti-Plagiarism». В Оксфордському університеті найбільшим порушенням під час іспитів є списування та плагіат. Подібні випадки розслідуються і караються зняттям балів, виключенням з університету (навіть, якщо плагіат випадковий) [1].

У Німеччині найсуворіше ставлення до порушників авторського права. Під час захисту роботи випускників не перевіряються на плагіат. Але: якщо через 5–10 років німець досягне успіху, зробить кар'єру, а хто-небудь перевірить його роботу на наявність плагіату і знайде хоча б пару речень, неналежно оформлених та без посилання скопійованих, його миттєво звинуватять у плагіаті. Порушник одразу позбудеться наукового ступеня, вченого звання, посади і отримає клеймо злодія. Так, у 2013 році міністр освіти Німеччини Аннетте Шаван подала заяву про відставку після звинувачень у плагіаті та втрати наукового ступеня. Спеціальна комісія, яка підтвердила факт плагіату, визнала дисертацію недійсною і анулювала диплом, отриманий 33 роки тому.

В 2012 році розголосу набула справа президента Угорщини Пала

Шмітта. Його звинуватили у плагіаті докторської дисертації. Спеціальною комісією було доведено, що Шмітт скопіював близько 180 із 250 сторінок своєї дисертації з дослідження 80-х років, написаного французькою мовою Ніколаєм Георгієвим. Невдовзі Шмітт пішов у відставку.

В Австрії збирається статистика щодо виявлених випадків плагіату, розроблено національні вимоги до проведення досліджень в частині АД (Австрійське агентство дослідницької доброчесності), використовується спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення плагіату.

У Швеції функціонує національна система збору статистичних даних щодо виявлених випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі щорічних звітів; використовуються спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення та уникнення плагіату; в багатьох освітніх програмах шведських університетів на рівні бакалаврату та магістратури впроваджені навчальні курси з АД.

У Словаччині з 2009 року кваліфікаційні роботи обов'язково перевіряються на наявність плагіату та зберігаються в державному цифровому сховищі.

В Румунії існує національне сховище докторських дисертацій з антиплагіатним модулем Plagiat.pl національної розробки.

У Польщі з 1 жовтня 2014 р. запроваджена обов'язкова перевірка всіх кваліфікаційних робіт на наявність плагіату. Створено польське загальнонаціональне сховище, яке буде містити всі кваліфікаційні роботи, захищені після 30 вересня 2009 р. Контент сховища доступний для співставлення всім антиплагіатним програмам, затвердженим міністерством освіти.

Європейський союз вкладає великі кошти у створення, впровадження та популяризацію вищезазначених процедур, а також у виявлення та запобігання плагіату. Згідно Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004), ключовими цінностями академічного середовища є: чесність, довіра, справедливість,

повага, відповідальність, підзвітність.

В університетах США добродесна поведінка вже давно є нормою, що перетворилася на традицію.

Метою дотримання правил АД є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти.

Стандартами поведінки академічної спільноти в університетах США є Кодекси честі. У кожному з вишів існують подібні документи. Вони містять не лише перелік етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота, але й санкції за порушення цих норм та механізми впливу на тих учасників освітнього процесу, які вдаються до різних форм нечесної поведінки.

В США основними інституційними засобами у сфері АД є: Writing Center (Центр письма) – структурні підрозділи ЗВО, які вчать студентів писати наукові роботи.

Зазначимо, що на даний момент український освітній простір гідно впроваджує принципи академічної добродесності. Зараз у ЗВО проводяться спеціальні лекції де студентів навчають дотриманню АД та приводять приклади перевірки робіт на плагіат. Вважаємо, що потрібно звертати увагу студентів, щодо академічної добродесності з перших днів їх навчання у закладах освіти щоб попередити випадки плагіату та виховати чесних спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Польсько-Українська фундація інститут міжнародної академічної та наукової співпраці. URL: <https://www.iiasc.org/> (дата звернення 01.05.2023).

Кочубей Тетяна Дмитрівна

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі закладу вищої освіти регламентується такими основними нормативно-правовими документами, як Конституція України та Закон України про освіту. Зокрема, статтею 53 Конституції України передбачено право кожного громадянина на освіту, адже освіта є основою духовного, інтелектуального, культурного розвитку особистості [2]. Основною метою освіти є всебічний розвиток особистості як найбільшої цінності суспільства, розвиток її талантів, творчих, фізичних та інтелектуальних здібностей.

Відповідно до Конституції України метою вищої освіти є також розвиток талантів особистості, її інтелектуальних та творчих здібностей, формування цінностей необхідних для її самореалізації, виховання відповідальних громадян здатних до свідомого суспільного вибору та здатних своєю діяльністю бути корисними людям та українському суспільству, збагачення інтелектуального, творчого та культурного потенціалу українських науковців, підвищення свого освітнього рівня з метою «забезпечення сталого розвитку України та її європейського розвитку» [2]. Важливого значення при цьому надається проблемі дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними, науковими, педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти на всіх рівнях.

У статті 42 Закону України «Про освіту» подано визначення поняття академічна доброчесність, під якою розуміють «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової

(творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Закцентуємо увагу на дотриманні основних принципів академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, а також здобувачами вищої освіти. До критеріїв дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками відносимо: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання нормативів законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання [1].

До критеріїв дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти відносимо: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного і підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Видами порушень академічної доброчесності, відповідно до Закону України «Про освіту» [1] вважаємо академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання [1].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» (2017) зі змінами. Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Конституція України. Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Кравченко Оксана Олексіївна

Колада Наталія Миколаївна

Коляда Назарій Ігорович

Салата Назар Тарасович

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРАКТИКА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Окрім того академічна доброчесність регламентується нормативними документами: лист «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» (Лист МОН № 1/9-650), Проект «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ), Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності (затверджено Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 жовтня 2019 року Протокол № 11), Рекомендації для експертів із розгляду внутрішньої політики і процедур забезпечення академічної доброчесності та зовнішньої оцінки їх якості (Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти Додаток 2 до

протоколу від 07.06.2022 №9(14)) тощо.

На сьогодні академічна доброчесність не лише визначається державною політикою у сфері освіти, а й популяризується в умовах ЗВО як передумова якісного освітнього середовища шляхом сприяння в інституційному забезпеченні та впровадженні інформаційно-технологічних засобів, зменшення відсотка запозичення та розвиток критичного мислення у студентської молоді.

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на факультеті соціальної та психологічної освіти у 2020 р. реалізовано проєкт «Академічна доброчесність» за підтримки Британської ради.

Серед пріоритетних напрямів діяльності згідно Стратегії розвитку УДПУ імені Павла Тичини на 2020-2025 рр. є: «Реалізація принципу студентоцентрованості навчання, внесення з цією метою необхідних коректив в організацію освітнього процесу, розвиток освітнього середовища, побудованого на засадах партнерства між учасниками освітнього процесу, надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії, дотримання академічної доброчесності, залучення молоді до творчої, науково-дослідницької діяльності університету».

Як підтвердження, що проєкт з академічної доброчесності є затребуваним і актуальним, заслуговує на увагу ініціатива від студентської молоді щодо проведення щорічного конкурсу «Академічна доброчесність: данина моді, чи життєва необхідність?».

У 2021, 2022 та 2023 рр. Конкурс пройшов відбір молодіжних проєктів і отримав підтримку на реалізацію від Управління у справах сім'ї та молоді Черкаської обласної державної адміністрації.

У партнерстві із Черкаським обласним молодіжним ресурсним центром та Студентською агенцією із забезпечення якості факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини у листопаді-грудні 2022 р. був проведений означений конкурс.

Учасниками конкурсу є здобувачі вищої освіти, аспіранти, представники органів студентського самоврядування ЗВО України.

Роботи представлені у двох номінаціях:

- тези із презентацією досвіду сприяння академічній доброчесності та протидії плагіату та із пропозиціями щодо перспектив розвитку політики академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі ЗВО / факультету, представником якого є учасник-конкурсант;

- відео-матеріали, спрямовані на популяризацію академічної доброчесності в суспільстві.

Роботи доступні за посиланням:
https://drive.google.com/drive/folders/1v1Ljw1zXd3n9e03lyovF0VEIISCS1W9p?usp=share_link

У лютому 2023 р. конкурс був проведений серед закладів загальної середньої освіти міста Умань. Учнівська молодь презентувала змістовні й актуальні роботи, які були високо оцінені членами журі.

Відтак, проведення конкурсу сприяє виконанню поставлених завдань:

- популяризації академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу;

- залучення учнівської та студентської молоді до інноваційної, наукової та творчої діяльності;

- зменшення проявів академічної не доброчесності;

- формування цінності чесності та створення спільноти здобувачів освіти усіх рівнів, для яких списування є неприпустимим.

Список використаних джерел:

1. Коляда Н., Кравченко О., Чупіна К. Академічна доброчесність як складова якості освітнього процесу в умовах закладу вищої освіти (з досвіду роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини) *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 2, ч. 2. С. 95 – 104. URL:

Левченко Наталія Володимирівна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Академічна доброчесність є актуальним, сучасним питанням для вищої освіти та науки. Євроінтеграція освітянського процесу в Україні стимулює активізацію інноваційних тенденцій відповідальності стандартам якості вищої освіти закордоном [1].

Поняття «академічна доброчесність» оплачується як внутрішньої культури окремої особистості, так і загальної корпоративної культури закладу вищої освіти [2].

Проблему формування академічної чесності як основи розвитку закладу вищої освіти досліджували Т. Добко, В. Банись, Б. Буяк, Т. Фініков, В. Турчиновський, А. Мельниченко, О. Меньшов, А. Артюхов, Н. Гапон, Р. Беланова та ін.; як освітнє явище, питання академічної доброчесності вивчалося М. Гриньовою, Н. Гапон, Д. Загірняком, В. Ромакіним, Р. Белановою, О. Траверсе, Т. Ярошенко, А. Сингаївською, О. Цокур, Л. Півневою, Л. Рижак. На увагу заслуговує також дослідження академічної культури як необхідної передумови ефективного управління сучасним університетом в умови автономії [5]; предметом наукової розвідки Ю. Калиновського [7] є формування академічної доброчесності як чинник правового виховання студентів; О. Гужва [3] висвітлює проблему формування академічної етики

та грамотності.

А. Недипіч, В. Василенко у своїй праці висвітлюють зарубіжний досвід особливостей дотримання принципів академічної доброчесності, а саме у Франції, США, Польщі, Швеції [9].

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» (2017) визначено поняття «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». До порушень академічної доброчесності відносять: академічний плагіат, фабрикація, обман, списування, хабарництво [10].

В Європейських країнах поняття «академічна доброчесність» регламентується, як «ретельність наукового дослідження – охоплює кожний етап наукової діяльності, за допомогою процедур та адміністративної практики, що функціонує в умовах автономії науковця і наукової установи» (Польща). Однак загальноприйняте поняття «академічна доброчесність» визначено Асоціацією Європейської мережі академічної доброчесності (European Network for Academic Integrity) «відповідність етичним і професійним принципам, стандартам, практикам і послідовній системі цінностей, яка служить керівництвом для прийняття рішень і вжиття дій в освіті, дослідженнях і науці» [11].

Дотримання академічної доброчесності в закладах вищої освіти *Австралії* є важливою складовою освітнього процесу та подальшого працевлаштування здобувача. Будь-яка форма академічної нечесності для австралійців означає втрата важливих професійних знань та практичних навичок необхідних для успішної майбутньої кар'єри. Дотримання академічної доброчесності у закладах вищої освіти визначається: через правильно оформлену інформацію, яку використовують у роботі (цитування або посилання на джерело); самостійне складання власних іспитів і подання

власної роботи; точне та чітке звітування про результати дослідження та дотримання політики дослідження; використання інформації належним чином відповідно до законів про авторське право та конфіденційність [12]. Однак, за порушення академічної доброчесності можливе покарання, до якого відносять: повторне виконання завдання; не зарахування чи не оцінення курсу, теми, навчального модулю тощо; відрахування із закладу вищої освіти; притягнення до кримінальної відповідальності [12].

У Європейських країнах типовими порушеннями академічної доброчесності є: дослівне копіювання чужої роботи; письмовий фрагмент містить значну частку тексту з одного джерела без жодних змін; заміна ключових слів та фраз, але основний зміст джерела залишається незмінним; парафрази інших джерел, упорядкованих таким чином, щоб їх зміст виглядав цільним, «безшовним»; передбачає значні запозичення з попередніх робіт самого автора без цитування, тобто «самоплагіат»; характерно досконале комбінування в одній роботі цитованих праць та скопійованих уривків без посилань; сполучення запозичених матеріалів з декількох джерел без відповідного цитування; письмові фрагменти з посиланнями на неіснуючу або неточну інформацію [4].

У *Польщі* виокремлюють такі форми порушення академічної доброчесності в наукових дослідженнях: підміна або запозичення цілого або частину дослідження; систематичне подання одного і того самого власного наукового дослідження як нового; автоплагіат – включення частин власних наукових праць до нової без посилання на них; інкорпоративний плагіат – формальна переробка чужого наукового твору або його частини у власному дослідженні (адаптаційний, співавторський). Перевірка на дотримання академічної доброчесності наукової роботи здійснюється науковим керівником, програмами для перевірки на плагіат відповідно до нормативних документів закладу вищої освіти [8].

У закладах вищої освіти Німеччини виокремлено дев'ять критеріїв дотримання академічної доброчесності: прозорість академічної

доброчесності та забезпечення якості; справедлива, ефективна та послідовна політика боротьби з плагіатом та академічною нечесністю; використання цифрових інструментів ті мовних сховищ; профілактичні стратегії та заходи; інформування про політику та процедури; знання та розуміння академічної доброчесності; тренінги для здобувачів та науково-педагогічних працівників; дослідження та інновації в академічній доброчесності [6]

Наукова спільнота активно обговорює та веде відкриту боротьба з академічним плагіатом. Наприклад, у Великій Британії існує офіс незалежного арбітражу (в Англії та Уельсі), діяльність якого направлена на реагування та несправедливі практики у сфері академічної доброчесності. В Австрії створено систему збору статистичних даних щодо виявлених випадків плагіату; розроблено національні вимоги до проведення досліджень в частині академічної доброчесності (Австрійське агентство дослідницької доброчесності); використовується спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення плагіату. У Швеції функціонує національна системи збору статистичних даних щодо виявлених випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі щорічних звітів. На національному рівні визначено порядок врегулювання порушень у сфері академічної доброчесності, що передбачає створення спеціальних інституційних комісій на місцях, які очолюються віце-канцлером університету [4].

Також, діяльність асоціації Європейської мережі академічної доброчесності (ENAI) – платформа для сприяння академічної доброчесності, обміну досвідом та найкращими практиками, розробки матеріалів та співпраці у вирішенні етичних проблем в академічних колах. Ціль цієї платформи полягають у сприянні доброчесності в усіх академічних колах (тобто в освіті, дослідженнях та інших аспектах академічного сектору). [9, 11].

Отже, академічна доброчесність в закладах вищої освіти в Україні та закордоном має єдину мету. Кожна країна має свої особливості освітньої

діяльності функціонування закладів вищої освіти, однак термін «академічна доброчесність», критерії дотримання академічної доброчесності та види типових порушень академічної доброчесності для Європейських країн є спільним.

Список використаних джерел

1. Батенко Н., Дурдас А. Академічна доброчесність в контексті Європейських практик: досвід Франції. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки), 2019. Вип. 3(60). С. 88–95.
2. Бровко К., Дурдас А., Сопова Д. Е-середовище як складова корпоративної культури в університетах Французької Республіки. *Молодь і ринок*. 2018. № 2 (157). С. 133–137.
3. Гужва О. О. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». 2012 URL: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_agr.pdf (дата звернення: 10.05.2023).
52. Джурило А. Академічна доброчесність: виклики сучасності. С. 49–
<https://core.ac.uk/download/pdf/233898915.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умови автономії. *Дух і Літера. Спеціальний випуск «Університетська автономія»*. 2008. № 19С. 93–102.
6. Зубко Д. Академічна доброчесність у Німеччині: вебінар Програми ООН із відновлення та розбудови миру. URL: <https://univd.edu.ua/uk/news/11464> (дата звернення: 10.05.2023).
7. Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді. *Гілея*. 2012. Вип. 63. С. 477–482.
8. Мазуренко В. Академічна доброчесність у Польщі: онлайн-вебінар. URL: <https://www.facebook.com/UNDPUkraine/videos/204272361794932> (дата звернення: 10.05.2023).
9. Недипіч А., Василенко В. Особливості дотримання принципів

академічної доброчесності: зарубіжний досвід. С. 234–238. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12108/11983> (дата звернення: 10.05.2023).

10. Про освіту: Закон України № 2145-VIII зі змінами №2834-IX від 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

11. European Network for Academic Integrity. URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/objectives/> (дата звернення: 10.05.2023).

12. What is academic integrity? URL: <https://www.teqsa.gov.au/students/understanding-academic-integrity/what-academic-integrity> (дата звернення: 10.05.2023).

Міщенко Марина Сергіївна

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВОМУ ТА ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Дієвим інструментом забезпечення якості вищої освіти з точки зору світових стандартів вищої школи є академічна доброчесність. На сьогодні надзвичайно актуальним є впровадження міжнародних академічних стандартів та академічної доброчесності у царині українських наукових і освітніх закладів.

Однією з ключових складових внутрішньої системи забезпечення якості в закладі освіти є система забезпечення академічної доброчесності, розбудова якої ефективно здійснюється згідно із законодавчими документами з урахуванням вимог Міністерства освіти України та рекомендацій Національного агентства забезпечення якості освіти.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» для розробки

ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату в освітній та дослідницькій діяльності ЗВО розпочали розробляти та упроваджувати комплекс таких документів: «Положення про академічну доброчесність», «Декларація академічної доброчесності науково-педагогічних працівників», «Декларація академічної доброчесності студентів», «Кодекс академічної доброчесності» [1, с. 237].

Кодекс честі основних суб'єктів освітнього процесу в університеті є одним з ефективних засобів запобігання негативним проявам академічних відносин.

Практика впровадження кодексів у ЗВО України є досить новою. У 2009 році за ініціативою Фонду сприяння розвитку демократії Посольства США завдяки об'єднанням громадських організацій було проведено низку просвітницьких заходів, присвячених підтримці та впровадженню Кодексу честі у ЗВО України [2].

Система забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти має наступні складові, які логічно пов'язані між собою:

- нормативна база закладу освіти з академічної доброчесності;
- відповідальних осіб у структурних підрозділах закладу освіти;
- інформаційну базу закладу освіти з академічної доброчесності;
- інструменти впровадження принципів академічної доброчесності у освітню і наукову діяльність закладу освіти;
- інструменти контролю додержання академічної доброчесності у освітній і науковій діяльності закладу освіти.

Таким чином, система забезпечення академічної доброчесності спрямована на дотримання моральних і правових норм поведінки всіма учасниками освітнього процесу закладу освіти; реалізацію освітньої і науково-дослідної діяльності; інструменталізацію академічної доброчесності як позитивної, необхідної академічному середовищу цінності.

Отже, запровадження і дотримання принципів академічної

доброчесності вимагає розроблення ефективної освітньої політики. Відповідно до чинних норм освітнього законодавства закладам освіти надане право самостійно розробляти політику академічної доброчесності та вживати відповідних заходів щодо її запровадження. Реалізація політики академічної доброчесності матиме позитивні наслідки для прозорості, послідовності та забезпечення якості вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Слободянюк О. М. Стан дослідження проблеми забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 70. С. 236–240.

2. Цокур О. С. «Кодекс честі» в системі вищої освіти США. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 150. С. 57–62.

Поліщук Олена Романівна

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Складовою модернізації вищої освіти в Україні є формування політики забезпечення академічної доброчесності в університетському середовищі. Про це свідчить низка положень, зокрема Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» (2016 р.), «Етичний кодекс ученого України» тощо.

Заклади вищої освіти в Україні проводять системну та комплексну роботу щодо підвищення якості освітнього та наукового процесів та отримання авторитету серед роботодавців. Якість залежить від багатьох

факторів, проте лєвова частка успіху залежить від того, як доброчесно ставляться всі учасники освітнього процесу до своїх обов'язків.

Для успішної імплементації принципів академічної доброчесності недостатньо проводити заходи лише на рівні кожної окремої установи. Робота має бути системною на рівні країни в цілому. Необхідно виявити та усунути причини та фактори, які сприяють збільшенню кількості випадків недоброчесних практик.

Зауважимо, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона безпосередньо впливає на те, яких громадян система вищої освіти виховує в країні, які цінності закладаються під час навчання у ЗВО та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Це може бути як важка і наполеглива праця, яка допомагає досягти успіхів як окремій людині, так і країні в цілому, або ж це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну донизу.

Молоді представники наукового середовища, молоді вчені мають бут авангардом впровадження етичних ідеалів та моральних стандартів в українському освітньому та науковому просторі. Оскільки, саме на молодих учених покладається надія щодо утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів академічної доброчесності і у процесі здійснення наукової діяльності, і у процесі навчання й виховання майбутніх поколінь та сьогоднішніх молодих людей як справжніх громадян своєї держави [1].

Аналіз наукових досліджень дозволив виокремити основні види порушень академічної доброчесності в освітній діяльності, а саме: плагіат (подолання результатів досліджень інших осіб як власних здобутків без посилань на їх першоджерела), самоплагіат (оприлюднення раніше опублікованих праць автора як нових), фабрикація (неправдиве зазначення результатів), фальсифікація (навмисна заміна існуючих фактів); академічне шахрайство (списування; використання заборонених допоміжних або технічних засобів під час складання іспитів, заліків; придбання академічних

текстів; внесення до списку колективної діяльності переліку авторів, які не брали участі у створенні наукового продукту та ін.), необ'єктивне оцінювання (свідоме заниження оцінки з метою отримання вигоди) та академічне хабарництво (написання на замовлення та продаж наукової продукції), службова недбалість (невиконання своїх обов'язків), зловживання впливом та ін. Також, можемо виокремити наступні засоби плагіату, які використовуються найчастіше: застосування прихованих символів, надмірне внесення латиниці замість звичайних літер, некоректне запозичення цитат без посилання на першоджерела, двомовний переклад, неоднорідність стилю загального тексту та ін.

Отже, питання академічної доброчесності сьогодні має дуже велике значення в освітньому процесі. Кожен, хто має відношення до освітнього закладу, повинен пам'ятати про моральні норми та доброчесність.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: колективна монографія / Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

Стельмашук Жанна Григорівна

Рівненський державний

гуманітарний

університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання в умовах воєнного стану створює нові виклики щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачами вищої освіти.

У наукових дослідженнях згадуються такі різновиди порушень

академічної доброчесності під час дистанційного навчання, як-то: плагіат, змова, обман, маніпулювання технічними засобами й фальшива ідентифікація.

Слід зазначити, що більшість завдань, які використовуються під час дистанційного навчання, є текстуально-орієнтованими. Відтак, нерідко здобувачі освіти вдаються до копіювання відповідей з доступних джерел та освітніх сайтів, їх компілювання за кількома джерелами без необхідних посилань. Трапляються запозичення уже готових виконаних завдань в інших здобувачів освіти.

Ще одним з видів порушень є змова, сутність якої полягає в допомозі один одному, обміні інформацією, передачі готових відповідей, груповому виконанні завдань тощо.

Обман, на відміну від змови, є індивідуальною діяльністю. Він може виявлятися у використанні шпаргалок, отриманих у нечесний спосіб відповідей на завдання (наприклад, від студентів попередніх років навчання), у використанні послуг асистента, який підказує з місця поза полем зору камери тощо [1, с. 79].

Серед поширених різновидів порушення академічної доброчесності – маніпулювання технічними засобами, тобто здобувач освіти намагається виправдати свою неготовність технічними проблемами (не працює камера, відсутність або поганий зв'язок тощо). Трапляються випадки свідомого створення проблем з технічними засобами (зумисне вимкнення техніки, яка нібито «несправна», відключення інтернет-зв'язку), скарги на те, що роботу не вдалося відправити у вказаній формі для відповідей через технічні негаразди тощо.

Під час здійснення поточного чи підсумкового контролів навчальних досягнень здобувачі освіти нерідко практикують фальшиву ідентифікацію («студент, не готовий до заходів контролю, намагається залучити до контрольного заходу іншу людину замість себе. При цьому він проходить відеоідентифікацію на початку заходу (іноді – залишається в кадрі протягом

усього заходу), а роботу за нього виконує хтось інший») [1, с. 80]. Найчастіше такий різновид порушень притаманний здобувачам освіти заочної форми навчання, коли викладач не знає особисто кожного.

Безсумнівною є потреба проведення роз'яснювальної роботи серед здобувачів освіти з питань дотримання академічної доброчесності та потенційних наслідків її порушень під час освітнього процесу в ЗВО.

Так, з метою дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти при вивченні курсу «Педагогічна майстерність» на першому лекційному занятті надаються роз'яснення, що таке академічна доброчесність, чому вона є важливою, якими будуть наслідки її порушення, вдаючись до нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про освіту», Положення про академічну доброчесність в Рівненському державному гуманітарному університеті [2].

Окрім того, намагаємось створювати завдання творчого та практичного характеру, які мінімізують можливість використання чужої праці, готових відповідей тощо. Під час самостійної роботи поступово підвищуємо складність завдань та надаємо додаткові пояснення і підтримку тим здобувачам освіти, які цього потребують. Контрольні заходи проводяться лише з увімкненими камерами.

Обов'язковим елементом роз'яснювальної роботи серед здобувачів освіти є ознайомлення з правилами використання посилань під час підготовки завдань.

Виявлені факти порушень академічної доброчесності не залишаються поза увагою, а відразу розглядаються згідно з Положенням про академічну доброчесність в Рівненському державному гуманітарному університеті.

Список використаних джерел

1. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність: навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с.
2. Положення про академічну доброчесність в Рівненському державному

гуманітарному

університеті.

URL:

https://www.rshu.edu.ua/images/rshu/pol_acad_dobr_rshu.pdf.